439.73
Sol0
sup.
pt.30

SAMLINGAR UTGIVNA AV SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 238.

K. F. SÖDERWALL.

ORDBOK

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY

ÖVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

SUPPLEMENT.

30

TRETTIONDE HÄFTET.

AV

KARL GUSTAV LJUNGGREN.

TRYCKT MED UNDERSTÖD AV SVENSKA AKADEMIEN
OCH STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD.

LUND 1965
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.

Pris 10 kronor.

Källskrifter.

Abbedval i Vkl Ordning vid abbedisseval i Vadstena kloster. I *Smånst på Fsv.*

AktKungsådr Aktsamling till kungsådreinstitutets historia utg. av K. G. Westman. 1920.

Annerstedt Ups Univ hist Bih 1 Upsala Universitets historia. Bihang I. Handlingar 1477—1654. Utg. af Claes Annerstedt. 1877.

Arfstv Arfstvisten emellan Erik Eriksson (Gyllenstjerna) och Ture Turesson (Bjelke) 1451—1480. Utg. af K. H. Karlsson. 1098. *SFSS.*

Arkiv för Norrländsk hembygdsforskning. 1918, s. 102 ff. En medeltida anteckningsbok från Stöde, utg. av Henrik Cornell.

Arnell Brask E. Arnell, Bidrag till biskop Hans Brasks lefnadsteckning. 1904. [Av de särskilt paginerade textbilagorna är I, s. 7—37, avtryckt ur hds. fr. 1513—27.]

ATb (el. *ATb 1*), *ATb 2*, *ATb 3* Arboga stads tänkebok I—III. Utg. av Erik Noreen och Torsten Wennström. 1935—40. *SFSS.*

Beckman Stud N. Beckman, Studier i outgivna fornsvenska handskrifter. 1917. *SFSS.*

Bergius Nytt förråd Nytt förråd af äldre och nyare handlingar rörande nordiska historien. Utg. af B. Bergius. 1753.

Bergqvara B. Schlegel, Bergqvara gods och slott i Småland. 1897.

Bergström, Arb Kr Arboga Krönika. I. Medeltidsminnen. Efter samtida källor af G. Bergström. 1892.

Bisk Nils' vis-st Biskop Nils' visitationsstadga för Vadstena kloster af jan. 1448. I *Smånst på Fsv.*

Bjärka-Säby H. Rosman, Bjärka-Säby och dess ägare. 1923.

Brasks Cal Calendarium oeconomicum avskrivet ur en gammal på Linköpings bibliotek förvarad hushållsbok (fr. 1513—27) efter biskop Brask. Efter avskrift av Per Kylander tryckt i Linköpings bibl:s handl. I s. 263—74 (1793).

Brasks Kopieb Biskop Hans Brasks kopiebok. Bilaga till Östergötlands Fornminnesförenings Tidskrift. I. 1875.

Brasks Matordn H. Hildebrand, Matordningen i biskop Hans Brasks hus (ur hds. fr. 1513—27). I Vitt. Hist. o. Ant. Ak:s Månadsblad 1885 s. 1—21.

BSH Bidrag till Skandinaviens historia ur utländska arkiver samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

Delag Arch De la Gardiska Archivet eller handlingar ur grefliga De la Gardiska biblioteket på Löberöd. Utg. av P. Wieselgren. Del. 1—20. 1831—44.

Dipl Norcop Norrköpings Medeltid. Ett Diplomatarium Norcopense samlat och bearbetat av A. Nordén. 1918.

EK Erikskrönikan enligt Cod. Holm. D 2 jämte avvikande läsarter ur andra handskrifter utg. av R. Pipping. 1921. *SFSS.*

Fem Moseb ed Thorell Fem Moseböcker på fornsvenska enligt Cod. Holm. A1 utg. av O. Thorell. *SFSS.*

Flores ed. Olson Flores och Blanzeflor. Kritisk upplaga utg. av Emil Olson. 1921. *SFSS.*

FMU Finlands medeltidsurkunder. Utg. af Finlands Statsarkiv genom R. Hausen. 1—5. 1910—28.

FOVkl Tvänne stadgar rörande förbättrad observans inom Vadstena kloster. I *Smånst på Fsv.*

Fredrik ed Noreen Hertig Fredrik av Normandie. Kritisk upplaga utg. av Erik Noreen. 1927. *SFSS.*

Fyra handl rör Vkl Fyra handlingar rörande Vadstena klosters privilegier (1440 och 1458), abbedissans årliga redovisning och klosterfolkets tarf af kost och föda. I *Smånst på Fsv.*

Gadolin Pants A. W. Gadolin, Pantsättning af jord enligt medeltida svensk landsrätt. Med en bilaga af förut otryckta urkunder från perioden 1351—1400. 1909.

GPM Gamla papper angående Mora socken. II. Arvid Siggessons brevväxling. Utg. av L. Sjödin och A. Pers. 1932.

GU C 20 Latinskt-Svenskt glossarium efter Cod. Ups. C 20. Utg. av E. Neuman. S. 1—583. 1918—20, (*hand 2*) s. 1—169. 1938—42. *SFSS.*

Gummerus Syn-stat Synodalstatuter och andra kyrkorättsliga aktstycken från den svenska medeltidskyrkan. Utg. af J. Gummerus. 1902.

Hedqvist Kärleksv Den kristna kärleksverksamheten i Sverige under medeltiden. Ak. afh. af Vilhelm Hedqvist. 1893.

Hel män Helige mäns lefverne jämte legender och järtecken. Utg. af R. Geete. 1902. *SFSS.*

Hist Handl Historiska Handlingar till trycket befordrade af K. Samf. f. utg. af hdskr. rör. Skandinaviens historia. 1861 ff.

HLG 1 Handlingar rörande Helga Lekamens Gille Stockholm. I. Gillesboken 1393—1487. Utg. av I. Collijn. 1921.

HLG 2 Handlingar rörande Helga Lekamens Gille i Stockholm. II—IV. Erogata 1509—1528. Utg. av I. Collijn. 1923.

HLG 3 Handlingar rörande Helga Lekamens Gille i Stockholm och Helgeandshuset i Uppsala. V—VIII. Gillets leuata 1515—1528. — Räkenskaper för Helgeandshuset i Uppsala 1528—1529. — Utg. av I. Collijn. 1930.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens historia. 1816 ff.

Inv cur Tynnelsö Inventarium curiæ Tynnelsö anno 1443. Ed. J. H. Schröder. 1839.

Ivan ed. Noreen Herr Ivan. Kritisk upplaga utg. av Erik Noreen. 1930 o. följ. *SFSS.*

J Buddes b Jöns Buddes bok. Utg. genom O. F. Hultman. 1895.

JMPs Jungfru Marie Psaltare. Utg. af R. Geete. 1923—25. *SFSS.*

JMÖ Jungfru Marie Örtagård. Vadstenanunnornas veckoritual i svensk öfversättning från år 1510. Utg. af R. Geete. 1895. *SFSS.*

JTb Jönköpings stads Tänkebok från 1456—1548. Utg. af C. M. Kjellberg. 1910—19. Bilaga till Meddelanden från Norra Smålands Fornminnesförening h. 2—5.

JämtlDipl Jämtlands och Härjedalens diplomatarium utg. under red. av K.-E. Löfqvist o. R. Swedlund. 1943 ff.

KTb Kalmar stads tänkebok. Utg. av I. Modéer och S. Engström. 1945. *SFSS.*

Kumla kyrkas rb Kumla kyrkas räkenskapsbok 1421—1590. Utg. av J. L:son Samzelius. 1946.

Kyrkohist Årsskr Kyrkohistorisk Årsskrift. 1900 ff.

Lagerbring Saml Lagerbring, Samling af åtskilliga handlingar och påminnelser, som förmodeligen kunna gifva ljus i Svenska Historien. Del. 1—3. 1754—58.

Liber eccl Vallentunensis Liber ecclesiæ Vallentunensis utg. av T. Schmid. 1945.

Lindblom Åbval Akter rörande ärkebiskopsvalet i Uppsala 1432. Utg. af A. Lindblom. 1903.

Linkbiblh Linköpings bibliotheks handlingar. 1—2. 1793—5, *ny ser.* 1 *ff.* 1920 *ff.*

Mecht Hel. Mechtilds uppenbarelser (Liber spiritualis gratiæ) öfversatta från latinet år 1469 af Jöns Budde. Utg. af R. Geete. 1899. *SFSS.*

Meddelanden från Östergötlands Fornminnes- och Museiförening 1916, s. 91 ff. Norrköpings två äldsta privilegiebrev utg. av Carl M. Kjellberg.

Mon Dipl Sv Monumenta diplomatica Svecana. Ed. J. H. Schröder. 1820—22.

MP Svenska Medeltids-postillor. Utg. af G. E. Klemming. Fortsatta af R. Geete. Del. 3, 4, 5. 1893—1910. *SFSS.*

MPFr Fragmente einer mittelschwedischen Postille aus Barmen. Till trycket befordrad av R. Meissner. Arkiv för Nord. Fil. 39.

MUKopp Medeltida urkunder rörande Stora Kopparberget. Utg. af E. Wessén. 1947.

439.73
Sol o
Suf.
nf. 30

et rapinas extorquere) öl eller math eller hestafoder *Gummerus Syn-stat* 26 (*senare h. av* 1400-*t.*). gritanar ... som han hade trwgath aff karll *STb* 1: 400 (1482). peder ... wille truga then sama fanga af byefogotan *ATb* 3: 137 (1503). *Jfr* **thrugha af.** — *refl.* **thrughas,** *tala hotfullt el. övermodigt.* tha sputtar hon j handena, oc thrugas at hon wili hämnas oc slaa thän barnet hafwir gröt *SkrtUppb* 269. — **thrugha af,** *avtvinga.* ath olaf skinnare sade ath the hado inte dandemanz gille i karlagilleno ok tras i fändensnapn at i skulin truga mik nagat aff *ATb* 1: 147 (1461). staffan ... trugade landbonden per matzson aff en sölffbundin knijff för 2 åhrss landgille *Trolles Jb* (*Bil*) 224 (1484, *nyare avskr.*). *Jfr* **thrugha 6.** — *Jfr* **undirthrugha.**

thrughan (trvghan), *f. hot.* jnuecticium (*fel för* jnuectiuum) ... trvghan oc straffan *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 39.

thrugheliker (truge-), *adj. hotfull; hänsynslös.* the haskelig oc trugelic scriffuelse och breff erchebiscopen j lund hade scriffuit wor kiere höffuisman *STb* 5: 158 (1517).

thrutin (*pl.* throtne), *p. adj.* 1) *uppsvälld.* — *svullen. Prosadikter* (*Sju vise m*) 134. — *Jfr* **anda thrutin.**

thrutma (trothma, -adhe), *v. svälla, uppsvälla.* j sama stwnd ... wardh thu haffwandis ok trothmadhe ok bar thin son *SkrtUppb* 362. *Jfr* **thrutna.**

thrutme (throtme), *m. svullnad.* läkte han swa thz ... alder throtmen gik bort *Prosadikter* (*Sju vise m*) 134. innantil röroms wi aff hogfärdhinna throthma (*tumore*) *SkrtUppb* 43.

thrutna (throtna, -adhe), *v. svälla, svullna.* om sidher tha throtnadhe hans liiff oc wardh swa kranker thz ... *Prosadikter* (*Sju vise m*) 134.

þry, *se* **þrir.**

***thrykhardher** (tryck-), *adj.* [*Ä. Dan.* trykhård] *tredskande, motspänstig.* ther fore är almoghin sa tryckhardh wordhin i länith alle stadzs *BSH* 5: 137 (1507, *H. Gadh*).

***thrykkelika,** *adv. Jfr* **utthrykkelika.**

þrykkia (trykkia, trickia *STb* 3: 357 (1498). tricke *DalHembfT* 1: 90 (1506). *pres.* tricker *Svio-Estonica* 16: 158 (1473, *Kopparberget*). *refl.* trykkes *PMSkr* 295, 329. *pl.* 1 *pers.* thryckiom *NMU* 1: 117 (1440). trökkiä *AktKungsådr* 23 (1479). *konj.* trykkie *PMSkr* 453. *impf.* -te. trikt(h)e *Troj* 143, 161, 176. trickte *ib* 109. *refl.* tryktis *PMSkr* 357. *part. pret.* -ter. trickter: -e *STb* 3: 360 (1498). *supin.* trikt *Troj* 30), *v.* 1) *trycka, klämma, pressa.* tha rädher hon (*ɔ: en god moder*) han ... ok hwghnar han thrykkiandis han in til sigh *SkrtUppb* 20. — *trycka, trycka fast, sätta* (*sigill*). til mera wisso tha thryckiom wy waar incigle for thetta breff *NMU* 1: 117 (1440). *AktKungsådr* 23 (1479). *STb* 3: 357 (1498). epter tet breffs vthludelse, som the godemen besegelt och besworit haffue medh theris trickte jncigele *ib* 360 (1498). *DalHembfT* 1: 90 (1506). — *pressa* (*bär o.d.*); *pressa* (*saft*). aff pärwn trykkes mosth mädh pärsenom gönom en haarsäk *PMSkr* 329. oc swa strax läggis (*oliverna*) j pärsen länthelika trykkiandis oc pärsandis them *ib* 339. *ib* 355, 357. 3) *tränga sig, tränga fram, rycka fram.* grecana ... trykthe swårliga jn oppa troyaner oc fortrikte them *Troj* 174. *ib* 109, 176. — ***thrykkia til,** 1) *trycka till, trycka fast.* läggis thät malna gwllith pa thät selffwith, oc trykkie til som bästh kan *PMSkr* 453. *ib* 503. strax läggis (*skinnet*) pa then skwrna oc wthgraffna stokken trykkiandis starkelika til *ib* 541. 2) *trycka på, utöva tryck, anfalla.* tha trikte troyaners häär swarligha tiill mz stora makt j mot grecana *Troj* 143. *ib* 30, 161. — *Jfr* **tilthrykkia.** — **thrykkia ut,** *utpressa.* taki ... vlla fätta hängiandis them jämthe skipith swa dragha the j segh the sötha foktena aff haffwith oc fyllas mädh fristh wathn, thet trykkes wth oc drikkis *PMSkr* 295. tha olyan skal trykkias wth *ib* 340. *Jfr* **utthrykkia.** — ***thrykkia äptir,** *rycka fram efter* (*ngn*), *förfölja.* nar ... troyaner trykkte härdeliga äffter, matthe grecana rymma oc skynda siig till syn paulon *Troj* 161. — *Jfr* **for-, in-, nidher-, undir-thrykkia.**

thrykkilse, *n. pl. el. f. Jfr* **nidher-, ut-thrykkilse.**

thrykning, *f. Jfr* **for-, til-thrykning.**

þryskia, *se* **þriska.**

thryskiare, *m.* — ***thryskiara lön?** *f. lön för tröskning.* item trykaralönen (*väl fel för* tryskara-) iii spen rog j pund korn *HLG* 3: 110 (1529).

thrysta (trysta, -er), *v.* 2) *pressa, krama. Jfr:* som mannen saman tryster viinklasana at vynet sculi ther vthrinna *J Buddes b* 112. — *Jfr* **utthrysta.**

thrystan, *f. tryckning. Jfr:* jngen är the siel som ey j tolka samtrystän (*sammanpressning*) antigi myster hofudhet eller henderne ... *J Buddes b* 113.

þryta, *v. Jfr* **forthryta.**

þryzka (tryska, tredzska), *f. L. övermod, trots, tredska.* ... och han ingelu[n]de wille geffue sig til fritz medh wtan stod j mot med alle trysko och genstorttighet *STb* 5: 49 (1515). bleff olaff werkmestere sak fför tredzske *ATb* 3: 388 (1530). — ***thryzkofulder** (thrysko-), *adj. fylld av övermod, övermodig, förmäten.* j sinne thryskofulle ok optända gälniskio ... tha kom han mz harmfullom gangh farandis til foresagdha jomfrunna sängh *SpV* 78.

thryzkan (tryskan), *f. tredska.* nogon ... ther i bland almogen nagoth meklar eller gör tryskan hema sithia, nar jach til sigher *BSH* 5: 182 (1507, *H. Gadh*).

þryzker (tryskir, tres(s)ker, trässker), *adj. L. övermodig, trotsig, uppstudsig.* ceruicatus a um höferdogher galyn gyndhwordugher och treskher *GU C 20 s.* 101. tha epter hans treska sinne badh fogitten borgamestarana och radit forwaren j stadzsins gömer, til tess han kan ware mỳwkare *STb* 3: 313 (1496). — *gensträvig, ovillig.* tha skal hon fulkomlica göra sina bätringh som henna scriptafadhir henne säthir ... hwar som här jnnan är tryskir, ok sik forsmar, han latir sik ey fynnas rätfärdhoghan ffore gudhi *MP* 5: 110. — *spotsk, förolämpande.* — *n. adv.* thelamonius aiax ... gaff vlixi mång forsmädelig ord vlixes swarade honom treskt j gän fordy wordo the död owener *Troj* 272. — *ss tillnamn.* treske lasse *ATb* 3: 148 (1504). *ib* 296 (1516), 306, 309 (1517). lasse tressk *ib* 265 (1513). lasse olsson trässkä *ib* 400 (1533).

***thryzkordh** (tresk-), *n. spotskt el. förolämpande tal.* ... en zacer fore treskordh pa bron iij mark *STb* 4: 98 (1505).

thrädha (träd(h)a. *part. pret.* träddher), *v.* 1) *träda, införa* (*ngt*) *på en tråd.* crisoletus ... boradher

oc träddher pa asna taghel *PMSkr* 466. **2)** *sticka.* tha trädher han eth swerd i ginom honom *STb* 1: 396 (1482). — ***thrädha genom,** *sticka igenom.* jak skal träda tik ginom medh eth swärd *STb* 1: 399 (1482).

***thrädel (tre-),** *m. pl. tre fjärdedelar.* at ... erik ... stodh ... til the gaffwor som hans modhir fadir ... gaff vp til kirkio som är tredelane i then garden ... *ATb* 2: 34 (1474). andres jonsson ... loth vp ... staffan skalma the tredelane i hwseth, som andres jonsson haffuer sielff besytthet i thet hwseth ... v[n]dhantagin then fierde deelin, som erik laurenci egher i sama hwsith *STb* 1: 210 (1479). *SJ* 2: 52 (1479), 72 (1481).

***thräenfaldoghet (thre enfallighheet),** *f. trefaldighet, treenighet, det trefaldiga el. treeniga gudomsväsendet.* at fadhir oc son oc thän hälghe and. the ära thre i nampnith. oc en sandir gudh oc man badhe hälghe män lika the thre enfallighheet widher solena. thär thränne natwr haffwir *SvKyrkobr* (*Lucid A*) 95.

thräfalder (threffalir *SvB* 259 (*omkr.* 1500). **trefaldher** *ib* 13 (*b. av* 1500-*t.*). **trefaller** *ib; ib* 23 (*sen. h. av* 1400-*t.*). *f.* **thräfal** *Nio kap ur Bir* 25. **threfaldh** *SkrtUppb* 396. **trefaal** *PMSkr* 515. *dat. m.* **threfaaldo** (*för* -faaldom?) *SvB* 293 (*b. av* 1500-*t.*). *pl. dat.* **thremfallom** *SkrtUppb* 396), *adj. L.* **1)** *tre gånger viken, tredubbel.* wppa thet the materia kan thes bäther wtdriffwas oc göras tyn läggis twäfall äller trefaal samman böydh *PMSkr* 515. **2)** *tredubbel, trefaldig, av tre slag.* sigh hulka miskund thu bedhis thy at thräfal (*Bir* träfald) miskund är *Nio kap ur Bir* 25. swa som thiäfalt (*för* thräfalt) reph wansamligha synderslitz *SkrtUppb* 12. klädhe iak alla mina riddara mädh thremfallom klädom, thät är threfaldh nadh *ib* 396. *SvB* 293 (*b. av* 1500-*t.*). **3)** *trefaldig, treenig.* thw sielffuir en gudh trefaller j personis ffadhir oc son oc then hälgha anda *SvB* 23 (*sen. h. av* 1400-*t.*). *ib* 13 (*b. av* 1500-*t.*). *ib. ib* 259 (*omkr.* 1500).

thräfaldoghet (threfaldigheyt *KTb* 59 (1426). **threffallugheyt** *SkrtUppb* 374; *SvB* 272 (*senare h. av* 1400-*t.*). **trefaldoghet** *SvKyrkobr* 290; **-heten** *ib* (*Lucid B*) 122; **-heetzs** *SD NS* 3: 250 (1417, *gammal avskr.*). **-hetzsens** *SvKyrkobr* 290. **treffaldighet: -hetz** *Uppspriv* 20 (1497). **trefalloghet** *Svartb* (*Skokl*) 543 (*omkr.* 1480). **treffalloghet** *JMPs* 418; **-hetz** *ib* 58; **-hetes** *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 61. **trefollohet: -hetz** *SvKyrkobr* 298. **träfallighet: -hetz** *Scr. rer. svec. I* 1: 236), *f., trefaldighet, trefaldigt förhållande. — trefaldighet, det trefaldiga el. treeniga gudomsväsendet.* the oumskiptheligha ok hälgha threfallugheyt *SvB* 272 (*senare h. av* 1400-*t.*). i the helge trefalloghetes nampn *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 61. huru scal forstaas trefaldogheten vara een gudh *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 122. *SvKyrkobr* 290. *SkrtUppb* 374. *JMPs* 58. tre systra bodhe samman, tiänandhis gudhi j atherhal ... hwilkidh swa mykydh täktis the hälga treffalloghet oc jomffru maria ... at ... *ib* 418. wm synnodaghin aff the helgho threfaldigheyt *KTb* 59 (1426). — (the) hälgha *el.* hälghasta thräfaldoghets dagher, *Heliga Trefaldighets dag.* odensdaghen epter helga trefaldogheetzs dagh *SD NS* 3: 250 (1417, *gammal avskr.*). fore helgasta trefaldoghetz dagh *SvKyrkobr* 290. *Uppspriv* 20 (1497). — hälgha thräfaldoghets sunnodagher, *d. s.* anno vero sequenti wppa hely träfallighetz söndagh tha ... *Scr. rer. svec. I* 1: 236. — the hälgha thräfaldoghet, *d. s.* pinxdagha, the helge trefalloghet, helge licame, om alle warffrwedagha ... *Svartb* (*Skokl*) 543 (*omkr.* 1480). — (the) hälga thräfaldoghets aptan, *aftonen el. dagen näst före Heliga Trefaldighets dag.* tha skall han faste ... the helge trefollohetz affthen *SvKyrkobr* 298. *ATb* 3: 349 (1525).

***thräfoter (tri-),** *m. trefot.* jtem xx öre for et fat jern jon hakensson fek at smidde j trifoth aff *Skotteb* 425 (1468—69, *Kämn*).

thrägadder? *se* **thrätaggadher.**

***thräghelika,** *adv. Jfr* **athräghelika.**

***thräghin,** *adj. Jfr* **athräghin.**

thrähyrnotter (trehörnotter. *n.* **trijhörnit** *Meddel-Riksark* 1933 *s.* 126 (1504, *L. Andreæ*). **trehörnt** *PMSkr* 346. **try hörnter** *GU C 20 s.* 396), *adj. trehörnig, triangelformig, trekantig.* it helgedomekar trijhörnit aff guld *MeddelRiksark* 1933 *s.* 126 (1504, *L. Andreæ*). skärmana byggias stwndom trehörnotta, stwndom fira hörnotta *PMSkr* 131. *ib* 166. swa skäris trehörnotther grenen *ib* 319. — *n. adv. i trekant.* sätyes tre walnyther j jordena trehörnth en span mellen hwarya *PMSkr* 346.

***thräkanter (tre-),** *adj. trekantig, triangelformig.* axullen ... haffwandis ändalangs gönom sigh eth fira kanth hol. äller trekanth *PMSkr* 508.

thräkfulder (träkfuller), *adj. full av träck, full av smuts, smutsig.* llutosus ... oreen oc träkfuller *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 106.

thräkker (träk), *m. träck, smuts.* llutum ti träk *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 106. *Jfr* **fughla-, geta-, ko-, sko-, smitto-, svalu-, svina-thräkker.** — ***thräkka hoper (thräkkia-),** *m. hög av träck el. orenlighet, dynghög.* tha lop hon wt ... swa bradhlika. thz hon kom i en thräkkia hoop op vnder armana *SvKyrkobr* 44. — ***thräks brunder (träks-),** *m. brunn el. hål för träck el. orenlighet.* hin ... som kastadhe sins fadhers hwod j en träksbrun *Prosadikter* (*Sju vise m B*) 186.

thräkkogher (trekkogher), *adj. smutsig, oren.* swa som en fwghil, opfarandes w trekkoghe (*lutoso*), oc illa luktandes wädhre *Mecht* 257.

***thräkluvin (trekloffuen),** *p. adj. trekluven.* bifidus twe kloffuen trifidus trekloffuen *GU C 20 s.* 269.

þräl (*pl.* träli), *m. L. träl.* för thy at wy warum för syndenna ok dyäffwlsens ok swa goth som alskons creaturs träli ok vndherdana *SkrtUppb* 365. — **thräla arvodhe (-ärffwodhe),** *n. trälarbete, strängt arbete.* forbiwdz os om hälgha dagha alt thräla ärffwodhe at göra *SvKyrkobr* 15. — ***thräla hampn (träla-),** *m. trälhamn, trälskepnad.* war herre ihesus tedde sik fore mynne än han war, tha han tok thenna träla hampnyn oppa sik *MP* 5: 55. *ib* 79.

***thräl (träl),** *m. trälande, trälarbete.* stenhwggara snikkara oc skomakara / lära the ey ämbethen ganskans wäl/ thet är thera skadhe til äwighen träl *PMSkr* 121.

thräla (träla. -adhe), *v. träla, vara träl, förrätta trälarbete.* min cristelikin kirkia j hwilka iak j try oc trätighi aar träladhe (*desudavi*) *Mecht* 185. *ib* 237. giorde gud han (*o: djävulen*) til een trälände smedh her j thessä verld *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 175. (*?*) the andre äre i danmark, ga thräla och oppa gotlandh som esther och haka *BSH* 5: 226

(1507, *H. Gadh*) (*möjl. i stället till* **þräl**, *m.*=*gå som trälar; jfr S. Gustafson, Hemming Gadhs språk* 106).

thrälare, *m. träl.* — **thrälara räddoghe** (trälara-), *m. trälaktig fruktan. SpV* 457, 536. — ***thrälara uk** (trälara ok), *n. träldomsok.* annadh är kärlekxsins olösligit bandh, mz hwilko milla hoghana bindas i gudhi annath trälara okith, thz är leghodrän[g]sins räddoghi tilbindher (*alterum insolubile vinculum caritatis mentibus piis in dominum astringit, alterum servile jugum timoris innectit*) *SpV* 412.

***thrälbundin** (träl-), *p. adj. trälbunden, bunden med el. till träldom.* seruilis ... tyenacthoger oc trälbundhin *GU C 20 s.* 573. manceps ... trälbundhen fonge *ib* (*hand 2*) *s.* 114. the harda ok fanytto lagin som människion war til förende trälbundin vtj *MP* 4: 128.

þrälbäria, *v. L. Jfr Å. Åkermalm, Fornnordiska verb med substantivisk förled* 131 och **thrälslagh.**

þräldomber (träl-. träll-), *m.* 1) *träldom.* han war thän som oss skulle frälsa ok lösa aff syndanna ok dyäwlsens ok alschons andrum trälldoom *SkrtUppb* 365. 2) *tungt arbete.* hwadh the fattige männ skole af siöön hafwe, kunne the eij thäden fåå, vthen medh aller störste träldom och wedermödho *Priv f Sv st* 200 (1491, *avskr.*) — ***thräldoms hampn** (träldoms-), *m. trälhamn, trälskepnad.* thz som han tok aff fadhrenom j träldoms hampnenom (*in forma servi*), thz samma gaff han ok siälffwir j samma makt j samma nathur *SpV* 542. — ***thräldoms räddoghe** (träldoms-), *m.*=**thrälara räddoghe.** aff träldoms räddoghanom ok onda (*servili timore*), haffwer thu swa scriffwat *SpV* 536.

***thrälelina?** (träle-), *f. draglina, bogserlina?* remulcum ci trälelyniä (*el.* trälelymä; *för* -linä?) *GU C 20 s.* 522.

thräling? *f. Jfr Sdw* 2: 1319.

thrälliker (thräligher), *adj.* 2) *trälaktig.* wii skulum hwadhzske lydha gudhi äller warom formannom mädh naghrom thrälighom räddogha *SkrtUppb* 44.

***thrälslagh?** (trellslag), *n.* [*Jfr Fsv.* þrälbäria, *v. Fdan.* trælbard, *s.*] *hårt slag?* oleff ... zacher til xviij (18) marck for trellslag *STb* 2: 515 (1491); *jfr ib* 634.

***thrälyti,** *n. treskifte, delning i tre lika stora delar.* dömpdom wy ... xl march til thrälytis fore wäldet wt at gifwa *SD NS* 2: 731 (1413).

þrämänninger (tremänig), *m.* [*Isl.* þrímenningr] *L. syssling, nästkusin, kusinbarn, tremänning.* han war räth tremänig wppa karlmansläggen än peder j kinghstadom fiörmänigen aff quenläggen *DN* 14: 137 (1487).

thränge (tränge), *trångt ställe, pass.* the som fly fran fiendannas här gönom skogha oc tränge föresände speyara *PMSkr* 158. hwilken som tröstther pa ridhanda. wälye sigh wth släthmarkena til stridha hwilken som tröster pa fotgangara. välye sigh bärgh oc tränge, oc the göra mäst *ib* 161. *ib* 133, 139, 183.

þrängia (trängia. trengia. trenghe *Rydberg Tr* 3: 188 (1441). *pres.* thränger *SD NS* 3: 612 (1420). tränghir. tränger. *impf.* trängde. trengde. *part. pres.* trengiandis *PMSkr* 511. *part. pret.* trängder. trengdher. *supin.* tränkt *MP* 5: 53), *v. L.* 2) *tränga, trycka, pressa.* mediarticus (*fel för* mediarcitus) ... mällon thu tingh trengdher *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 126. 5) *rycka, taga.* wille nagher trenghe nagath aff forscreffne rike, tha skal thet andra koma thy andro til hiälp *Rydberg Tr* 3: 188 (1441). 6) *driva, tvinga, nödga.* jdher kärleek haffwer mik swa starklika thränkt thz iak haffwer swa illa hannath min herra *Prosadikter* (*Sju vise m*) 157. wm nödhin tränger honom ey fra scrifftamalom *Mecht* 320. swasom han ... haffde en annan tränkt, ok trughat offuir syna makth ok rätta matto driikka ok swelgha *MP* 5: 53. thetta järteknit ... giordhe ey dyäffuolin syälffwiliandis vthan trängdhir til *ib* 137. godhe capitenare göra ey gerna wppenbara strid wthan the see sin spetz haffwa fördell, äller. är ther til trängdher *PMSkr* 162. 8) *bringa el. hålla i trångmål, tvinga, ansätta, plåga.* tha byriade biscopen trängia thöm met kirkionne räth mädhan the ville ey latha niwta honum lanzlagh *Svartb* 422 (1447). *Hist. Tidskr.* 1949 *s.* 251 (1504). 9) *vara nödsakad, behöva. opersonl. med dat. el. ack. samt inf.* äntho at mich storleca thränger at sälia ... mit fateka landzgootz *SD NS* 3: 612 (1420). — **thrängia in,** 2) *tränga in.* the nalen säties jn j axwllen fästandis henne mädh enom klenom järntraadh j axwllens ända ... trengiandis jn j axullen *PMSkr* 511. — *Jfr* **inthrängia.** — ***thrängia in upa,** *påtvinga.* jac wil ingen trenge eder in oppa then i ecke haffue wele *HSH* 24: 130 (1518). — ***thrängia sik in,** 1) *tränga sig in.* tha ermegaarde barn ... vilde in i bodenä, tha trengde henrick stadztienaren sik in medh for:na vitne *STb* 1: 16 (1475). 2) *tvinga sig in, med tvång skaffa sig äganderätt till* (*fast egendom*). her thure thuresson vill trängia sik in medh her abraam brodhersons ärwinge j all hans gotz *Arfstv* 52 (1461). *ib* 97 (1461). — **thrängia sik saman,** *tränga sig samman.* swa stor järtekne ... ath folkit aff myclom räddogha, tränghir sik saman *MP* 5: 13. — **thrängia til,** 2) *behövas. abs. opersonl.* käre mäster gör nw thz bästa när mynom fader thy ath nw tränger til *Prosadikter* (*Sju vise m C*) 233. — *Jfr* **tilthrängia.** — ***thrängia up,** *tränga, trycka el. pressa upp.* han trängde döörin vpp om them *STb* 1: 387 (1482). — ***thrängia ut,** *tränga ut.* at wi sculum wardha thrängd vt aff waro eghno godz *SD NS* 2: 571 (1412). thij ther tränges wth then, som mynst forma *GPM* 2: 11 (1504). *Jfr* **utthrängia.** — *Jfr* **be-, fran-, i fran-, um- thrängia** *samt* **othrängder.**

***thränkt,** *n. trängtan, ivrig åstundan.* fämpte (*girighetens dotter*) är een orolikhet j samwiteno oc gaar aff eno thränkt at mykit wilia affla oc haffwa *SvKyrkobr* 355.

thränkta (tränckte: -ede), *v. trängta, ivrigt åstunda.* ath hon war siwk ok trängcktede til findlandz j gen *STb* 2: 235 (1487). *Jfr* **bort thränkta.**

thränktan (tränktan), *f. trängtan, ivrig åstundan.* llangor ... sooth traanan äller tränktan *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 61. annwr tholkin kropsins thränktan som honom styrkke til skörheth *SvKyrkobr* 356.

þränne (thräne *SvB* 353 (*omkr.* 1500). trenne. trinne *FMU* 4: 403 (1474). *gen.* trenne *ib.* trennes *JMÖ* 43. trenners *ib*), *räkn. L.* 1) *trefaldig; tre slags.* solinna thränne natwr är swa wtskild. at thz ware omöghelikt at hon matte sool wara. än et thera fra andro skildis *SvKyrkobr* (*Lucid A*) 96. epter thenna trenne xij synamanna ranzsakan *FMU* 4: 403 (1474). the äru klara morghon stiärnor, som thu haffwir skipat i thräne härskap *SvB* 353 (*omkr.* 1500). 2) *tre särskilda, tre, trenne.*

then wnge härre ... screff biscop karl gansze wenlige trenne maal til *GPM* 2: 20 (1508). o hedherwärdogh treffalloghet, o en guddomber trennes personer o trenners personers en guddomber (*o trium una deitas*) *JMÖ* 43.

***thräpännings,** *adj. oböjl. som har ett värde av tre penningar.* en iij peningx kopperkanna *STb* 3: 163 (1494).

þräsk (träsk. thrask: -it *AktKungsådr* 25 (1484, *Östergötland*). trask: -it *EK* 1485), *n. och f.? träsk, moras; även insjö. Jfr Sdw* 2: 1320, *H. Ronge, Konung Alexander* 240, *S. Fries, Öländskt och uppsvenskt* 14 *ff.* ... byggia ... ena watn kwärn nithre vidh sion nordhan vidh rama sund aff thom twem träskiom som wj äghom liggiandis j ware fämark hwilkin träsk wi til the qwärnbygningene vnnom ... vndantakno varo fiskeri som wi aff alder hafft hafwom i fornempda träskiom *FH* 3: 70 *f.* (1446). ath konungx gardhen i kwmo skal i fornempda sioom och träskwm haffwa halff kalff met sino nöther *Svartb* 455 (1455). swa til skarffua skel och i thraskit (*!*) *AktKungsådr* 25 (1484, *Östergötland*).

***thräske, se thriske.**

***thrästads** (tre städes), *adv. på tre ställen.* tre städes i hildensim biskops döme *PMSkr* 636 (*senare avskr.*).

***thrätaggadher** (tre-), *p. adj. försedd med tre taggar el. tänder.* the toko kötit mz iärn kroka tregadda (*fel för* tretaggada, *så cod. Ups. C* 831; *fuscinulam tridentem*) wtu kätlenom *LfK* 147; *jfr A. Nelson, Nord. tidskr. f. bok- o. biblioteksväsen* 30: 32, *A. Bengtson, Ark. f. Nord. Fil.* 61: 256.

þrätighi (thrätighi *Prosadikter* (*Karl M*) 256, 282, 286. thrätigi *JämtlDipl* 129 (1376); *KarlM* (*Ver*) 102. thrätighio *Vg Fornmt III* 7—8: 149 (1372). trätighi *NMU* 1: 100 (1420); *Mecht* 185. trätigi *Prosadikter* (*Karl M B*) 296, 323, 326. träthigi *KarlM* (*Ver*) 20. trätige *ib* (*El*) 95, 103. trätiuffuu *Trolles Jb Bil* 230 (1485, *nyare avskr.*). trätyo *PMSkr* 574. thretighi *KarlM* (*Ver*) 94. tretigj *Trolles Jb Bil* 235 (1486, *nyare avskr.*). thrytiwgo *KarlM* (*Ver*) 94. *Jfr Sdw* 2: 1320), *räkn. L. trettio.* tha skal han mik til giwa thrätighio godha mark *Vg Fornmt III* 7—8: 149 (1372). fore fäm marker ok trätighi päninga j wärdh *NMU* 1: 100 (1420). j try oc trätighi aar *Mecht* 185. thrytiwgo aff hans kompanom *KarlM* (*Ver*) 94. trätige sinnom trätige män *ib* (*El*) 95. klokka wm trätyo hwndrath *PMSkr* 574. — ***thrätighien,** *räkn. trettioen.* hafuer jak ... vpborit aff honom tretigj en mark danske *Trolles Jb Bil* 235 (1486, *nyare avskr.*).

thrätighifalder (trä-), *adj. trettiofaldig.* thänna xxx falla fructena *SpV* 348. — *n. adv.* hwat faar han til löna, wthan trätighi falt sinnit hwilkit ... *SpV* 348.

þrätiugh (trätigh), *n. L. trettiotal, antal av trettio.* eth trätigh jern *VKJ* 262 (1466).

***thrätiughadher** (tretiwgader), *p. adj.* trifurcatus tretiwgader *GU C 20 s.* 301.

þrätiughunde (trätigionde. trättighionde), *räkn. L. trettionde.* mit första aar skal staa for thin första tio aar ... tridhia mit aar for thit trättighionde *Mecht* 192. thy bär ... athirhallit trätigionda fructena *SpV* 349. *Jfr* **halfthrätiughunde.**

þrätta (trätha. *impf.* trettade *STb* 2: 416 (1490). tretthede *DN* 14: 226 (1520). *supin.* träth *DN* 14: 122 (1485). treth *ATb* 2: 286 (1486)), *v. L.* 3) (*envist*) *motsäga, bestrida; träta, tvista.* jurgare om lagh trätha kiffua *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 51. wore the trätande om en kolgortz tompth *Svartb* (*Skokl*) 531 (1477). skoga skipta som the lengä om träth haffde *DN* 14: 122 (1485). thet pund aal, som laurens ... och bertil malere om trettade *STb* 2: 416 (1490).

þrätta (träta. tretta. *pl.* tretter *GPM* 2: 11 (1504)), *f. L.* 1) (*envist*) *yrkande,* (*egensinnigt el. hårdnackat*) *påstående.* tiande (*högfärdens trappa*) är geenstridh som är j thrätto oc j hwassom ordhom oc swarom oc wilia ä sina thrätto framhalda *SvKyrkobr* 353. 2) *träta, tvist.* jenisse hustrv och erik (*parterna*) skulo sälia hwset, som them i millom staar i träta *STb* 1: 7 (1475). *ib* 266 (1480). tompten pa malmen j tretta är *ib* 3: 416 (1499). här äre monge trätter och clagemal *GPM* 2: 11 (1504). effter thy tompten oc rumet star i träto *STb* 4: 226 (1511). — *Jfr* **iordha-, tomta-, thinga-** (*Sdw* 2: 704), **ängis-, äptir-** (*Sdw* 2: 1142) **thrätta.** — **thrätto brodhir** (träto-. trete- *STb* 3: 309 (1496)), *m. trätobroder, motpart.* matis skoffat szak iij mark, för tet han sade til sin trätobrod[er] han log *STb* 5: 91 (1516). *Jfr* **thrättis brodhir.** — ***thrätto drygher** (träto-), *adj.* contensus a um qui non recte aliquid sed sola pertinacia contendit träto drygher ok kiffuo nakke qui semper contendit *GU C 20 s.* 144. — **thrätto fulder** (trätto-), *adj.* 2) *trätgirig. ss subst.* forgifware bakdantare ok trättofulle alle thesse fölgiä dieflenom til heluitis *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 215. — ***thrätto hus** (träte-), *n. hus som är föremål för* (*rätts*)*tvist.* toge borgemestere ... c mark aff the peninge, som erich helsing hade sat j retthen med bro henrich degner, prior j swartbröd[r]e, om theris trätehus *Stock Skb* 124 (1520). *STb* 5: 271 (1520). — ***thrätto häster** (tretta-), *m. häst som är föremål för* (*rätts*)*tvist.* hustru eline laurens vises tretta hest medh stenzsel basuner *STb* 2: 558 (1491, *rubrik*). — **thrätto mal** (trette-), *n.* 2) *tvist, föremål för tvist.* the wordho wenir om thet trettemal the swa hafwa treth om *ATb* 2: 286 (1486). — ***thrätto man** (tretta-), *m. trätobroder, person med vilken man ligger i tvist, motpart.* stygh wigelsson sagdes for retta, ath hans tretta man ... schal fornögie stygh vj (6) marck *STb* 2: 216 (1487).

thrättan (träthan), *f. tvistande, tvist, träta.* jurgium smäligher oc träthan *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 51.

þrättan (thrätan *SD* 8: 269 (1362). *Jfr Sdw* 2: 1320), *räkn. L. tretton.* ... mik hafwa latith ... mith goz j scromastum ... a legh om thrättan aar fran midhfasto *SD* 8: 269 (1362). än thön thrätan arin äru wt lidhin *ib.* thrättan örtughland jordh *NMU* 1: 71 (1384).

***thrättandagher** (trätton-), *m. trettonde*(*dag*), *trettonde dag jul.* nästhe syndaghin äffthir trättondagh jwla *Hel män* 260. *Jfr* **þrättande.**

þrättande (thrättande *Prosadikter* (*Karl M*) 251, 255. thrättend(h)ä *Karl M* (*Ver*) 8, 16. **trättande** *Prosadikter* (*Karl M B*) 295; *MP* 5: 93. **trättonda** *Prosadikter* (*Karl M B*) 292. **trettendhe** *Svio-Estonica* 16: 158 (1473). *Jfr Sdw* 2: 1320), *räkn. L. trettonde.* j the kirkio standa tolff stola oc thrättande war then som gudh siälff sat a *Prosadikter* (*Karl M*) 251. *ib.* ther waro tolff sänga ...

oc thrättande i midhio *ib* 255. — þrättande dagher iula, *trettonde dag jul, trettondedag(en)*. trydie torsdagen nest epter trettendhe dagh jwle *Svio-Estonica* 16: 158 (1473). *MP* 5: 93. — *Jfr* **halfthrättande.**

thrättelika (träteligha), *adv.* 1) *med ihållighet, ihärdigt, enträget.* (*?*) wänth ey aater thär aff, vthan ydhkna thät än träteligha (*sannolikt hörfel för* enthrättelika) *SkrtUppb* 359.

thrätteliker, *adj. Jfr* **enthrätteliker.**

thrättin (*best. f.* thrätna), *adj.* 1) *ihärdig, enträgen.* for thera thrätna bön gik han ater mz thom j sit palacium *Prosadikter* (*Barl*) 94.

thrättis brodhir (tretis-), *m.* = **thrätto brodhir.** pouel skulte med sine tretisbröder söke theris räth i lubec *STb* 5: 128 (1516).

þröta (thrötta: -as *Mecht* 311. trötta: -is *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 65. *impf. refl.* tröttis *MP* 4: 247. *part. pret.* -ter, *se* **þrötter.** trötader *GU C 20 s.* 169), *v. göra trött. — trötta, uttrötta.* defensus (*fel för* defessus) ... trötader ok tröther *GU C 20 s.* 169. — *refl.* **þrötas,** *tröttas, tröttna, bliva trött.* llassasco scis inchoatiuum a lasso börya tröttis *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 65. jak kan ey thröttas äller ledhas widh *Mecht* 311. vm sidher wart han gamal ok tröttis at ganga *MP* 4: 247. — *Jfr* **utthröta** (*Sdw* 2: 891).

***thröthet,** *f. trötthet.* människionna krankheet oc wanskelikhet ... swa som war ... thörst oc thröthet *SvB* 47 (*mot sl. av* 1400-*t.*).

thrötman (tröt-), *f. trötthet.* wisselika maten kräffs ällir bedhis äpthir hwngirsins matto hwilan äptir trötmans matto (*juxta lassitudinem*) *SpV* 464.

thrötna (trötna. trätna: -ade *Troj* 31), *v. tröttna, mattas, uppgivas.* at törkil hinsason bytte thy hästin at han kom hwargin medh hanum for thy at han trötnade hästin ok han bytte hästin for thera bäzsta *ATb* 1: 50 (1455). han trätnade tha om syde oc formatthe ey länger mot staa *Troj* 31. ey trötnadhe han ellir nogon tiid j striid *ib* 77. *Jfr* **throtna.**

***thröttelikhet** (trötte-), *f. trötthet. Mecht* 275.

þrötter (trötter: -a *Troj* 284. tröther *GU C 20 s.* 169. thrötte *i rimslut med* letta *Ivan ed. Noreen* 5635; *jfr V. Jansson, Eufemiavisorna* 139, 212), *p. adj. L. uttröttad, trött, matt.* defensus (*fel för* defessus) ... trötader ok tröther *GU C 20 s.* 169. — *styrande ett subst.* waro the trötta siön oc lagde jntill thz landet boeciam *Troj* 284. — *Jfr* **o-, sio-thrötter.**

***thröttosamber,** *adj. Jfr* **othröttosamber.**

þu (thu. tu. tw. dw *SvT* 78 (*daniserande*). *ack.* tigh *ib* 16, 62. tik *ib* 78. tich *ib* 18. tek *JMPs* 405. *pl. nom.* i. j. *ack., dat.* idher. idhr *SpV* 154. idhir *SkrtUppb* 159. eder *STb* 2: 250 (1488). *gen.* idhra *Rääf Ydre här* 1: 180 (1377). idhen (*väl för* idher) *SvB* 367 (1400-*t.*). *form eg. tillhörande pron.* **iþar:** eders *STb* 5: 337 (1521, *Kop*). *Jfr Sdw* 2: 1320), *pron. pers. L. du.* biudher iac idher allom. oc särdelis hwariom. idhra ... at j honum ... rätta lydhno standin *Rääf Ydre här.* 1: 180 (1377). iak bidher nw idher alt hymmerikis härskap oc enkannelica hwan en idhen särdelis *SvB* 367 (1400-*t.*). ok är jak mz idhr til wärldz ända *SpV* 154. besynner her fore, kiere wenner, eders sielffue oc bliffuer offuer eens *STb* 5: 337 (1521, *Kop*). at dw bewarer da myn siel ffra den ewighe pine *SvT* 78 (*daniserande*). som christus sagdhe til sanctum agustinum ey skalth thu wända mik j tek, wthan thu skalth om wändhas j mik *JMPs* 405. — *pl. ss tilltalsord till en person.* första radith är at j först om morghonen läsen een wälsighnilse *SkrtUppb* 159 (*abbedissan Ingeborg Gertsdotter till Kristian I*). hurw gudh haffwir jdhir kärligha atirlöst *ib. ib* 160, 161 *o. s. v.* tha swarade jöns matsson: »jach formode mik aldrich onth aff eder, marten ... »*STb* 2: 250 (1488; *köpsvennen J. M. till Sten Stures sven Martin Ryaner*). *Jfr J. Svennung, Anredeformen* 390 *ff. och där anförd litt.*

þumi (twmme) *m. L. tumme.* jdeus är en sten ... vordhen som mannes twmme *PMSkr* 478.

þumulfinger (tumel-. twmmel-. twmil-), *m. och n.* (*ATb* 2: 57 (1475)) *L. tumme. Jfr B. Pettersson, Stilstudier i de svenska landskapslagarna* 189 *f.* pollex thz är hans tumelfinger *Mecht* 338. han högh ion karlson ... twmilfingrith af *ATb* 2: 57 (1475). eth litith swarffwat träkäfle tiokth oc langth som twmmelfingren *PMSkr* 511. *ib.*

þunder (tynner *PMSkr* 319, 485. *f.* tyn *ib* 229. *n.* (*nom., ack.*) tynth *ib* 453. *ack. m.* tynnan. *pl. n.* tyn *ib* 421. *superl.* tynnaster:-asta *ib* 420), *adj.* 1) *tunn* (*i genomskärning*), *ej tjock.* vnder thildit skal thvnder kopaar näghlas fore eeldz skuld *Hollman Bir Extr* 234. kniffwen ... skal wara alstingis hwas hardher oc tynner *PMSkr* 319. sidhan haff en tynnan järn bläyda *ib* 326. gwl slaghit j tynnasta bladh *ib* 420. *ib* 453, 485. (*?*) läg thär j tw lod tyn slagin gwlblad *ib* 421 (*möjl. i st. att föra till ett* ***thunslaghin,** *p. adj.*). 2) *tunn, lättflytande.* malin gran gryn blandes mädh warmpth wathn som en tyn wälling *PMSkr* 229. 3) *tunn, gles; fåtalig.* syätte mattan är, ath til trodha mädh tynno höghre winga mot fiendannas wenstre winga *PMSkr* 156.

thunga (twnga), *v. betunga, tynga.* iste afficitur iniuriis han twngas mz oräth *GU C 20 s.* 10. (*?*) post res egestas multos afflixit egestas fatighdomyn twngar (*hs.* twmgar, *möjl. felläst för* twingar) manga tha godzit är fortärt *ib s.* 210. — ***thunga sik,** *betunga sig, besvära sig.* at thät är ekke konwnga syni sidhwänia at thwnga sik mädh nakra handa ärfwodhe til at fa sith fädhernis rike *SkrtUppb* 62. — *refl.* **thungas,** 2) *plågas, pinas.* än tha the äuerdeliga twngas j allom pynom ey likowäl the opnötas eller forfara vtan äuerdelica blifua j mörkreno j theres pynom *SvKyrkobr* 227. — *Jfr* **forthunga.**

thunga (twnga), *f. tunga, betungande, besvärande.* moles ... twnga *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 150.

thunge (twnge. *Jfr Sdw* 2: 1320), *m. L.* 1) *tyngd, börda.* haa wogh mz trem fingrom ällir ophängde jordhinna twnga (*molem*) *SpV* 516. thet är icke skäll, jack skall halla allan twngan *BSH* 5: 233 (1508, *H. Gadh*). 3) *tunga, pålaga, skatt.* skal ok arleka aff the sama goze göras ij gil skin til skath ok ängin mere thunge j afrade *JämtlDipl* 129 (1376). *ib.* ... frij oc fräls wara fore allom vtreesom alegningom skattom oc offuerwald gestningom och thungom som aff oss ällir rikesens raadh kunno vppa mena rikit wardha laghdä *Priv o skyddsbr* 177. ... ther medh halla vppe allan stadzsins twnga *STb* 1: 168 (1478). skal konungen ey til städia sina fogota ... nogra handa aalägger skat eller beskatning hästa städer ... gästning skiwdzfärder eller anner twnga *G. Carlsson, Kalmar*

recess 1483 *s.* 64. — (*?*) *Vidare dömes Johan Ingvaldsson till ett års* »thwngha», *emedan han olagligen och utan tvingande skäl lämnat sitt gods före arrendetidens utgång Tunberg, Sv. medeltidsreg.* 401 (1440). 4) *tunga, möda, vedermöda, besvär, olägenhet.* än tho at thätta haffwer mik hänth nakontidh haffwa hörth, likawäl tha bidher iak tik at thu tak thz til enghin thwnga, at märkia här nakoth thär aff (*hic annotari obsecro grave non sit*) *SpV* 436 *f.* 6) *tyngd, känsla av tyngd.* fiöl vppa mik en thunge oc sömpn *Hel män* 175. i sinne bön fik han en thunga vppa sik *ib* 234. — *Jfr* **synda thunge.**

þunger (tunger. *komp.* tyngäre *J Buddes b* 162. tyngaren *Troj* 303. thungare *Hel män* 106. *Jfr Sdw* 2: 1320), *adj. L.* 3) *tung, ovig, trög.* jnerticus ... twnger faawitsker oc olaadoger *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 25. we wardhe the syndhogho folkeno, ok tungho folkeno j syndhinne, for skamlikom synom affonde släkt *MP* 5: 16. 4) *tung, svår, besvärlig, mödosam.* hans liff war honom tyngaren än döden *Troj* 303. 5) *svår, stor, betydlig.* thän höghre är vpkomen faar thungare fall *Hel män* 106. — *svår, grov.* ä thes lengre är lifuet thes tyngäre ok grofuare är synden *J Buddes b* 162. 8) *tung, stark. om vin.* teth win som söth är j smakenom thet är twngth *PMSkr* 356.

thunghet (twnghet), *f.* 1) *tyngd.* swasom nar silkes klädhit prydes, oc tynges mz gul oc dyrom stenom, thz engeledhis bortkastas ... fore twnghetena skuld *Mecht* 216. swa länge siälen hon thynges j kropsins thwngheht *ib* 351. the äru eeth skynande lyws eller skeen ok andelige vtan licamens thunghet *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 135. ey waro än bärghen i sinne twnghet skikkat (*nec dum montes graui mole constiterant*) *JMÖ* 141. — *bildl.* hon (*ɔ:* christi jomfru) lustas ekke j högfärdoghom klädabonadh hon är stadhfäst mz sidhanna thwnghet ok moghlikhet (*fixa gravitate morum*) *SpV* 173. the syndh som människian vil ey aff skrapa medh scriptamalum, hon draghir sik genstan til enne andra syndh medh synne tunghet *MP* 5: 142. 2) *svårhet, grovhet.* at swa stor är thänna diälfwlzlika syndenas twnghet *JMPs* 253. 3) *nedtyngdhet, bekymmer.* swasom thera qwinnor hiärta som haffuande äru mz barn, plägha offta wanskas oc giffwas aff sorghsins twnghet *Mecht* 163. borttaghandis oc linandis war[s] hiärta thunghet, oc dröffwilse *ib* 337. 5) *tunga, möda, besvär.* then veluiligheet han barnomen giort ... haffuer thöm til bestandh ok sigh sielffuan til twngheet ok slepan *STb* 4: 171 (1507).

***thunghördher,** *p. adj. tunghörd. MP* 3: 62 (*fornskånsk text på svenskt grundlag; jfr J. Brøndum-Nielsen, Fra Skaanes Senmiddelalder* 143).

thunglika (*superl.* tungligast), *adv.* 2) *tungt, med svårighet el. möda.* tha badh thu som aldra tulugast oc tungligast *SvB* 98 (*omkr.* 1500).

***thunliker** (tunlegin), *adj. tunn.* exilis ... tunlegin ok mager *GU C 20 s.* 240.

thunna (twnna), *v. förtunna, göra tunnare el. mera lättflytande.* colo ... syla twnna rensa vth kasta ok smälta *GU C 20 s.* 123.

thurugher (twrogher), *adj. djärv, dristig.* o sancte augustine ... thu war ... twrogher mothe kättarom *SvB* 391 (*b. av* 1500-*t.*).

þusand (twsand *PM Skr* 131. twsan *KarlM* (*El*) 45; -et *HLG* 2: 65 (1519). twssen *BSH* 5: 338 (1509). thusanda. thusande. tusande. tusenda. twsende. twsonde *Liber eccl Vallentunensis* 62 (1499). tvssana *GPM* 2: 406 (1502?). *Jfr Sdw* 2: 1320), *n. räkn. L. tusende, tusental; tusen. Jfr Sdw* 2: 1320. mille ... thwsande mil[l]ies aduerbium numeri thusanda synnom *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 142. när eth twsand haffwer graffwit sina wth stikkadha graff, gange eth annath twsand thär nästh til ath graffwa *PMSkr* 131. item ... köpte jak iiij^{m} tigel for iiij mark twsanet *HLG* 2: 65 (1519). thetta skipti giordis epter gwz byrd thusanda arum thry hundrada arum sextighi arum ok twem arum neesta löghordaghin epter sancta michiels dagh *SD* 8: 224 (1362). thusandhe cristne män *Karl M* (*Ver*) 44. en läsin messa aff tigi twsandhe riddere *STb* 5: 304 (1513, *Bil*). hulket skot som reste tusande oc nyetigi mark ortuger *Stock Skb* 211 (1522). — *för att obestämt angiva ett mycket stort el. ofantligt antal.* hon ... togh han i sin fampn oc kyste han fore hans mwn oc the haffdho ther thusandha glädhe *Prosadikter* (*Sju vise m*) 164. helser myn ffrw modher ... medh m (1000) godhe netther *BSH* 5: 138 (1507, *H. Gadh*). om thet mik ware mögligith liffwa i m (1000) aar *ib* 395 (1510, *d:o*). — *i kraftuttryck.* hvdh tvssana ffalan döffel menar tv at vy haffom ... *GPM* 2: 406 (1502?). wij wilom haffwath (*ɔ: ha föda*) i m (1000) etc. *BSH* 5: 268 (1508, *H. Gadh*). — *i förbindelse med ett följande ordinalt räkneord.* arom effter gudz byrd tusendaffyrahundradaffemtye pa thet ffierda *NMU* 1: 123 (1454). aarwm effter gudz byrdh twsendefemhwndradhe paa thet tolffthe *ib* 160 (1512). — *Jfr* **ällivu thusand.**

***thusandafald,** *adv. tusenfalt, tusenfaldigt, tusen gånger. i förbindelse med en komp.* tha war han thusandafald renare än solen *SvKyrkobr* (*Lucid A*) 108.

***thusandfalder** (-fall), *adj. tusenfald, tusenfaldig.* alla the glädhi wi (*ɔ: martyrerna*) haffdhom aff kärlek i eldhenom oc iärnom oc thusandfall dödhom (*in igne et ferro et millenis mortibus*) wnnom wi tik (*ɔ: jungfru Maria*) oc giffuom *Mecht* 112.

***thutare,** *m. Jfr* **örna thutare** (*Sdw* 2: 1176).

thuva (thwe), *f. tuva.* een swart orrhana vppa en gron thwe *Schlegel o. Klingspor* 212 (1480). *Jfr* **lysungthuva.**

***thuver** (*pl.* tuuar), *m.* [*Jfr N.* tuv, *topp, knuta*] *tuva. Jfr E. Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 13: 46. ... swa i kaluahagan uthi en twff nordan för bastuuen liggia steenmärken uthi en twff *Bergqvara* 92 (*omkr.* 1490). tubera in paludibus existentia (*gothice* tuuar *dicta*) *Ol. Magnus Hist. de gent. septentr. l.* xxi *c.* 45.

þva (twa *JMÖ* 165. twaa *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 68; -ss *ib. pres.* thwar *SvKyrkobr* 23. thwaar *ib* 104. twar *ib* 317. *impf.* twagh *STb* 2: 236 (1487). thwoghde *Hel män* 113; *jfr E. Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 41: 313 *f.* toddhe *HLG* 2: 134 (1526). *part. pret.* twaghen *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 69. twagen *Arnell Brask Bi*^{I} 30. *part. pres.* twaade (*för* twaande) *Skotteb* 424 (1468—69, *Kämn*)), *v.* 1) *två, tvätta.* lauare twaa *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 68. llautus ... twaghen oc kräselighen *ib s.* 69. swa som man rensar et hws mz qwast oc skowel oc sidhen thwar

man thz mz rent watn *SvKyrkobr* 23. jtem iij öre qwinnom tunnor ath twaade (*för* twaande) *Skotteb* 424 (1468—69, *Kämn*); *jfr E. Lidén, Ark. f. Nord. Fil.* 45: 205 *f.* j thet samma hon henne twagh ok rychtade j bastuen ok klogh henne pa sin rög *STb* 2: 236 (1487). a skärdagh tha han thwoghde thera fötir *Hel män* 113. ihesus siälffuer bödh, at the skullo sik jnbyrdes twätta ällar twa hwar annars föther *JMÖ* 165. reen och wel twagen lacan *Arnell Brask Bi*[1] 30. item klakare[n] ɣ ortog, för han toddhe gillens borduka *HLG* 2: 134 (1526). — **thva af,** *avtvå, borttvätta.* watn är a mot eld. oc thwaar aff söör oc slykker thörst *SvKyrkobr* (*Lucid A*) 104. *Jfr* **afthva,** — *refl.* ***thvas af,** *avtvå sig, tvätta av sig. GU C 20* (*hand 2*) *s.* 68 (*se under* **thvagning**), — ***thva bort,** *avtvå, borttvätta.* tässen hälga natten hon rensar syndhenar, twar bort laster oc skam *SvKyrkobr* 317. *Jfr* **bort thva,** — *Jfr* **othvaghin.**

***thvaare,** *m. Jfr* **klädha thvaare.**

***thvaghning** (twäghningh. twogningh), *f. tvagning, tvättning.* llauacio ... twäghningh *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 68. qui baptizatur a mortuo et iterum tangit mortuum quid proficit lauacio eius hwa som twaass aff then dödhe oc kommer vedh then döde igen hwat dogher hans twogningh *ib.* llocio onis twäghningh *ib s.* 97.

***thvakar** (twa-), *n. tvättkar, tvättbäcken.* rättir anghir fore syndhinna, är eth sälighit twakar *MP* 5: 218.

thval (twal. twaall), *m.? och n. L. tvål.* nitrvm tri twaall *GU C 20 s.* 356. tak almennelikith twal *PMSkr* 387. *ib. ib* 399.

thvang (twang), *f.* 1) *betryck, trångmål, vedermöda, nöd, lidande.* thy at han haffwer enkte annadh j sinna owena härian, ok alzskona thinga thwangh (*multa penuria omnium rerum*), armodh ok fatikdom *SpV* 314. 2) *späkning.* näps tik mädh ffasto bönom äller andre twangh *JMPs* 307. 4) *makt, myndighet. i uttr.* i rætsins thvang [*Fdan.* i rættens tvang], *till rättens avgörande.* thet (*ɔ: vissa oavgjorda rättssaker*) staar här ällir annars stadz hwar thet thil rätta koma kan i rätzsins twang *ATb* 1: 104 (1459). at the ärande mellom her erich och her thure en nw staa j rettins thwangh *Arfstv* 107 (1474). *ib.* til tette ... gaff hinrik ... sith gode mynne och loth sich ath nögie, ath samma gotz partass schulle medh swa dana vilkor, ath thet skulle bliffue j retzsens twangh ner thöm, som thet til partades, swa lenge han kome medh sin beuisningh *STb* 3: 126 (1493). desse for:ne loffuede jnbere hwar sin parth vtj retzsens twangh i gen, om swa behoff gördes *ib. ib* 127 (1493), 327 (1497), 362 (1498). then wldh, som j retthens twangh standit haffuer *ib* 4: 93 (1505). then bod oc bodehyre ... skal stå j qwarstäde oc j retsins twangh *ib* 5: 271 (1520). — pa rätsins thvang, *efter el. enligt rättens avgörande.* gaff han sit gode mynne til, at tet her partades pa retzsens twang, som forrört är *STb* 3: 126 (1493).

þvar, se þvär.

thvina (*pres. pl.* 3 *pers.* dwjna), *v. tvina, förtvina, täras, förlora sin livskraft, tyna bort.* annor dywr när nokor sy[w]kdom twingar them tha ga the länge oc dwjna oc warda swoltin *PMSkr* 244. *Jfr* **utthvina** *och* **thväna.**

þvinga (twinga. twyng(h)a. -ar. -at. *impf.* thwingdhe *SD* 8:607 (1364). *part. pret. n.* thwanghit *SvRimd* 50. *pl. m.* twengne *Svartb* 446 (1453; *i Skokl ä. t.* twongne), *v.* 1) *trycka, bringa i trångmål el. nöd; plåga, kvälja.* me grauat ille labor sub cuius pondere labor thz ärwodhe twynger megh vndher hwilketh jak scridher *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 56. macero ... twyngha riffua wanska oc blöda *ib s.* 108. annor dywr när nokor sy[w]kdom twingar them tha ga the länge oc dwjna oc warda swoltin *PMSkr* 244. *Jfr under* **thunga,** *v.* 6) *pressa, nödga, tvinga.* wortho ther fore hardeliga sakfelthe oc twengne met rätta til at aterbyggia thet the vpbrvtit haffde *Svartb* 446 (1453). (*?*) fore omilda manna skuld som oss och waara borghara haffua mz owerwaald slaghit tinghat (*för* twinghat*?*) och oforrätthat *Neuman Vokbal* 81 (1467). *Gummerus Syn-stat* 25 (*se under* **thvingilse**). 7) *tvinga* (*till underdånighet*), *kuva.* aff thic (*ɔ: jungfru Maria*) er thwanghit thet stora elefantere *SvRimd* 50. — *Jfr* **be-, for-, til-** (*Sdw* 2: 1316), **undir-, ut-thvinga** *samt* **othvingadher, othvungen.**

thvingilse (twingilse), *n. pl.* 1) *tryckning, ansättande.* — *påtryckning, tvång.* ath engin ... dyrffwis nögdga eller twinga brythia landbo eller annan kirkione wardhnadh antinghie mz reddugha hötzslom eller androm twingilsom (*extorsiones*) sik päninga eller annor tyngh ath giffwa *Gummerus Syn-stat* 25 (*senare h. av* 1400-*t.*). 2) *vedermöda, lidande.* all min (*fel för* thin) twingilse (*omnia gravamina tua*) tok iak wp mz mik *Mecht* 96.

thväna (-ar), *v.* 2) *tråna.* iak länktar oc thwänar äpter honom *SvKyrkobr* 75. — *refl.* ***thvänas,** *tvina, förtvina, försmäkta, uppgivas.* min siäl til byria nw at siwkna ok thwänas *SkrtUppb* 102. — *Jfr* **thvina.**

thvänadher, *m. vanmakt.* — *försmäktande.* wälsighnadhir wari thu, for thän thwänadh ... som thu toldhe a korsseno *SvB* 77 (*senare h. av* 1400-*t.*).

***thvänger,** *m. Jfr* **skothvänger.**

***thvängia,** *f. Jfr* **diska thvängia.**

þvär (twär. twer. tiwer: -t *JTb* 81 (1494). thuar:-t *Vis sten* 6. twar: -t *KTb* 77 (1438), 79 (1441); -s *Svartb* 192 (1386). thiwar:-t *Reuterdahl Kyrkohist III* 2: 559), *adj. L.* 1) *transversus; tvär.* — *tvär, tagen från den ena sidan till den andra. i måttsbestämningar.* hwar trappan skal ena thwära hand högh wara *Hollman Bir Extr* 233. 2) *motvänd, motig?* tha war börren twär ok stark *EK* 3049 (*möjl. avses sidvind, i vilket fall exemplet hör till* 1; *jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 612). 3) *motsatt, stridig. med ack.* non decet illa legi que sunt contraria legi ey höffues the tingh läsis hulken twär ära laghen *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 78. — *n.* **þvärt,** *adv. L.* 1) *tvärt, på tvären, i tvär riktning.* ärye twärth pa bakkommen oc ey wpföre för oxannas lättilse *PMSkr* 197. 2) *tvärt, rakt.* asnyn gik medh lykeno räth twärth borth fran kyrkiogardhenum *MP* 5: 202. 5) *genast, strax.* for then skuldh skriffve vi swa twärt aff harm til idher at oss högelika fortycker at ... *BSH* 3: 152 (1464). — **thvärt a mot,** *A) prep. rakt emot; tvärt emot, rakt el. alldeles i strid emot.* i scriffwe och göre twärth a moth rikesens radh *BSH* 4: 257 (1501, *H. Gadh*). *B) adv.* 1) *gentemot, mitt emot.* eregione ... aduerbium loci twärth amoth eller geem (*för*

LIBRARY
OF ILLINOIS

geen) moth *GU C 20 s.* 227. 3) *tvärt emot.* — *däremot, å andra sidan.* econtra ... twär a moth *GU C 20 s.* 207. *JMPs* 518. — *Jfr* **thär thvärt a mot** (*Sdw* 2: 781). — **thvärt for,** *adv.* 2) *tvärt, på tvären, i tvär riktning.* gammwl winträ stödyas oc wpbindas swa ath twa rörkäppa ärw widher hwarth trä oc swa andra rörkäppa twärth före *PMSkr* 314. *ib* 316. — **thvärt fra,** *prep. alldeles från.* hans vägha / han läggir for man som röuara plägha / ledha man thuart fra retto *Vis sten* 6. — ***thvärt gen mote,** *prep. gent emot, mitt emot. Se Sdw* 2: 1320. — **þvärt ivir,** *A) prep.* 3) *tvärs över, från ena sidan av* (*ngt*) *till den andra.* swa ath jac formektadhe ga thiwart offwer en vägh *Reuterdahl Kyrkohist III* 2: 559. — *tvärs över, på andra sidan av* (*ngt*). then brodherin fik see jampth aff sik twärth offuir gwluith hwar en hans brodhir hörde ... skriptamal *MP* 5: 205. — *tvärs över, på andra sidan om* (*ngt*). hwelken hus som liggia rät twart ower gatuna *KTb* 77 (1438). *SJ* 2: 148 (1489). twärt öffuer gärdhet fraan hägdhenne äger closstridh 1 ödhetorp *VKJ* 193. 4) *gent emot, mitt emot.* en gardh liggiandis näst sudhra port twart ower karl michelsson *KTb* 79 (1441). forbödz oleff hoppaner at byggie medh tree twert offuer vrweder vtan medh steen *STb* 3: 297 (1496). *B) adv.* 2) *gent emot, mitt emot.* skiper klemetz gard ther twert ower i hörnet *KTb* 90 (1474). — **thvärt ivir fran,** *prep.* 1) *gent emot, mitt emot.* myn gardh ... oppa köpmannagatho thwärt ywer fran her äwerth grefwaradz gardh *SD NS* 3: 283 (1417). 2) *tvärs över, på andra sidan om* (*ngt*). anders bẏwr c[iterade] then man, som bor twer offuer fran mwren *STb* 3: 280 (1496). — **thvärt mot,** *adv.* 1) *mitt emot, gent emot.* öffuerst vijdh torgit tuert mot stadzsins hws *SJ* 2: 204 (1492). — **thvärt um,** *prep. tvärs över.* stoffwan ... och kellarin runt tiwert vm gardin *JTb* 81 (1494). — ***thvärt um mot,** *adv. tvärt emot, däremot, å andra sidan.* thwärth om moth ärw örlögis män som altidh hata ffredhen, wärre en diäfflana *JMPs* 248. — *gen. n.* **þvärs,** *adv. L.* 2) *rakt fram.* twers westan offuer ghatan fran almenningx brwnnen *SJ* 2: 126 (1488). twers nör aff sins faders suen helsingx bryggehus *ib* 176 (1490). item är fran tet alna bret rwmet myt i garden twers intil sweders ärffue hws viij ... alna *ib* 187 (1491). — **thvärs ivir,** *A) prep.* 2) *mitt emot.* en ... gaard ... i stenbastue grendh reth twerss öffuer bastuffuen pa norre sidhen *SJ* 2: 272 (1495). *STb* 5: 244 (1519). 3) *tvärs över, på andra sidan om.* huilkit hussz belegit är ... twers vester offuer gatan fran ... rytters hussz *STb* 2: 348 (1489). *SJ* 2: 274 (1495), 309 (1496). *B) adv.* 1) *tvärs över, från ena sidan till den andra.* bredhleken twers offuer xiiij (14 ¼) allna och eth quarter *SJ* 2: 115 (1488). — ***thvärs ivir fran,** *prep. gent emot, mitt emot.* eth ... stenhus ... twers offuer fran hans wlffs hws wijdh hwalffuit *SJ* 2: 181 (1491). *STb* 5: 35 (1515). — ***thvärs ut ivir,** *prep. tvärs över, på andra sidan om.* eth torp(t), som liggher ther twars wth offuer sundhet *Svartb* 192 (1386).

thvärfinger (twär-), *n. tvärfinger, fingersbredd. i måttsbestämningar.* klyff stobban try twärfingher nider *PMSkr* 327. när mandelstenana sätias wändis nidher then hwasse ändhen twa föther warandis mellen hwan stenen oc fira twärfinger dywpth j jordena *ib* 343. *ib* 347. leer karen ... warj ... tw twär fingers tiok *ib* 563. klokka wm xc besmara marker wil wara nädhan wm kringh fira twärfingher oc fäm spanna *ib* 570. *ib.*

***thvärgardher** (twär-), *m. gärdsgård som går på tvären el. i vinkel mot en annan.* at then gamble twärgadhen (*för* -gardhen), som malmbone haua hafft oc täpt fran gorsunga giärdhe oc nider til sion, skal vptakas oc ypen hallas oc aldre optare mera nidersätias *SD NS* 3: 452 (1419). halff delen aff them gardhenom, som fran twärgardhenom löper swder meth källonne *ib.*

thvärgata (twär-. twer-. thwar- *KTb* 54 (1426). twar- *ib* 62 (1428)), *f.* [*Jfr Mnt.* dwer-strate] *L. tvärgata.* ... gardh ... hulken thär liggiande är mellan störia smidz gardh ok thwar gatwna *KTb* 54 (1426). *NMU* 1: 142 (1482). *STb* 5:5 (1514).

***thvärgränd** (twer-), *f. tvärgränd.* en ... tregardh ... liggiendis j backghatan nordan köpmanna ghatu vtj twergrenden twers offuer fran then allmenningx brwn ... *STb* 2: 313 (1488). ... vtj huilkit huss erich klensmidh nw vtj bor ok ligger j mellen twa twergrender wester aff almenningx gatan löper *ib* 407 (1489). *ib* 489 (1490). *SJ* 2: 176 (1490).

***thvärhand** (twär-), *f. tvärhand, handsbredd. i måttsbestämningar.* är thenne ... gardir pa alna talith ... vestir i laris skrädare gardh xij alna en twärhand minne *A Tb* 2: 111 (1478). tak en swartan orm som är snook oc skär ena twärhandh aff hoffwod delenom *PMSkr* 281. tak stora löka ... oc säth j jordhena ena twärhand hwan fran androm *ib* 353. master ... xxii twär händer tiocka *HSH* 16: 69 (1527). — ***thvärhands bredher** (twär-), *adj. en tvärhand bred.* göris ... en järn holker twärhandz bredher *PMSkr* 541. — ***thvärhands högher** (twär-), *adj. en tvärhand hög.* eth swarffwath trä twärhandhs högth *PMSkr* 507. — ***thvärhands langer** (twär-), *adj. en tvärhand lång.* en kopar pynne twärhandz langher *PMSkr* 513. *ib* 539.

***thvärhet** (twer-), *f. tvärhet, ovänlighet, fientlighet.* iak finder altzinthe vthan twerheth ok alle kunnigha mik fore klärkia och lekmen som widh tik tala *Thomas Varningsbref* 4 (1436).

***thvärhug** (twär-), *n. hugg från sidan.* waktha sig före skoth oc twär hwgh *PMSkr* 124.

***thvärhul** (twärhol), *n. hål på tvären av ngt.* twärth gönom swarffwes äller bores eth större (*hål*) ... sidan bores eth annath myndre hol öffwersth j knappen swa ath thet gar jn j twärholith *PMSkr* 508.

***thvärkäpper** (twär-), *m. käpp placerad på tvären mot ngt.* thär bindes the winsträn läghre pa twärkäppana som skwla them wppe halla *PMSkr* 317.

***thvärsadhul** (twärsaadel), *m.* [*Fdan.* tværsadel] *tvärsadel, kvinnosadel. GPM* 2: 140 (1499).

***thvärstang** (twär-), *f. stång placerad på tvären mot ngt, tvärstång.* skipes arma pa twärstängerna som halla och bära wppe frwktena aff grenommen *PMSkr* 317.

thvärtäppa (twär-. twer-), *f. stängsel tvärs över en ström.* nogra twertäppor som longo wordo giordhe mellan närdhatwna och hälgöö *AktKungsådr* 17 (1455). *ib.* the haffde ena twärtäppo i ene aa som

LIBRARY OF ILLINOIS UNIVERSITY CHAMPAIGN

bade lösta ok wale haffwa drapeligen skada vtaff *Uppl Lagmansdomb* 80 (1493).

***thvärtäppis** (tuertäpis), *adv. Jfr* **thvärtäppa.** hun (*ɔ: en kvarnström*) är nw byghder tuertäpis *VKJ* 112.

***thvät,** *f. eg. tvagning. vatten varmed ngt avtvås.* sidhan thu wast kristnadh rensadh ok thwaghin ... haffwer thu swa som idhkelica syndath ok glömt the förstо thwättinne som ran wth aff christi sidho *SkrtUppb* 79.

thvätta (twätta. -adhe), *v. tvätta, två. Jfr A. Bengtson, Nils Ragvaldi* 163. ihesus siälffuer bödh, at the skullo sik jnbyrdes twätta ällar twa hwar annars föther *JMÖ* 165. *ib. ib* 169, 170. iomffrunnas marie födzla högtidhas i dagh, huilken os twättadhe aff syndennas smitto *ib* 198. twätta fethma aff klädy *PMSkr* 409. twätta thär j thät klädy som feth är, oc sidhan twätta thät mädh renth wathn *ib.* — ***thvätta bort,** *tvätta bort.* twätta kalken borth aff them (*ɔ: skinnen*) *PMSkr* 522.

***thvätta kona** (twäta-), *f.* candidaria twätakona *GU C 20 s.* 71.

***thvättarum** (twätta-), *n.* llauatorium ii twätta rwm *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 68.

thvätter (twätter), *m.* 1) *tvagning.* the som sithia anamandis twätsens tiänist, tänken at thz är herran iomfrunnas son, som them gör tiänist *JMÖ* 166. *ib* 174. 3) *tvätt, det som tvättas.* sidha[n] läg the matheriam j eth linneth klädy, oc twätta til thäs renth wathn gangher aff twättenom *PMSkr* 439. — *Jfr* **fota thvätter.**

thvättirska (twättirska. twätherska), *f. tvätterska.* lauatrix ... twätherska *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 68. — *bildl.* hel människiors midhlirska, oc syndennas twättirska (*mediatrix hominum, ablutrixque criminum*) *JMÖ* 188.

***thvätto kar** (twätto-), *n. kar att två sig i. bildl.* görin ydrogha ok angir j ydhrom scriptamalom ... thetta är thet twättokarith enne syndoghe människio tilbör ath twa sik vti aff synom syndhom *MP* 5: 68 *f. ib* 69.

þy (ty *Troj* 172. tö *GU C 20 s.* 267), *adv. och konj. L. A) adv.* 1) *därför, fördenskull.* thätta äre the thär ey äre smittadha mz qwinnom ... thy fölghia the lambeth som är ihesus christus *SvKyrkobr* 77. män thy thän gullithen giffwer ey yffnelika gola färgho aff enne paläggningh, thy ... giffwis än ena andra reso pa them aff them samma gwl lithenom *PMSkr* 538 *f.* 3) *dess, så mycket. i förbindelse med en komp. — dess.* om knwth arwidsson waare ekke i sin welmacht, holketh han thy bäther är *BSH* 5: 467 (1511). *Jfr* **bäter, vär.** 5) *efter komparativ försats: så* (*el. utan motsvarighet i Nysv.*). *Se Sdw* 2: 1320. *B) konj.* 1) *därför att, emedan.* fördärffwas nokoth gotz aff röttor oc mys j skipeno oc thär ärw ey kattor, tha är skiparen pliktogher betala thän skadhan j gen thy han ey haffde kattor j skipeno *PMSkr* 13. wm swa händher the doldo gotzeno ... tha är thet jnthe räknandis ... thy the ey wppenbaradho thet gotzet j förscriffnom thima *ib* 30. är thet swa kompanana ey wilya ath skipith skal bötas, moske thy thet wil mere kosta än thet är wärth *ib* 86. *ib* 99. romara wonno ath enasth thy the haffdo wthwalth örlögx folk *ib* 122. — *ty.* [gratiam] fideiussoris ne obliuiscaris dedit enim animam pro te thu skalt ey glöma tinom loffuasman tö han gaff sith liff for tegh *GU C 20 s.* 267. — **þy at,** *konj.* 1) *därför att, emedan.* tha haffwer ä iomfrwdomin thän större fordelin thy at the fölghia lambeth främmer meer än andre hälghe män *SvKyrkobr* 77. — *ty.* lang renlikhet äpter syndina ma wäl liknas widh iomfrwdom thy at sancta maria magdalena bätradhe sik äpter syndina. oc haffwer nw stoor lön i himerike *SvKyrkobr* 77. 4) *ehuru, fastän.* — än thy at, *d. s.* än thy at hwar häligh man haffwer sin fordeel. tha haffwer ä iomfrwdomin thän större fordelin *SvKyrkobr* 77. nw är radelikit huaria cristna människio ... ath hon höre gärna gudz ord ok prädican en thy ath henne tykker thät nagat ledsampt eller twnkt wara fore syndena oroliga sidwänia skuldh eller diäfwlsins ilhärska *MP* 4: 106.

þyþa (tydha. *impf.* thydde), *v.* 3) *betyda, beteckna, innebära, åsyfta.* for baden järteknen skull begärade the cassandram konung priamj dotter skulle komma oc bethee them hwad thz haffde tydha *Troj* 258. — **þyþa ut,** *uttyda, förklara.* hwat som thär war thungt ... at begripa, thät thydde han wt oc giordhe thät lät at vndirstanda *Hel män* 167. — *Jfr* **utthydha.**

thydha (tya), *v. taga sin tillflykt* (*till ngt*). — *med adv.* flygha maasor oc lomma fran syoghommen oc tränom tyande högth wp. merker klart väder *PMSkr* 295. när the (*ɔ: bina*) tya jnne j stokkenom *ib* 302.

***thydhare,** *m. Jfr* **utthydhare.**

þyþilagh (tydelag), *n. L. umgänge, köttslig beblandelse.* — *tidelag.* han hade tydelag medh ena koo *STb* 1: 117 (1477).

thydhilse, *n. pl. el. f. Jfr* **utthydhilse.**

***thydhing,** *f. Jfr* **utthydhing** (*äv. Sdw* 2: 892).

þyþiska (thytzska. tutzska), *f. tyska, tyska språket.* iak forstar ey latino swara mik a thytzsko *SvKyrkobr* 44. tesligis sende wi ider en vtscrifft pa tutzske aff thet stadfeste breff *Rydberg Tr* 3: 423 (1493, *avskr.*).

þyþisker (thysk *SD* 6: 299 (1351); -an *RP* 2: 174 (1389). tysk *Stock Skb* 139 (1519—20); -a *STb* 1: 159 (1478); *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 69. -e *BSH* 5: 135 (1506, *H. Gadh*). *n.* tysth *BSH* 5: 132 (1506, *H. Gadh*). dydesker: -a *Skotteb* 74 (1461—62). tidsker: -a *Stock Skb* 166 (1521—22). tiskär *HLG* 3: 65 (1523). tijsk *GPM* 2: 268 (1507). tiässk *A Tb* 3: 321 (1519). tösker *STb* 2: 562 (1491); -e *STb* 1: 495 (1482, *Burspr*). *Jfr Sdw* 2: 1320), *adj. L.* 1) *tysk.* ... göskan ok annan þyþiskan *SR* 37 (*i E. Ljung, Söderköpings historia s.* 352). *ib* 38. ... hwitan thyskan pänning fore siäx pänninga swenska *RP* 2: 174 (1389). köpsuena, töske och suenske, leggie sin ... lang kniffue aff wijdh sine xij (12) marck *STb* 1: 495 (1482, *Burspr*). han ... war tösker och heet mickel *STb* 2: 562 (1491). en tunna tysth öll *BSH* 5: 132 (1506, *H. Gadh*). tidska bagaren *Stock Skb* 166 (1521—22). — *ss tillnamn.* margarete, relicte petri thysk *SD* 6: 299 (1351). karine dydeska *Skotteb* 74 (1461—62). hedewij tyska *STb* 1: 159 (1478). jacob tijsk *GPM* 2: 268 (1507). volff tiässk *A Tb* 3: 321 (1519). henrik tysk *Stock Skb* 139 (1519—20). albrik pedersson tiskär *HLG* 3: 65 (1523). — þe þyþisko, *tyskarna.* then ogudelig gerning som skedde j berwen aff the tyska oppa bisschop törlöff *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 69.

thydhisker (tysker *STb* 3: 195 (1494). tösk *ib* 302 (1496). tisker: -en *ib* 5: 91 (1516)), *m. tysk.* ... huilken tysk som var vptagen medh magdalena *STb* 3: 195 (1494). oleff ... som grepin war fore ena sölff skedh ... han hade köpt aff en tösk, hetendes herman *ib* 302 (1496). then tisken skal geffue kuse jacob sine ffrakt *ib* 5: 91 (1516). — *med art. i plural bet.* dänen, jwthen, tysken och dyäkelen rädes alla dalasoken *BSH* 5: 273 (1508, *H. Gadh*).

thydhning (tydhnig), *f.* 2) *betydelse, innebörd.* jte, wenite sigher domaren christus oppa doma dagh ... tänk thy idhkelika the ordhen oc theras tydhnig, tha bliffuer thu wtan dödhelika syndh *JMÖ* 58. — *Jfr* **utthydhning.**

thykke, *m.? och f. samt n.? Jfr* **godh-** (*Sdw* 2: 1228 *f.*), **mis-, o-, sam-thykke,** *ävensom* **thokke, thykkia,** *f.*

thykkeliker (tykkeliger), *adj. L.* 1) *vänlig, som sker i godo.* harald laurensson haffuer giort ett tykkeligt och kärligt skipte medh sinom ... brödrom *SD NS* 2: 532 (1412, *nyare avskr.*). 2) *behaglig. Jfr Sdw* 2: 1320. — *Jfr* **misthykkeliker.**

þykkia (tyckia *PMSkr* 705 (*senare avskr.*). *pres.* tykker *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 195. tyke *DN* 14: 315 (1523). töcker *STb* 4: 97 (1505). *refl.* tykkis *MP* 4: 115. *impf.* totte *Karl M* (*El*) 15. thokte *SD* 8: 195 (1362). tokthe *MP* 5: 205. tykte *Prosadikter* (*Karl M B*) 294. tykctä *DN* 14: 113 (1480). tykthä *ib* 117 (1482). thökte *Prosadikter* (*Karl M*) 254. töktheAT*b* 3: 232 (1510). *refl.* thottis *Prosadikter* (*Karl M*) 286. tottis *KarlM* (*El*) 45, 103. thyktis *Prosadikter* (*Karl M*) 265. tyktis *ib* (*Karl M B*) 326. tyktes *STb* 4: 262 (1512). thöktis *KarlM* (*Ver*) 44), *v. L.* 1) *tyckas, synas, förefalla. opersonl. med dat.* (*el. i dess ställe ack.*). thokte fornäfnda herra ... ok mik tho vidher thorfua at thetta sama malet skulde wtrönas *SD* 8: 195 (1362). tha thökte them thz swa faghirt wara som glädhis sanger ware *Prosadikter* (*Karl M*) 254. huat tykker tik om riddara ok andra höfuetzmen *SvKyrkobr* 195. swa tykctä mägh ath jegh tha än wanbetalader war *DN* 14: 113 (1480). tha tokthe honum swa seghiande ath mangha sma paddor krupo borth w munnenom a the människionne *MP* 5: 205. ther medh töcker oss, ath j göre ecke ret *STb* 4: 97 (1505). biscopen lather sigh tyckia ware skam, predike för almogen *PMSkr* 705 (*senare avskr*). 4) *beteckna, betyda. Jfr Sdw* 2: 1320. 6) *tycka, anse, hålla före.* hwilkith hans herredöme tökthe honom och laghen fforner ath ware ath tiwffwen vneffzther ware skwlle *ATb* 3: 232 (1510) (*möjl. att föra till* 1). — *refl.* **þykkias,** 1) *tyckas, synas, förefalla. opersonl.* war härra jhesus christus forbödh allom at fordöma sin jämcristin ... ok jngen bradeliker epter sinom misgärningom halda swa ondom som til tykkis *MP* 4: 115. 2) *tycka sig.* tha bars honum fore i sömpne aff them bardagha som äpter skulle koma. oc thottis se til himpna hwast wädher mykin eld oc snio oc brännande lugha *Prosadikter* (*Karl M*) 286. *ib.* — *tycka sig, anse sig, tro sig.* aldra syrghelikast war k m k fore thy at han thyktis wita at gwenel iärl skulle swika them *Prosadikter* (*Karl M*) 265. 4) *tyckas, synas, synas för gott, behaga. med dat.* (*el. i dess ställe ack.*). tyktes honum och bliffue her j landit, skulle han fförene sigh met molsigenden *STb* 4: 262 (1512). — *Jfr* **be-, for-, sam-thykkia.**

thykkia (tykkia), *f.* 5) *gunst, ynnest.* han ... är ey bestandin epter wärldena högfärdoga vmgangho eller fanytto tykkio *MP* 4: 151. — *i hälsningsformel.* wj margareta ... sändom ... allom androm bondom ok bokarlom som bÿggia oc boo j iämptalande. wara naad. hylle. thykkio ok helso medh gudhi *JämtlDipl* 141 (1389). 6) *åsikt.* judana ... sporde honom til vm hans tykkio vm them tilborde skatta keysarenom *MP* 4: 258. — *Jfr* **mis-, o-, sam-thykkia.**

***thykkian,** *f. Jfr* **samthykkian.**

thykkiare, *m. Jfr* **samthykkiare.**

thykkilse, *n. pl. el. f. Jfr* **samthykkilse.**

thykt, *f. Jfr* **samthykt.**

þylder (thyller), *adv. L. så mycket mer; det oaktat, likväl.* sighnadh wari thu min iomfru maria, thär ... i hwarie stundinne til thin son langadhe, thyller wilde thu gärna swa länge här lifwa som han wilde *SvB* 222 (*b. av* 1500-*t.*).

þyliker (*n.* tylket *STb* 1: 435 (1460, *Burspr*). *pl. ack. f.* tylkan *ib. dat.* tuilkom *Svartb* 429 (1448)), *pron. adj. L.* 1) *slik, dylik, sådan, så beskaffad.* ... j swa maatto oc met tuilkom forordom her epter fölya *Svartb* 429 (1448). ingan dyrffuis till at haua kledha, lärft, kryda äller tylkan warer ... i bakbodom i grendano ... vthan thet som swart gotz är som salt oc tylket *STb* 1: 435 (1460, *Burspr*). — *Jfr* **sliker, þoliker.**

þyn (thyn *SD* 8: 61 (1361). tön *Uppl Lagmansdomb* 7 (1490); *VKJ* 47; *Brasks Kopieb* 27 (1518); *HSH* 17: 190 (1524?). *pl.* thyni *VKJ* 10 (1447). thynne *Arfstv* 62. tönner *VKJ* 46, 49. thöni *ib* 10 (1447). thön *ib* 49 (1447). *ack.* thyni *SD* 8: 269 (1362). thyne *SD NS* 3: 303 (1418, *avskr.*). tyni *Arfstv* 81. thönir *SD NS* 3: 552 (1420). töner *VKJ* 10. thyn *SD* 8: 61 (1361); *VKJ* 116 (1466). thön *ib* 10 (1447). thöön *SD NS* 3: 553 (1420)), *m. L. tön, rymdmått* (*för spannmål el. mjöl, någon gång för smör*) *av en viss storlek* (*i allmh. motsvarande sex spann*). *Jfr O. v. Friesen, Xenia Lideniana* 241, *S. O. Jansson, Nord. kultur* 30: 27, *L. Forner, De svenska spannmålsmåtten* 165 *ff.* för än the capellen hafuir fangeet nÿo thÿni korn *SD* 8: 29 (1361, *Östergötland*). quatuor thyn annone *ib* 61 (1361, *Östergötland*). jtem villice mee botildi vnam vaccam .i. thyn siliginis iiij^{or} thyn ordei *ib.* skal han mik gifwa thÿugu thyni korn om hwart arith *ib* 269 (1362, *Västmanland*). fyra thyne landgilde i hallasta i halla sokn *SD NS* 3: 303 (1418, *avskr., Södermanland*). at wi henne wart godz ok gardh, som är ij fulla attunga jordh i biärlösum, iiij thönir korn affgiäldz ... oplatit ok tileeghnat haffuum *ib* 552 (1420, *Östergötland*). nybböle, som är ij fulla attunga ... iiij thöön korn ok ena halff march päningis affgiäldz i sami liongx sokn liggiandis *ib* 552 *f.* tilbindom wi os ... for:de kyrkio hwart aar giffua skula iiij thöner korn *ib* 553. 1 thön korn, 1 tön malt *HSH* 17: 190 (1524? *Småland*). affradhit är annadh aridh 10 thyni korn oc annadh 11 thöni *VKJ* 10 (1447, *Östergötland*). ther är 8 landbo oc hwar thera gör thwa thön korn *ib* (1447, *d:o*). *ib* 49 (1466, *d:o*). debet 2 thyn miöl *ib* 116 (1466, *Småland*). vj thynne myööl *Arfstv* 62 (*Kalmar*). xxij tynn smör *ib* 71. *ib* 72. näsio quern ij tyni oc xij aala *ib* 81 (*Småland*). hans fulla arliga affrad aff jordene som är j tön hwart ar j xij aar *Uppl Lagmandsdomb* 7 (1490). the göra oc 4 töner

korn aff enne ängh i mossanom *VKJ* 10 (*Östergötland*). *ib* 46, 47, 49 (*d:o*). ... saalt oc oplatit haffua ... en tön aarliga ränta aff mith godz halstra *Brasks Kopieb* 27 (1518). *Jfr* **tunna.** — ***thynia land (thönia-),** *n. jordstycke av den storlek att en tön kan sås därpå.* oc thet ärw 12 thönialand i baadhom gardhomen *VKJ* 43 (1447, *Östergötland*). — **thynia sädhe (tyne-. tönya-. thöni-),** *n.*=**thynia land.** i andro gärdheno är 4 spanna sädhe oc i andro et thöni sädhe *VKJ* 14 (1447, *Östergötland*). myna fädhernis jordh mz ii tyne säde *NMU* 1: 148 (1489, *Närke*). *ib* 150 (1492, *d:o*).

þyngia (tinga: -es *PMSkr* 696 (*senare avskr.*). *impf. refl.* **tyghdis** (*för* tynghdis) *SvB* 195 (*b. av* 1500-*t.*). *part. pret. n.* **thyngh** *JämtlDipl* 129 (1376).), *v.* **2)** *tynga, betunga, besvära; gravera.* vardir ok thet sama gooz thyngh med mere thunga tha skulum ... *JämtlDipl* 129 (1376). the tingh, som komme aff androm landom infördh ... tinges medh storan sys och toll *PMSkr* 696 (*senare avskr.*). ätandes warer som införes i rijkitt tinges ey medh toll, men thet som vtföres tinges *ib.* **5)** *göra tyngre el. svårare.* än mz jordhinne märkias the som äptir jordzlikom thingom fara, ok thyngiande äru (*aggravantes*) thz onda som aff ophoffsins syndh gar *SpV* 564. — ***thyngia nidher,** *tynga ned.* nar thu hängde thär allir wppa mädh treem naglom oc allir thin sighnadhe likame tyghdis (*för* tynghdis) nidher wppa spikana *SvB* 195 (*b. av* 1500-*t.*). *Jfr* **nidherthyngia.** — *Jfr* **forthyngia.**

thyngilse, *n. pl. el. f. Jfr* **forthyngilse.**

thynninger? *och* **thynning** (*ack. med art.* twningen *STb* 5: 127 (1516). *pl. ack.* thynningia *Prosadikter* (*Karl M*) 284. tynningia *ib* (*Karl M B*) 324. tynninga *KarlM* (*El*) 99. twinningiä *KarlM* (*Ver*) 98. *dat.* tinningom *KarlM* (*El*) 95), *m.? och f. tinning.* nw wiste roland at han monde ey länger gita lifwath. thy at hans hiärne ran ginom hans thynningia *Prosadikter* (*Karl M*) 284. at then döden led hade inthet blanat eller blodwite wtan it sten slag wid twningen *STb* 5: 127 (1516).

thyr, *se* **þör.**

thyrstogher, *se* **thörstogher.**

þysta (tysta. tytztha), *f.* **1)** *tystnad, tigande, stillatigande.* nar konwng priamus haffde kallad alt siith folk tiilhopa böd han tysto halda oc begynte tala tiill them *Troj* 41. nar thetta tall lycktad war oc stark tysto war offwer all forsamlingen *ib* 57. *ib* 81, 89. at the skulle thz läggia wndy secretzsens tysto *ib* 250. *ib* 262. — *bildl.* taciturnitas iuris et cessacio laga oc rätz tytztha äller laghlösa *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 53. — *Jfr* **natta thysta.** — ***thysto gömare (tysto-),** *m. person som iakttager o. håller på tystnad. SkrtUppb* 264.

thystna (tystna. thysna), *v. tystna.* j ärin like eno barne som thysnar tha thy giffs et äple *Prosadikter* (*Sju vise m B*) 207. om thän tystnar som forswara skal *SpV* 131.

þäþan (thäd(h)an. thäden *KarlM* (*Ver*) 6. **thäan** *GPM* 2:239 (1506). **tädhan** *Mecht* 305. **tädan** *Prosadikter* (*Karl M B*) 291), *adv. L.* **1)** *dädan, därifrån.* jnde aduer thädan *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 21. sidhan skyndadhe the sina färdh thädhan *Prosadikter* (*Karl M*) 251. ... ville aath opsale sin pelegrimss rese ok saa thäan ok aath ...vasthene *GPM* 2: 239 (1506). **3)** *därav.* wpnya j mins gudheligx hiärta wnghne thänna thronna ok kärlex fingergwl ... ok thwa thz renth, j mins hiärta wathne, ok blodhe ath thz tädhan (*inde*) athertaghi sina fäghrindh, ok sin dyrlek *Mecht* 305. **5)** *därifrån* (*jfr* **af 12**). aldrigh lidha sorgh äller dröffwilse är genstighin til hälwitis gudh beffwari oss thädhan all samman *Mecht* 317. — **þäþan af, 2)** *därav.* — hädhan af ... þäþan af, *från ett håll ... från ett annat håll.* o hälghe fridzsins fägrindh, hwilkin som thaghir omskiptelika sidher, hädhan aff (*hinc*) älskande, thädhan aff (*illinc*) lidhande, ok saa samanklämer j eth *SpV* 464. **5)** *för att beteckna medlet: därmed, med hjälp därav* (*jfr* **af 13**). ihesus haldher thina hand j sinne höghre handh, taghandes mz sinom hälgha fingrom särdelis hwart thit fingher, at han tädhan aff thik wndherwise, huru äller huat han brukar, oc gör, j thinne siäl ... hans minste oc ytherste fingher täknar (*o.s.v.*) *Mecht* 336.

þäghn (tegn), *m.* **2)** [*Fnor.* þegn = þegngildi] *konungen tillkommande böter från den som dräpt hans man. om förhållanden i Jämtland. Jfr N. Ahnlund, Jämtlands och Härjedalens hist.* 1: 494 *f.* sätthe han ok wisso for tegn ok fridköp ok erffwinghar hins dödha for böther *DN* 14: 223 (1520). — ***þäghns bani** *m. L.*

thäkan (täkan (*ä.fr.* tekan) *Mecht* 175; *jfr ib* 362. **täkin** *Kumla kyrkas rb* 117 (1524?), *n. och* ***thäkane (täkarne),** *n. täcke, matta. Dessutom medför dottren en säng med* »wndhebolster», »hofdhabolster», »thäpidh», »thäkan» *och ett par* »lakan» *RP* 2: 273 (1394). tesse skattadhe iapp karsons panta ... eth täkarne for xij öre *ATb* 1: 249 (1466). archangeli fördho fram eth wänasta täkan, mz hwilko the holdo badhe härran oc modherna *Mecht* 175. vnum coopertorium altaris, dictum täkin *Svartb* 584 (1515). ix hyginde xviij täpedhe jtem viij täkin *Kumla kyrkas rb* 117 (1524?; *i uppräkning av kyrkoinventarier*). *Jfr* **gulskins, vaggo-thäkan.**

thäkhet (tekheet), *f.* **1)** *behag, tillfredsställelse.* — *behag, gunst.* favor populi almogans tekheet at alle tik älskä *J Buddes b* 164.

***thäkkan (täkkan),** *f.* = **þakkan.** swa skal hon alla gaffuor ater wända j thera wphoff som är ihesu christi hälgasta hiärta j hans skynioghetz foreningh, oc innerlika täkkan (*cum gratiarum actione*) *Mecht* 221.

***thäkke (täkke),** *n. behag, tillfredsställdhet.* — taka til thäkkes, *finna behag i, finna sig i.* at war herre vildhe thet ey städhia, ällir til täkkis taka, ath nokor loffuar (*o.s.v.*) *MP* 5: 28.

***thäkke,** *n. Jfr* **ivirthäkkie** *och* **äptirthäkke** (*äv. Sdw* 2: 1142).

þäkkelika (thäkelika. täkkelika), *adv. L.* **1)** *till behag, till nöjes, på ett sätt som blir till behag el. till belåtenhet.* min modher, hon gaff mik thätta (*ɔ:* thätta graa almenningis klädhit), swa lofflika, oc mik mykit täkkelika (*gratanter*), at jak synis serdelis mz thy kläddер *Mecht* 352. **4)** *med välbehag, ynnestfullt, nådigt.* lööss mik aff allom minom syndhom hörandhe mina bön oc thakandhe hona thäkelika *SvB* 475 (*b. av* 1500-*t.*). **6)** *med nöje, med glädje, gärna.* gudh gaff siälinne sith hälgha hiärta, at hon skuli oc stundom athergiffua honom sith hiärta oc wm hon thz gör täkkelika (*gratanter*), oc tröstelika, han stadfäster thz swa ... *Mecht* 343.

þäkkeliker (täkkelikin. täkkelichen. tekkeliker: -lika *MP* 4: 83. **täkkeliger: -lige** (*hs.* täklelige) *GU*

C 20 s. 287), *adj. L.* 1) *täckelig, ljuvlig, behaglig.* saa som han (*o: Kristus*) til förende vmgangande mädh människiona tedde sik siäffuan ok spakeliken ok takkelikan (*för* täkkelikan) j allom sinom mädfärdom sua wilde han ok j ena höuisklika ok tekkelika forma latha sik oss giffuas som är j brödz like ok smak *MP* 4: 83. — *täckelig, behaglig, välbehaglig. med dat. el. i dess ställe ack.* at jumffru maria matthe honum naghra the böön känna som hänne ware lustugh ok täkkelichen ath höra *SvB* 260 (*sen. h. av* 1400-*t.*). en wälborin jumfru ... täkkelikin alla j sina vmgango *MP* 4: 253. 4) *tacksam.* tu quamcumque deus tibi fortunauerit horam grata sume manv ä hwat gud giffuer tik til lykko tha tagh mz täkkelige handh *GU C 20 s.* 287. — *Jfr* **mis-, o-thäkkeliker.**

thäkkelikhet (täkke-. -lighet), *f.* 2) *tacksamhet.* tha hon mz mille thäkkelighet (*gratitudine*), wndradhe wppa swa stora gudhz mildhetz wärdhoghet sagdhe härran gudh til henna ... *Mecht* 44. *ib* 157. tässe gudligx mildhetz största wärdelighet, oc gaffuo anamandis mz jnnersta hiärtans täkkelighet (*gratitudine*) *ib* 257. *ib* 301. — *Jfr* **othäkkelikhet.**

þäkker (täkker. *n.* täkt *Troj* 48), *adj. L.* 1) *behaglig, som behagar.* meg syntes myket täkt wara om eder syntes thz likt wara ath wj restom nagon makt jmoth tolka wara omilda fiendar *Troj* 48. — *behaglig, angenäm, lockande.* offtha bär fienden menniskene hogh fore. täkka tankar j kropsens lusth *GersFrest* 33. 4) *tacksam.* j thän täkkasta kärlek som han gudhi fadher takkande oss gaff the största oc hälgasta gaffuo (*illaque gratissima charitate qua deo patri gratias agens, hoc permagnum nobis contulit donum*) *Mecht* 126. — *Jfr* **mis-, o-thäkker.**

***thäkkesamber** (täkke-), *adj. behaglig, som behagar.* hector hector meg är myket täkkesampt ath jac seer tiig owänktan nw, äpter jac aldrig kwnne förra faa see tig wthan altiid wänktan än ware thz megh myket täkkesamligaren om jac kwnne dräpa tiig mäd myna händer raskelige som jac önskar oc astwndar *Troj* 165. ty bliffwe thz eder täkkesampt oc anameliget (*placent*) ... ath j halle edert härliga rykte wid makt *ib* 210. — *behaglig, angenäm.* then dag war saa wäll grecomen täkkesam som troyanis ath the fyngo nagot hwila sig aa bada sydor aff örlig oc krij *Troj* 164.

***thäkkesamliker** (*komp.* täkkesamligaren), *adj. behaglig, som behagar. Troj* 165 (*se ovan under* **thäkkesamber**).

þäkkia (-ir. -te. *supin.* tekt *HSH* 13: 34 (1524?, *Brask*). *Jfr Sdw* 2: 1320), *v.* 3) *täckas, behaga.* haffde gud unt oss helbregden tha haffdom wj gerne personlige warit benegde til thenne rese e huru gud haffde tekt henne förskicke *HSH* 13: 34 (1524?, *Brask*). — *refl.* **þäkkias,** *L.* 2) *täckas, behaga. personl. och opersonl. med dat. (el. i dess ställe ack.).* gifwir jak honum fult vaald ägha ok äpter sinom gaghnom som honum thäkkis nytia ok skipa *SD* 8: 96 (1361). *Priv f Sv st* 69 (1421, *avskr.*). han matte epter laghum göra aff them hwat honum thechtes *NMU* 1: 117 (1440). när gudhi täckes honnm (*sic*) her aff werldene kalla *Lagerbring Saml* 2: 277 (1465). *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 66. nemo placet stulto nisi dicat quod placet (*fel för*: libet) illi jnghen täkkess daaren vdan han segher thet honom lösther höre *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 80. vir prvdens placebit magnatis een sniäller man skal täkchass herromen *ib s.* 110. 4) *synas, tyckas.* nw haffuer jak mynom nestbarnom winom ok frendom opta latit thet forstaa (*o: att de kunde inlösa visst pantsatt gods*), ok tekkis thet the wilia thet gotzet ey swa dyrt lösa ok ey kan jak siälffuer aaterlösa *Svartb* 333 (1431). — *Jfr* **mis-, sam-, välthäkkia** *el.* **-thäkkias.**

þäkkia (täkkia. *impf.* täkte. *pl.* 3 *pers.* tekthen *HLG* 2: 121 (1524). *imperat.* täk *PMSkr* 354), *v. L.* 1) *täcka, förse med tak, lägga* (*el. laga*) *tak på* (*ngt*). han skal stragx her epter begynna ath täkkia kirkione *STb* 1: 67 (1476). item fore baarden pa torgith stode techtes timbermannom VI öre *SSkb* 31 (1502). fore mwren ... wort forbetredh och täcktes ... XXXIX mark *ib* 39 (1502). *VKJ* 240. gaffue borgemestere och raadit anders olsson loff at redde, teckie och byggia wppa oleff anderssons hus *STb* 4: 203 (1511). han, som täkte paa mwren *VKU* 107 (1562). *HLG* 2: 121 (1524). 3) *täcka, betäcka, övertäcka.* fore bathar techtes j mark *SSkb* 34 (1502). ... en mark han hade vtlagt at byssaner tecktes *ib* 273 (1508). — ***thäkkia af,** *avtäcka, avlägsna något höljande el. täckande från* (*ngt*). sidan täk aff balyona *PMSkr* 354. — **thäkkia ivir.** *övertäcka.* item anders för thät han täcte öwer graffwena ok högha hwsit ok aska-vngnen *VKU* 50 (1547). — ***thäkkia til,** *låta täcka el. hölja.* är storth frosth täkkes til jordhen wm rötherna *PMSkr* 313. — *Jfr* **be-, for-, ivir-, up-thäkkia.**

þäkkia (täkkia: -o), *f. L.* 1) *betäckning, tak.* o härra jac är ekke werdog at thu skuli ingaa vndir mina täkkio ffor mina margffalla synder *SvB* 158 (*omkr.* 1500). 2) *täcke. — skyddstäcke, presenning.* skiparen är pliktogher bewara alth thet gotz som är jnlagth j skipith ... oc theslikes affwan före räghn haffwandis täkkior *PMSkr* 13. — *Jfr* **drupthäkkia.**

***thäkkiare** (täkkiare), *m.* architector vel architectus ti täkkiare ok mester man *GU C 20 s.* 33. sartitector ... et sartitectus qui tecta sartit täkkiare *ib s.* 545. *Jfr* **tornthäkkiare.**

thäknadher (theknadher. täknadher. teknadher), *m.* 1) *behagande, behag.* han skal offra gudhi fadhere alla sina astundan ... tha wpfara hans astundan, oc gärninga til min fadher, j sama täknadh (*acceptatione*), thz är, at the wardha swa tekkelika aff honom anamadha, swa som mina *Mecht* 256. huru mannen skal liffua äpther gudz wilia oc täknath *ib* 259. thy tillagdhe jak thänna gaffwor, skikkande äptir thäns hälga anda teknadh ok höffwo (*ad libitum divini scriptoris ordinata*) *SpV* 546. nödhoghir vildhe han ok tala them alt offmykit j vildh ällir täknath *MP* 5: 137. hwat kan jak thik til thäknadha göra for thätta *SkrtUppb* 19. — *välbehag.* sua wilde han ok j ena höuisklika ok tekkelika forma latha sik oss giffuas som är j brödz like ok smak vppa thät ath människion skal mädh täs större täknat ok liufhet thät hälga sacramentit til sik tagha *MP* 4: 83. 2) *välbehag, ynnest, gunst.* om the annorledis wälia ... per symoniam, thät är meer for wild, oc for bön skuld, gaffuor ellir tubban, thienist, ellir theknadh, en for gudz hedhir oc klostersins gangn, oc bestandilse skuld *Abbedval i Vkl* 100. — *ynnestbevis.* ... til at göra en wänan krantz them til teknadh thär honum

gädz enkannelika wäl aat *Hel män* 196. **3)** *tillfredsställelse, nöje.* hwar äptir wil fawidzske hoghin löpa wt owir sins ordhins märke, for täknadh skuld (*placendi cupidine*) *SpV* 454. **4)** *behag, täckhet, skönhet.* thänne stenen jaspis haffwer grönan leth, styrkiandhis synena mädh sins ffäghrindz täknadh *JMPs* 536. **5)** *tacksamhet.* ath minzsto haffwen thäknath (*gratitudinem*) thär til ath gudh aff sinom kärlek ok dygdh wärdhoghadhis ... ffornya människiona *Mecht* 6. *ib* 22. at mannen ... mz ödhmiuko, thak ällir teknat (*cum gratitudine*) största loff oc tak göri gudhi *ib* 126. skal hwar en mz atwakt idhka the nadh gudh haffwer honom giffwit oc mz teknat aterwända, i gudh (*cum gratitudine in deum refundat*) *ib* 221. *ib* 227. — *Jfr* **välthäknadher** (*Sdw* 2: 1036).

***thäkning** (täkning. tekning. techningk), *f. taktäckning.* tet som kostadh waar pa ytersta nörre törnith meth techningk *SSkb* 39 (1502). *ib* 275 (1508). *STb* 4: 355 (1514). mwramästara som wäl fornwmstoga waro j alla bygninges kondster j hwss bygning aff marmorsten oc täkning *Troj* 36. *Jfr* **be-, for-thäkning.**

***thäkt,** *f. välbehag, tillfredsställelse?* sjwnda dödhelica synden är skörhetin j henne ma människian swa ransakas ... om hon haffuir hafft oloffliga hanteran ällir om hon haffuir sik annarledhis oqwemmelika smittadh (*orden* hanteran *t.o.m.* smittadh *tillskrivna i margen i st. f. de överstrukna orden* thäkt om hon läth sädhena vtan karith oc huru) *SkrtUppb* 198,203. *Jfr* **forthäkt.**

***thäkt?** *n. el.* ***thäkte?** (*med art.* täktid), *n.* **1)** *tak.* täktid eller taket offwer wangnen war oc mz gull oc silff offwer bedraget *Troj* 120. **2)** *den översta, vågräta delen av fönsterkarm.* fönsteren waro ey mwrad mz marmorsten all, wthan mästa deels aff fyraslyndad wthwggen klarasta cristaall aff hwlkom wndygerden pelara nastolpana (*för* pelarana stolpana) oc affwra täktid waro *Troj* 39.

***thälle** (tälle), *n. talldunge, tallskog. ss ortnamn el. led i ortnamn. Jfr S. Fries, Studier över nordiska trädnamn* 22. ii þellirydhum *SD* 8:476 (1364). j tälle *DN* 16: 66 (1413, *avskr. från* 1480-*t.*).

***thälleskogher** (tälle-), *m. tallskog, talldunge. Jfr S. Fries, Studier över nordiska trädnamn* 30. sapinus ... taller vnde hoc sapinetum ti tälle skogher *GU C 20 s.* 543.

þän (thän. þen *Bu* 169,203. then. than *SD NS* 3: 40 (1415). *ib. f.* the *SkrtUppb* 3; *SvKyrkobr* 325. thän *Troj* 315. theen *SkrtUppb* 293. thön *Svartb* 214 (1398). *n.* (*nom., ack.*) thät. thet. thz. þet *Bu* 63,519. theet *BYH* 1: 178 (1377). tet *STb* 3: 455 (1499), 4: 340 (1513). *suffigerat* **-at** aaffuat *Saml* 6: 175 (1495). **-aadh** oppaadh *ib.* **-et** kunnet *Arfstv* 23 (1461). **-it** saghit *Vis sten* 3. muradhit *ib* 4. *ack. m.* thän *Arfstv* 13, 17, 18 (1461); *MP* 4: 123; *SvB* 127 (*omkr.* 1500), 377 (*b. av* 1500-*t.*). then *JTb* 64 (1474); *STb* 1: 473 (1478, *Burspr*), 2: 553 (1491). theen *KarlM* (*El*) 5. dän *BSH* 5: 583 (1517). den *SJ* 2: 118 (1488). *f.* þä *Bu* 415. thä *Bil* 657. the *PMBref* 328 (1518). þö *SD* 8: 206 (1362). thö *RP* 2: 349 (1398). then *JMÖ* 27. *dat. m.* þem *Bu* 190. them *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 70. þom *Bu* 71. *f.* the *JämtlDipl* 143 (1391); *SvKyrkobr* 325; *MP* 5: 176. thä *SkrtUppb* 215. thom *HLG* 3: 84 (1526). *n.* thy *SD* 8: 57 (1361); *JämtlDipl* 145 (1394); *Prosadikter* (*KarlM*) 266; *KarlM* (*Ver*) 46; *SkrtUppb* 42. ty *Troj* 172. dy *STb* 4: 134 (1506). thi *SD* 8: 218 (1362); *NMU* 1: 68 (1381); *SvB* 127 (*omkr.* 1500). ti *ATb* 1: 17 (1453). the *MB* 1: 48; *SpV* 254; *PMSkr* 58, 65, 79, 80, 307. *gen. m.* thäs *Nio kap ur Bir* 20; *Bir* 4: (*Dikt*) 260. thes *SD* 8: 230 (1362). thees *Bir* 4: (*Dikt*) 259. täs *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 62. thäns *SkrtUppb* 195; *SvKyrkobr* 348. thens *SkrtUppb* 374; *J Buddes b* 83; *MP* 5: 137,196. *f.* thera *Mecht* 232. thäs *Al* 9645. thes *ST* 1. tess *SJ* 2: 226 (1493). *n.* tess *FMU* 5: 2 (1481; *gammal avskr.*); *STb* 4: 79 (1505). thäns *ATb* 1: 7 (31457); *SpV* 228, 437, 500. *pl. nom. m.* ther *MB* 1: 224. the *SD NS* 3:209 (1417); *Svartb* 331 (1430); *STb* 2: 250 (1488), 464 (1490), 3: 165 (1494); *MP* 5: 175; *PMSkr* 304. te *ATb* 1: 73 (1457); *Svartb* 525 (1477). thä *ST* 10; *PK* 220; *SkrtUppb* 216. thi *HLG* 2: 121 (1524). thij *FMU* 5: 2 (1481; *gammal avskr., daniserande*). di *GPM* 2: 418 (1506?). thy *ATb* 3: 310 (1518); *HLG* 2: 121 (1524). ty *ATb* 3: 297 (1516). dy *ib* 269 (1513). them *MP* 5: 175. thom *Hel män* 276. thöm *STb* 2: 464 (1490); *SJ* 2: 118 (1488). *f.* Þär *VGL I A* 18: 1. Þer *ib* 21 *pr.* Þe *Bu* 14. the *STb* 4: 134 (1506); *PMBref* 328 (1518). tha *SkrtUppb* 358. ty *ATb* 3: 297 (1516). *n.* thy *SD NS* 2: 698 (1413). the *JämtlDipl* 143 (1391); *SpV* 350. theen *SkrtUppb* 293, 364. *ack. m.* Þe *Bu* 7. dy *ATb* 3: 256 (1512). them *Prosadikter* (*KarlM*) 267; *KarlM* (*El*) 51, 53. thöm *NMU* 1: 70 (1384); *Nio kap ur Bir* 25. *Svartb* 331 (1430); thom *ib. f.* the *NMU* 1: 67 (1381). thim *ATb* 2: 154 (1480). töm *STb* 4: 123 (1506); thom *Stock Skb* 208 (1522—23). tom *ATb* 3: 297 (1516); *STb* 5: 336 (1521, *Kop*). *n.* dy *BSH* 5: 61 (1505); *ATb*3: 256 (1512). the *JämtlDipl* 114 (1371), 143 (1391). di *Engström, Bo Jonsson* 311 (1372—73, *avskr.*). dij *BSH* 5: 568 (1517). thä *SkrtUppb* 216. Þän *Bu* 50. them *PMSkr* 543. *dat.* them *JämtlDipl* 144 (1392); *Rydberg Tr* 2: 344 (1365); *MP* 5: 196. temb *GPM* 2: 411 (1502). thimm *ATb* 2: 234 (1483). Þöm *SD* 8: 178 (1362). thöm *JämtlDipl* 145 (1394); *SJ* 2: 108 (1488); *STb* 3: 165 (1494). tom *ATb* 1: 14 (1453); *DN* 14: 410 (1524). the *Stock Skb* 160 (1520—21). thennom *FMU* 5: 2 (1481, *gammal avskr., daniserande*). *suffigerat* **-om** saltom *ATb* 1: 13 (1453). *gen.* therra *SD* 8: 227 (1362). thera *Nio kap ur Bir* 25; *FMU* 3: 259 (1442); *ATb* 1: 17 (1453); *STb* 2: 505 (1490). terra *KarlM* (*El*) 45. thörra *Rydberg Tr* 2: 344 (1365); *ib*; *DN* 14: 97 (1474), 97 (1475), 110 (1480). thörre *SD NS* 3: 209 (1417); *ib.* theerras *SD NS* 3:9 (1415). therres *STb* 1: 155 (1478). theres *SvKyrkobr* 239, 240 (*Lucid B*). theris *VKJ* 241 (144); *SJ* 2: 108 (1488). theriss *FMU* 5: 2 (1481 *gammal avskr., daniserande*). thöris *Di* 6. törris *DN* 14: 119 (1483). torris *ib* 140 (1489). *i förbindelse med en följ. dat. pl. ngn gång med hänsyn till böjning behandlat ss ett poss. pron.*: therom *GS* 28 (1375)), *pron. L. Jfr E. Olson, Studier över pron. den i nysv., SAOB: D* 728 *ff., Ark. f. Nord. Fil.* 81. **1)** *demonstr. den. a) utan relation till en följande bestämning; stundom mer el. mindre närmande sig betydelsen: denne. α) med syftning på ett omedelbart i rummet el. för tanken närvarande föremål. — n. substantivt. det, detta, följande.* scriffwat standhir, ihesus wthgangin wandradhe bort j the landz ända, hwar the städrene lagho sidon ok tyrus ok thär war ihesus wtgangin owir forsin cedron ok thz, min almoghe ganghin mith wtfran them, ok thz iherusalems dötthir ganghin

wth, ok skodhin konunghin salamonem (*Scriptum est: Egressus ihesus secessit in partes Tyri et Sydonis* [*Matt.* 15:21]. *et egressus trans torrentem Cedron* [*Joh.* 18: 1]. *et illud exite populus meus de medio eorum* [2 *Kor.* 6: 17]. *itemque egredimini filie ierusalem. et uidete regem Salomonem* [*Höga visan* 3: 11]) *SpV* 75. *β) med syftning på ngt av den föregående framställningen känt el. i det föregående omtalat. adjektivt.* ... fadhurs röst ... sonsins röst ... thäs hälgha anda röst ... the thre röste äru ey thy hördha at thri gudhi äru *Nio kap ur Bir* 20. ... saa hon ena stora dör ... j thera dorenna offuerdelom stodh scriffuat ... *Mecht* 232. ... thz grymasta diwridh enhörninghin ... een faghir pika faghirligha prydh, wardhir saath i thän stadhin, hwar thäns diwrsins ganghir plägha idhkeligha wara *SpV* 437. skal k. (*ɔ: konungen*) jngen forbudh göra j nagor rike vtan medh mästadelen täs rikes radhz radh *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 62. ... och dy lagh skullä han gaa xiiij dagga epther passka *ATb* 3: 256 (1512). skall och ... hinrik geffue xx ... mark staden fför tet manzslagh *STb* 4: 340 (1513) (*möjl. att föra till* **5**). ty är myket bäther ath höra oc begrunda thenna hystorian om han haffwer ey annad thz nytteliget är, thz han höra kan, och j thän sak bleff thenna bok omwänd j goda akt *Troj* 316. — *med pron. ställt efter sitt huvudord.* ey skal swo (*ɔ: så skall ej ske*) ... än thw nämpner mik konung theen (*ɔ: den konung som överträffar Karl Magnus*) *KarlM* (*El*) 5. — *med följ. subst. i best. form.* kännes mik haua vplatet ... allan þän ärthalut ... medh allom tillaghom therra gozanna *SD* 8: 227 (1362). — *substantivt.* vithande är ath skellenora är giffuit aff tweem släkthom ... for ty thet ville hwar släktin fastelica thet haffwa giffuit clostreno och engen theris an, ath wi haffuom aff the andre släktinne *VKJ* 241 (1447). thät her ture stenson oc fru birgitta haffdhe än en son samen som heeth steen tureson oc thän skuldhe haffua bliffuit dödh eptir sin modher fru birgitta *Arfstv* 13 (1461). the xii för:ne wardho jon speth om then för:ne galth ... och sworo honom then til epther lagmazdom *JTb* 64 (1474). hwar som är kronone toll skylloger, late then koma fram, epter xiiij (14) daga äro forlidne *STb* 1: 473 (1478, *Burspr*). ... ena tompt ok tess bygningk *SJ* 2: 226 (1493). ath altzswallugx ok altzmäktogx gudhz ok thin är altiid en wyli ... o jumffru maria glädhz för thy, ath äffter thens wilia friheyt wilkor ok goodhwiliughet skall allum thinom thiänarum ... aaterlönas *SkrtUppb* 374. morten skinnere dedit xv mark, thom lade pouel skulte wth *Stock Skb* 208 (1522—23). han saa hänne jngen hiälm haffwa holken war tha aller sönderhwggen män warde hon siig manliga fordy än tha *Troj* 241. — *sammanfattande el. återtagande en satsdel som består av flera med varandra samordnade leder el. är genom bestämningar skild från verbet.* thry manna skipilse äru i världinne eet thera hulke som falla i synd ok vpsta annan tidh, thöm latar iak stundom dröuas til licaman *Nio kap ur Bir* 25. thz got han giordhe thz giordhe han enkte mz kärleek *SvKyrkobr* 28. thesse ok alla andhra mina syndher, tha anghra mik aff allo mina hierta *SkrtUppb* 358. jngen hade schul fore skÿp och gotz tet forgickx *STb* 3: 455 (1499). ath jach hanom högh eller staack, tess veth jach eÿ *ib* 4: 79 (1505). — *med mer el. mindre tydligt framträdande bibegrepp: sådan. adjektivt.* then konung torfftom wi wel wid *EK* 4463. — *i förbindelse med* nokor. dör swa noghor then tha lati han ey jordas j wigda jordh *Gummerus Syn-stat* 43 (1425, *vidim.* 1440). — *i förbindelse med* en. *Jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 259 *f.* en tyma fiöl them en then luna/ at the brändo wp sightuna *EK* 480 *f.* — *framför ett namn: den där, den nämnde.* all annor the godz som then niclis dyäkn aatte *JämtlDipl* 114 (1371). ... än en son ... som heeth steen tureson ... at thät var mer än xl aar fra thän tidh thän sten tureson skulde haffua döth *Arfstv* 13 (1461). ... eth pädher nielsons j höxby breff togh var thän per nielson aldric stämpt til rättha thär om *ib.* ... en man som het paulus ok en jumfru som het palladya ... tha fik thän paulus hiälp aff goda folke ... ok the palladya hans syster bleff thär liggiande *MP* 4: 123. — thän ... hin, *den senare ... den förre.* mindre pino faa hedhninga i häluite än onde cristne, gudh gafue at ey vare thera höpir större än hinna *Hel män* 107. — thänne ... thän, *den senare ... den förre.* huru likamlika sinnin säthia sik moth them andeligha sinnomen, huru thänna (*isti*) dragha ok the (*illi*) fly *SpV* 350. *b) med relation till en följande bestämning (d.v.s. ss determinativt pron.). α) efterföljt av en relativsats (med utsatt el. underförstått rel. pron. el. adv). adjektivt.* hemmingyr ... hawir latyt ... olawe ... fori þö iord olawir köpte ii byrkyo *SD* 8: 206 (1362). nu aff thäs (*trol. för* thän) luciferi kärlek som hon til hans hafdhe *KL* 13. goodz the som herra laurens ii owiik habdhe aat *JämtlDipl* 143 (1391). alla thö löösningha iordh som wm kringh ligher *RP* 2: 349 (1398). thz got han giordhe thz giordhe han enkte mz kärleek *Sv Kyrkobr* 28. all den arffdeel ther thöm ärffua ok vpbera skulle *SJ* 2: 118 (1488). ath han ekke togh dy pänniga som ... gertrvd hadhä borth misth *ATb* 3: 256 (1512). — *i förbindelse med* en. *Jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 259 *f.* j tyzland war een the/grewa dotter ther han badh *EK* 1945 *f.* — *med följ. subst. i best. form.* innan thi häradheno, som thätta ... gotzet ii ligger *NMU* 1: 68 (1381). for than kostin frw abbatissa mik halder *ib* 71 (1384). thet kopit var gilth som rauit haffde giort *ATb* 1: 14 (1453). takkyn the hälgha treffaldoghet fför thän stora kärleken hon gör *SvB* 127 (*omkr.* 1500). tha han komber til thän stadhen thär han skal afflödha gotzeth *PMSkr* 79. off thom boden, som är vnder her siffridh, j mark dedit *HLG* 3: 84 (1526). — *substantivt.* medh allo thy som them sama minom ägho lut til höre *SD* 8: 57 (1361). allum þöm þätta breff höra eller see *ib* 178 (1362). weræ tha thet samu gotz thes som lenghär lewer *ib* 230 (1362). min herre lagede en skatt på frelse hionen, alle di på öland uar *Engström, Bo Jonsson* 311 (1372 *el.* 1373, *nyare avskr.*). thet nogon ... sätte sig mot ... them som ... walde worde aff rikesens raadh *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 70. thy biudher iac thöm thär a bo, at the ... *NMU* 1: 70 (1384). allom mannom them som thette breff höre *Jämtl-Dipl* 144 (1392). thän idhra som vtan synd är *Bo* 159. om hon fforsmadde thäns lärdom ällir näfst som lärdhir war *SvKyrkobr* 348. i thens nampn som lazarum opreste aff dödhe stat opp *J Buddes*

b 83. ok thet (*quod*) ouer alt är ärligare ok frögdeligare hopas jak än kennä hanom som han är j sik sielfwom *ib* 161. fik daxuerkes karlen med the som med honum wore oc toge op pramen, iij mark *Stock Skb* 160 (1520—21). äfther thy som os anögdhe alleledes *JämtlDipl* 145 (1394). epter ti laghen vissa *ATb* 1: 17 (1453). swara thy til thänna opbörian aff the (*eo*) som thu äst *SpV* 254. — i þy sum, *i det att, när. Jfr B. Bjerre, Nordiska konjunktionsbildningar med temporal innebörd* 1: 292. j thy som alle vndradho thz, tha lozstis hans mundir vp *Bil* 894. j thy som han kom maxan til stadin fram tha kom lius aff hympnom *ib* 895. i thy som gudz hälgaste likame skulde wphöghias i högmässonne kom hon *Mecht* 143. i thy the swa vedhertaladhes i gudz lwffwi opgaff hon sin helga andha *J Buddes b* 76. — *föregånget av pron.* hvar. *adjektivt. Jfr B. Bjerre a.a. s.* 219 *f.* widh boot kompenieno ena halfua thuno ööl ... fore hwan then dagh the länger drikka *SO* 29. än tho at iak hafde tolt en dödh fore huario the stundh iak lifdhe j iordrike *MP* 1: 30. — *med mer el. mindre tydligt framträdande bibegrepp: sådan.* at hionalaghith matthe faa thä barn som arfdeel skulu taka ij himerike *SkrtUppb* 216. — *substantivt.* tha wet iak änkte thät, som syndhena swa raskelica aff skrapa *SvB* 466 (*mot sl. av* 1400-*t*). hedhir hafwin thina axla, oc ryggir mädh rifuin owir alla the thär iordhena yrkia *ib* 121 (*b. av* 1500-*t.*). — *i vissa fall, där pronomenet ter sig som väsentligen el. uteslutande hörande till bisatsen och utan omedelbar relation till huvudsatsen. i uttr.* thät jak vet, *såvitt jag vet. o.d. med negerad huvudsats. Jfr* **þät 6** (*äv. Sdw* 2: 786) *och SAOB:D* 786 *f.* jach formode mik aldrich onth aff eder ... for thy jach giorde thöm aldrich ordh j mot, thet jach weth *STb* 2: 250 (1488). men huat falskheth, grymhet och suick och huat vnt som helzt konungen och hans raagiffuare hadhe betractet i theres hierta vnder thetta spyrsmoll, bekennes wi med gudh... ath wi thet thaa ingen lees kunne forstaa, icke heller epter saadana spyrsmole eller suar, thet wi kunne forstaa, epter fwlgdhe naghen dom eller sententia *Hist. Tidskr.* 1918 *s.* 120 (1523); *jfr.* (*med avvikande tolkning*) *N. Skyum-Nielsen, Blodbadet i Stockholm og dets juridiske maskering* 128 *f.* — *i uttr.* thät mera är, *vad mera är.* änglanna gudh oc härra wart mannana brodher ... och thet meere är (*imo et*) ödhmywker träll *Mecht* 282. — *i uttr.* thät än är större, *vad som är ännu större el. viktigare.* tho wil gudh taka hona til sinna th[i]änist ok thät än är större wil hona räkna sith barn *SkrtUppb* 3. *β*) *efterföljt av en appositionssats med utsatt el. underförstått inledande* at. *substantivt.* idhir är thet witerlikt, at war land hafwa oss här til ... warit aff thrängd *Rydberg Tr* 2: 344 (1365). tha wordo te thäns ens ath hustrv birgitta skal gifwa ... *ATb* 1: 73 (1457). westh thu ekke thät, at christhen människia skal enkte ätha älla drikka, wthan thät som letadh är j christi blodhe *JMPs* 322. rättin sadis aff alth for thy for then skul lofwanzmanne swarade til sakine *ATb* 1: 163 (1462). takkyn the hälgha treffaldoghet fför thän stora kärleken hon gör ... j thi ath jhesus christus ... wil jnga til os *SvB* 127 (*omkr.* 1500). at thenna striden staar ey langan tiid mz ty ath troyana stad fwl snarliga om kwl slatz *Troj* 172. — *med mer el. mindre tydligt framträdande bibegrepp*: *sådan.* far hiit oc warom badhe saman oc wardh ey then nidhinger at thu skils widh mik för än dödhin skil os aat *Prosadikter* (*KarlM*) 281. *ζ*) *efterföljt av en sats med underförstådd inledande tidskonjunktion. Jfr B. Bjerre, Nordiska konjunktionsbildningar med temporal innebörd* 1: 171 *ff., särsk.* 178. at han gat þän dagh [eigh] pröuat riddaran lät at läsa versen *Bu* 8. mer än xl aar fra thän tidh thän sten tureson skuldhe haffua döth *Arfstv* 13 (1461). paa thän tiidh han looth begraffue her eric tureson *ib* 17 (1461). *η*) *efterföljt av en inf.* tha haffde begges vore arffuinge tess mackt epther neffdt godzs igien at kalle *FMU* 5: 2 (1481, *gammal avskr.*; *daniserande*). *ϑ*) *efterföljt av ett prepositionsuttryck.* then wppa höghra sidhona *Bir* 4: 107. then wppa winstra sidhona *ib.* tha kärde the aff nummis by ok keris ok skarpakulla til thöm aff kurala, kaupila, litois ok rawahittula *Svartb* 331 (1430). eth kop (*för* köp) medh them i torppa sokn *ATb* 1: 13 (1453). **2)** *obest. pron. a*) *den, en viss, en, den ene.* — thän ... thän, *den ene ... den andre, en ... en annan.* än iak wil göra min wilia, och then sin wilia och then sin wilia *Ber* 117. — þän älla þän, *den eller den, den och den, den ene eller den andre. adjektivt.*ey göra the (*ɔ: bullorna*) skälfang mellen the äller the penitenciam *PMBref* 328 (1518). — þän ok þän, *den och den. substantivt.* the skule faa eth m (1.000) fall vtan tiwl (*!*), thaara then och then, freden schal aldrich swa godh worde *STb* 2: 250 (1488). här räknen op thän oc thän *SvB* 448 (*b. av* 1500-*t.*). — i thy älla i thy, *i det ena eller det andra stycket. substantivt.* wi skulum ekke lydha them j thy äller j thy (*in hoc vel in alio*) *SkrtUppb* 42. *b*) *pl. de, man. Jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 664. ertogh waldemar reed til calmara/ ok hertogh erik wille wara/ j hagnatorpe then jwl/ ... /ther wiisto the ganzska litit vtaff *EK* 3624 *ff. c*) *förstärkande efter ett föreg.* nokor. ey skal nagher then omtwäka thz han ey wili fulkompna sina beskäran *LfK* 125. **3)** *rel. pron., den, som, vilken.* alla andra skuldh oc sake, the biscop thordh haffde til then ffor:da jönis *NMU* 1: 67 (1381). o härra, see jak komber til tik, hwilken jak älskadhe oc thän jak äpther letadhe *SvB* 377 (*b. av* 1500-*t.*). alle hande warer ... tom hans nade nw tilbaghe halder j danmarch *STb* 5: 336 (1521, *Kop*). **4)** *pers. pron. a*) *i sing. n. samt i pl.* at fasta priaranum ij äskilstunum oc klostreno ther sama stazs eet örtuglandh jordh ... sum jak hawer thi giwit *SD* 8: 218 (1362). hwilken som ey til thesse nadher wil, tha nödhgoms wi warn räät epter koma ower them oc thörra godz *Rydberg Tr* 2: 344 (1365). han bödh for stenin goz oc rikt/then vise saghit (*för* saghdhit) ey vara likt *Vis sten* 3. tha bygdhe han eet torn sua fast ... han muradhit höght op vndir the sky *ib* 4. thry manna skipilse äru i världinne eet thera hulke som falla i synd ok vpsta annan tidh *Nio kap ur Bir* 25. bäynct thörnesson saalde ... en theerras gaardh *SD NS* 3: 9 (1415). ath jak meth mine barne minne ok meth thörre maalsmanne samthykke ok godhuiliä haffwer wnt ok wplathit ... ib 209 (1417). ok bedher jak hedherlike män ok ärlike, som är ... ath the hänge thörre insighle fore thetta mit wpna breff *ib.* jtem thera ij withnä laurens piltoy ok lasse hyrkalä withnadhä ok swore ok thera

sornen xij ransakade ok sweria williä ... ath ... *FMU* 3: 259 (1442). waro sex bondher ... jnne for wan syttiande räth ... medh en wan borghara rauit om eth pansar som rauit saghde adh han haffde saltom *ATb* 1: 13 (1453). thä fructha ey hälgha dagz nathom älla fasto tima ok thy skulu thä rensas medh storom dröuilsom *SkrtUppb* 216. swa äru thenne vsle op fylte mz glömsko ok vylle thy at the jnthe vitha jnthe see ... ok ä är theres ysäldh thes hardare at hon alder tagher ändhä thöm hathar sielfuer gudh *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 239. til eygnar jagh thet sama eygodell minwm brödrwm joan oc olaff oc alla törra arffum *DN* 14: 97 (1475). effter laghin ok therres skraa innehaldilsse *STb* 1: 155 (1478). erik ... ffeste wth ii markir ffor ssaramal och thim wth geffwa ffor nikwlaxmesso *ATb* 2: 154 (1480). ... ock tilstadt hann (*ɔ: mässan*) maa siiges i conuentit at thij ey skwlle omgaa the siwge menske i spitalet, ock giöres thennom sine redhe, som thij seg beplicktede hafde tilforen met theriss opne breff *FMU* 5: 2 (1481, *gammal avskr.*; *daniserande*). then godhe herrin är mik thimm (*ɔ: 15 mark*) retteligan plictoghir for en hesth *ATb* 2: 234 (1483). all den arffdeel ther thöm ärffua ok vpbera skulle *SJ* 2: 118 (1488). the döme, som the welie, och setie reth, som thöm teckes *STb* 3: 165 (1494). säth jumffru maria ok jhesum christum j thinom beskodelsom fore thiin hiärtans öghon som theen siälff när waaren *SkrtUppb* 364. matte hwargit iach eller myn dotter faa en sängh til läns aff myne egne bönder swa var temb thet forbudit aff tin fogutte *GPM* 2: 411 (1502). ath han eÿ sagh nagat merke pa tunnanor, för än han satte sit merke pa töm *STb* 4: 123 (1506). taker nokor skipare til legho tygh oc takel som skipeno tilhörer oc swa mädh the seghlandis mister thet pa resonne *PMSkr* 65. thera fförsta barn war en son, sidan ffingo thom ... iij döthrar *Hel män* 276. ii arbeteskara iiii ortoger, för thi drogo timberet oppo landeth *HLG* 2: 121 (1524). ii timbermen, för thÿ tekthen eth hws ... thy gordho ÿ ii dagha, xvi ortogher *ib.* — *pleonastiskt efter subj.* iij ssyll naler och ty sskattades fför iij mark och tesse gode men ty sskatthade tom *ATb* 3: 297 (1516). — *i reflexiv användning; i sht i gen. pl. men även i ack. el. dat.pl. Jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 124, 337 *f.* ock te för:ne godhe herrer bewiste thet meth theris scripther *Svartb* 525 (1477). at han medh kerleck och all godh wilia gaff sina kera hustru margareta och til foren thöm baden i mellen hade kerlige giffuet alt halfft offuer theris halffdeel *SJ* 2: 108 (1488). hure the sigh thera mellen forlöpne ere *STb* 2: 505 (1490). anders swensson ... per mansson ... bekende thöm ... varit haffue offuer samma arffua skÿffte *ib* 4: 74 (1505). die sancti michaelis ... komme the tatra hith i byn ... the hade theris hustrvr och barn met them *ib* 272 (1512). — *n. sing. mera obestämt med syftning på ett förut angivet begrepp eller på innehållet i ett uttryck, i en sats el. satsförbindelse.* en panth ... ssom var en kapa och i kopar kanna och en tinkanna och thet sskattha dy ffor ix mark *ATb* 3: 269 (1513). — *n. sing. ss formellt subj.* liffwit bedröffwir dödhin ok fordriffwer, ok här äptir ällir thär j fran, skal enkte wara wthan liws ok liff, for thy thz takir tha sakin thera ända ällir skugga (*quia cessauit horum causa ut umbra*) *SpV* 251. hurw är thät mädh idhir *Hel män* 263. *b) i det senare medeltidsspråket i sing. m. och f. med syftning i sht på subst. som beteckna saker.* aff all wärldinne oc aff all thäs ödh *Al* 9645. tha redh her ture tureson j krakarwmz gaardh anamadhe thän som han stoodh medh boo oc boscap *Arfstv* 15 (1461). en sokn j finlandh, ther xiiij^{c} (1400) bönder äre och tess kirkeherre haffwer xx mile wegh j soknebod *FM* 655 (1516). gudh haffwer fulla makt at matta frestilsen ... äpther människionnas krafft, then altidh wändandes henne til nytto oc gangn *JMÖ* 27. — *med syftning på person.* aff hwem han then pilthen thil läns bädhes han ma honom then ey synia *SO* 16. 5) *best. art. a) framför ett adj. (el. adjektivt pron.) som står antingen abs. el. i förbindelse med ett subst.* thet ena örtughlandh (*giver jag*) for than kostin frw abbatissa mik halder *NMU* 1: 71 (1384). hafwm wi latit the samu gunborgho, the samu goodzen *JämtlDipl* 143 (1391). tha scal thön (*!*) forn:da domkirkia thet sama godz aga til äwerdeliken ägo *Svartb* 214 (1398). ware frw affton then dyra *SD NS* 2: 525 (1412). först gaff iak honum ... v vrfella, than forsthe han ligghir i krakanäs ... than andre i kälebodhum *ib* 3: 40 (1415). hafwa helghe män skipath jj thä hälgo kirkio at lofwa gudh medh sinom thidhagerdhom *SkrtUppb* 215. wi skulum fara til runzefal oc dräpa roland oc them tolff iämpninga *Prosadikter* (*KarlM*) 267; *jfr KarlM* (*El*) 51, 53. thy at iak skal dräpa han mz mino swärdhe thy hwassa *Prosadikter* (*KarlM*) 266; *jfr KarlM* (*Ver*) 46. huar dagh ökäs medh oss thet ondha *J Buddes b* 162. licamen radher mik thet blötä, verlden thet fafenga, diefulen thet beska *ib* 174. i the adhre antiphona beddes the hälgha kirkia thässens gäldhzens lösn *SvKyrkobr* 325. kom thän hälge ande owir mik *SvB* 28 (*omkr.* 1500). the mine *BSH* 4: 254 (1500). ma vi sägea at di godhe gamble hera är döde *GPM* 2: 418 (1506?). — *med följ. subst. i best. form.* the samu goodzen *JämtlDipl* 143 (1391). theen gabbelico knäfallin the giordho for honom *SkrtUppb* 293. xii (*ɔ: tolfte pinan*) är theen blyghelica näktin thär han thär leedh *ib.* thäns indhra liwsins är opr[in]nilsin j christo (*lucis interioris ortus in Christo*) *SpV* 228. fore thens godha predicarens gudelica räddugha skuld *MP* 5: 137. them som thens rätta hosbondhans owin är *ib* 196. *b) framför ett subst. utan tillagt adj. Jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 198 *f.* the strid gik saman ok starklika stod *EK* 314. han muradhit (*ɔ: tornet*) höght op vndir the sky *Vis sten* 4. tz tekn stenbucken *LB* 13: 31 (*s.* 468). aar epter gudz bördh mcdnonagesimo primo then torsdach sanctj felicis martiris afftan *STb* 2: 553 (1491). — *framför ett subst. föregånget av ett subst. i gen. el. ett poss. pron.* hafven ögat pa thet lutters partij *HSH* 13: 55 (1524? *Brask*). i thet vort stikt *ib* 106 (1524, *Brask*). — *framför ett subst. i best. form.* först aff thäns talsins dygdh siw *SpV* 500. then konunghin stodh ok tänkthe medh sik ath ... *MP* 5: 177. j thet sama kom the konungxdotterin gangandhe *ib.*the markane fiärelle *PMSkr* 304. — *framför ett ss apposition efter ett annat subst. ställt subst. i best. form.* auicenna ten mestaren *LB* 7: 282. (*s.* 360). stött ... natskeda ten yrten *ib* 324. (*s.* 382) *c) efter ett föregående*

nokor *el.* ängin *och framför ett subst. med el. utan föreg. adj. Jfr Sdw* 2: 1321.

þänia (tänia. tänya. *impf. pl.* 3 *pers.* thando *MD* 38. *imperat.* tän *PMSkr* 543), *v. sträcka, spänna, spänna ut.* somme stryka thet lymith pa reep oc bindha thär fogla plägha komma, oc widher wathn thär ändher simma tänyandis repith affwan wathnith *PMSkr* 287. — ***thänia ut, 1)** *sträcka ut, spänna ut.* tak hwith skin ... oc tän them wth j enom cirkil, äller giordh aff tynno baand *PMSkr* 543. — *genom sträckande pina.* the thando wth hans liikam *MD* 38. **2)** *tänja ut.* stwndom slängia the thet järnith mädh glaseno wm kringh j wädhrith wppa thet glasith skal tänyas wth pa längdena, oc mädh andans bläsilse tänya the thet wth pa widdena som ena oxxa blasa *PMSkr* 565. — *Jfr* **utthänia.**

***thänilse,** *n. pl. el. f. Jfr.* **utthänilse.**

thänkebok (tänke-. täncke-. tänkie-. thenke-. tenckie-. tenkie-. tenkkie-), *f. minnesbok, tänkebok; bok vari ärenden antecknades vilka förekommo vid sammanträdena inom en stads råd. Svartb* 489 (1467). forty han bliffuer stadenom skylloger swa myket som < j tenkiebokienä> staar scriffuat framdelis opa annat bladet *Skotteb* 474 (1472—73, *Kämn*). huilket til mynnes forre är och vpteknat i stadzsins tänkiebok *STb* 1: 11 (1475). *ib* 180 (1478). *SJ* 2: 6 (1475). epter tenckiebokens innehollilse *ib* 83 (1482). ... sade sigh vel fornögdan ware alle the gieldh, som engelbrecht hanom hade skyllogh warit, som jnscriffuit och vptechnet stod j lubeke stadz tenckiebock *STb* 4: 50 (1505). *ib* 92 (1505). lathe kome j stadzens tänckebook met badhe parthernis samtycke oc jaa *Svartb* 560 (1509). — *om enskild anteckning i tänkebok el. dyl. RApapp* $^{13}/_{4}$ 1505 (*om privat uppteckning av lagmansdom; medd. av S. Ljung*). sades tenkeboken wid sine ffulle makt, som giord är om tet arffuit *STb* 4: 365 (1514). tesliges sades och thenkeboken wid sine ffulle makt, som giord war effter jon j mellösse *ib.* — *Jfr*: dit is des stades kalmeren denkebook *KTb* 1 (*senare h. av* 1300-*t.?*).

thänkelika, *adv. Jfr* **athänkelika.**

thänkeliker, *adj. Jfr* **a-, be-, o-thänkeliker.**

þänkia (thänkia: -iandis *Mecht* 165. thiänkia *Skrt-Uppb* 9. thiänkkia: thiäkkias *SpV* 190 (*för* thiänkkias?). tänkia *JMPs* 500. tänka *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 151. täncka: -te *STb* 1: 408 (1483). thenka: -te *Hel män* 227. tenckie *STb* 4: 51 (1505). tiänka: -te *Prosadikter* (*Sju vise m B*) 212. *part. pret.* tänkt. *supin.* thäyngt *SD NS* 3: 312 (1418). *imperat.* tänk *Prosadikter* (*Sju vise m C*) 240. tenk *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 128), *v. Jfr D. Kornhall, Den fornsvenska sagan om Karl Magnus* 275 *f.* **1)** *tänka, tänka på, hava för el. i tankarna. — tänka, i sina tankar säga.* han tiänkte widh sik jak weth han dara mik ey *Prosadikter* (*Sju vise m B*) 212. — *tänka* (*på*), *vända tanken* (*till*), *giva akt* (*på*). *med prep.* til *åtföljd av en indirekt frågesats.* klokkan manar til ath tu tänk til huad tinne siäl kan nyttogast wara *Prosadikter* (*Sju vise m C*) 240. — *tänka* (*på*), *rikta tanken* (*på*). *med prep.* um. togh hon til ath tenckie om sama nychil *STb* 4: 51 (1505). — *tänka på, betänka, begrunda, betrakta. med ack.* peruigil cura semper meditare futura tenk altiidh tilkommande tingh mz waghra akth *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 128. bätra är at tänkia christi mandoms anammilse *JMPs* 500. — *tänka, tänka efter, eftersinna, överväga.* — *åtföljt av en sats inledd av* at. wi haffdhom thäyngt ok warom allaledhes ther om beradde, ath wi willom hawa hindrath ok affkärdht risabergh clostre ... fämptan örtughland jordh *SD NS* 3: 312 (1418). — *åtföljt av en indirekt frågesats.* hänne thänkiandis huru hon skulde thz göra sagde hälgasta iomfrun *Mecht* 165. **3)** *tänka på, bry sig om.* o härra ihesu christe ... thät ware min jnnarsta dröffwilse naghoth annath thiänkia wthan thik *SkrtUppb* 9. **4)** *tänka, med tanken fatta, föreställa sig, göra sig en föreställning om.* hwilka enhetz ällir tillydilse trappo enkte kan höras ällir sighias stadogharen ok hälgharen, ok ey thiäkkias (*ex-cogitari*) *SpV* 190. **6)** *tänka, uttänka el. uppgöra planen till.* molior ... iri haardelika wedher vaka onth tänka tilskikcha *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 151. at han ytirlikare thenkte flere fundhir til sin skadha *Hel män* 227. — *part. pret.* ***thänkter,** *betänkt, sinnad, besluten.* thet iak ... thänkt är ... erike ingemarsoni ... vplata xiii örislandh iordh i nosta *SD NS* 2: 729 (1413). — **thänkia til, 3)** *tillitro, misstänka för. med dat. och ack.* thet han ... noghan tidh tänckte honom tiwffwerie till *STb* 1: 408 (1483). — *Jfr* **be-, for-, mis-, mädh-, pa-, stadh-, til-, um-, upa-** (*Sdw* 2: 836) **thänkia,** *ävensom* **a-, godh-thänkiande, ful-, o-thänkter.**

thänkilse (tänkilse. tenckkelse), *n.pl. och f.* **1)** *tänkande. — tänkande, grubblande, funderande.* annath thera haffdhe jordhat xx sina hustrur, ok the andhra haffdhe hafft twa ok tiwhgu laggifftha sina män här war om mykin twädräkt ällir bidilse ok tänkilse, hwilkit aff them skulde foresäthias the andhro *SpV* 320. **2)** *betraktande, betraktelse.* jak plägar dageligha läsa tre deler aff jomffru maria psaltara, mädh trighia handha tänkilse, oc tre disciplinas *JMPs* 394. mädh tolkom tänkilsom bort tagx läti oc ledha *ib* 500. **4)** *notis i tänkebok avseende rättslig uppgörelse e. d.* the gieldh ... som jnscriffuit och vptechnet stod j lubeke stadz tenckiebock, huilken jnscriffuen tenckkelse han tha dödede *STb* 4: 50 (1505). — *Jfr* **a-, be-, for-thänkilse.**

thänkning (tänknigh), *f. uppfattning, tankar.* stundom bedröfuar fienden ganska mykith menniskene hogh j dy ath han komber henne j the bedröwilse ok orättha tänknigh ath hon menar sik altidh syndha j tolka tankar *Gers Frest* 33. *Jfr* **athänkning.**

þänne (thänna *Mecht* 185. *f.* þässe *Bu* 415. thässa *Bil* 353. thässom *Bo* 129. tesson *SvB* 180 (*sen. h. av* 1400-*t.*). thänna *SpV* 497. thennyn *MP* 5: 15. *n.* (*nom., ack.*) thätta. thetta. thette *STb* 2: 486 (1490). tette *ib* 4: 51 (1505). titthe *GPM* 2: 215 (1506), 256 (1507). *ack. f.* thässa *SD NS* 3: 335 (1418). thänna *SvB* 276 (*b. av* 1500-*t.*). thenna *BYH* 1: 173 (1369). denna *S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid s.* 486 (1200-*t.*). henna *ib* 488 (1200-*t.*). *dat. m.* thännom *SpV* 373, 378. thänom *NMU* 1: 136 (1472). thänno *SpV* 238. thenna *SD NS* 3: 516 (*sl. av* 1400-*t.*). *f.* thenne *Lg* 3: 593. *n.* þässo *Bu* 145. thässu *SD* 8: 249 (1362). thessen *ib* 24 (1361). thänno *SpV* 91. t(h)enno *SD* 8:310 (1363); *Värmland förr och nu* 1925 *s.*90 (1454, *avskr.*). thänna *Mecht* 11, 20. *gen. f.* þässe *Bu* 141. *n.* thässe *SD NS* 1: 429 (1405). thesses *NMU* 1:115 (1439). thässens *ib* 1: 105 (1425). thessens *ib* 80 (1392), 81 (1394). *pl. nom. m.*

thesse *JämtlDipl* 144 (1392); *J Buddes b* 69. tesse *JämtlDipl* 143(1391—1406). thesso *ATb* 1: 16(1453). thessen *J Buddes b* 69. thänna *SpV* 6. thenna *ATb* 1: 2 (1451), 4 (1450). *f.* thänna *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 66. *SpV* 258, 334. *n.* (*nom., ack.*) Þesse *Bu* 154. Þässä *ib* 175. thässe *SD* 8: 249 (1362). Þässen *Bu* 15. thissen *BYH* 1: 213 (1404). thässon *SD NS* 3: 335 (1418). tesson *Gummerus Syn-stat* 44 (1425, *vidim.* 1440). Þässön *VML II Kr* 2: 1 *i var.* tesom *SD NS* 2: 488 (1412). tässa *Lg* 964. thenne *ATb* 1: 224 (1461?). thänna *Mecht* 68, 311; *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 66, 67; *SpV* 350, 505. thennyn *MP* 5: 16, 36, 44, 181. thennan *ib* 221. *ack. m.* desse *SJ* 2: 145 (1489). thänna *SpV* 374. *f.* thänna *NMU* 1: 139 (1476); *SpV* 335. thenna *BYH* 1: 173 (1369). *dat.* thässom *SvB* 491 (*b. av* 1500-*t.*). thännom *SpV* 545. *gen.* tässens *SvKyrkobr* 316. thessers *J Buddes b* 70. thänna *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 61. thinna *Svartb* 426 (1447). *Jfr V. Jansson, Kungl. Hum. Vetenskaps-samf. i Uppsala Årsbok* 1952 *s.* 173 *ff., Dens., Nysvenska Studier* 39: 202 *ff., S. Fries, Svenska Landsmål* 1958 *s.* 149 *ff., särsk. s.* 151 *f.*, 158 *ff.*), *pron. L. denne. a) med syftning på ngt i rummet el. tiden närvarande. adjektivt.* botilder: let: gera: hvalf: denna: ifir: sven: *S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid s.* 486 (1200-*t.*). *ib* 488 (*d:o*). alle baþo þa gästen in ganga. vtan mön etar blena menar än þässo sinne *Bu* 145. väl huat þu uilt häldar ofra guþum. älla scal al þässe nat täras i þinom þinom *ib* 415. kunnugher iäk thet medh thässu brewe at ... *SD* 8: 249 (1362). til thessens brefs mere wisso oc stadhfestilse ... *NMU* 1: 80 (1392). *ib* 81 (1394), 105 (1425). thenna kiortil jak hauer här aa / ther wil iak en konung vtfaa *EK* 196 *f. ib* 1903, 2047. adh thänna try rike koma til samans vnder en herre *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 67. verdugx ider verdugheth skriffwe mich til ighen med titthe samme bodh *GPM* 2: 256 (1507). mz tenno mino op(no bre)ffue *Värmland förr och nu* 1925 *s.*90 (1454, *avskr. från* 1500-*t.*). fforbiwdand[e?] allom ... nagat hinder äller quall äpter thänom dagh vti göre jn til doomen *NMU* 1: 136 (1472). hwat äru thänna qwinno speghla, annadh än gudz ordh, saath fram fore hälgha siäla asyn *SpV* 6. — *med följ. subst. i best. form. Jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 618. ta man honom tessin budin bar *EK* 3155. thzta malit er mik nyt *ib* 3808. *ib* 3912. oppa alles wara och thänna try rikesens radh och jnbyggere wägna *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 61. skal k (*ɔ: konungen*) thänna riken til hedher ... besörge at ... *ib s.* 66. han ... giffwi mik wärdelika fulkomna oc framföra tässens waxlyusens loff oc priis *SvKyrkobr* 316. — *substantivt.* til thesses mera wisson ok bewisningh bedhis iak ... *NMU* 1: 115 (1439). ath han al tingh viste til förinna badhe thennyn heer ok annor *MP* 5: 181. — innan thätta (här) ok, *under tiden från denna dag och till, mellan denna dag och, inom, före; jfr* **innan III 4.** peninga, som peder skytta skal anama .. innan thetta här och pinsdaga *STb* 1: 340 (1482). quinnan forwistes til forlichningh medh hans zander jnnan thette och lögerdagh *ib* 2: 486 (1490). gudh tik betre, ath thw worder skammelica forradh, jnnan tette och pascha *ib* 4: 51 (1505). *b) med avseende på ngt av den föregående framställningen känt el. i det föregående omtalat; denne, nämnde, nyssnämnde. adjektivt.* sva länge hauar iak hona burit ... at giärna vare iak nu fräls af lyþno þässe sÿslo *Bu* 141. þa sanctus ioha[n]nes disputeraþe þesse skäl *ib* 154. *ib* 175. hon war födh wndher them stiärnum som göra konur. at thrälum kiära ... thässa ödhna sannadhis hänne *Bil* 353. at nokot af thessen fornempdo godz vordhe hindrat *SD* 8: 24 (1361). oppa thz at enghin sigh scal kunna wrsaka oc sighia at han tesson forbudh ey wiste *Gummerus Syn-stat* 44 (1425, *vidim. fr.* 1440). alt thet nidhan aros vagh är moth vlsby, thet är thinna for:de fyra bya almänninghe *Svartb* 426 (1447). skal k (*ɔ: konungen*) ...besörge at thänna vniuersitates j vpsala och köpenhampn bliffwe widh fulla macht *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 66. swa optha tesson böön wardher läsin. tha giffs. xl. dagha afflath *SvB* 180 (*sen. h. av* 1400-*t.*). och forbywder iak minom ärwinghom ... thänna for:na gaffwor hindra äller igen kalla *NMU* 1: 139 (1476). ... mz astwndan ok enom godhom wilia, ffor thy, ath thänna thw äru som thu siilke bandh *Mecht* 68. swa som helge gudz vener oplyses medh störstä hedhre swa thesse vsle (*ɔ:* hans owener), nidhertrykkes medh största skam *J Buddes b* 69. thänna thu (*duo hæc*) synas nogh slättelika wara genwardogh *SpV* 505. i desse framledne viij (8) dagha *SJ* 2: 145 (1489). hwarfore pa thenna här deel och motta äro wy thina ödmyukliga böner wäluilliogе och tilbögelige *SD NS* 3: 516 (*sl. av* 1400-*t.*). — *i motsättning till* hin. swa som hyne äru bepryddе medh allom viisdom swa äru thenne vsle opfylte medh glömsko ok vylle *J Buddes b* 69. — *med följ. subst. i best. form.* half thässe badhen godzhen war hänna morghongawä *SD* 8: 249 (1362). wardh henne andeligha jnskwthidh j thänna ordheno loff sangh *Mecht* 11. mädh thänna bärgheno beteknas andelighen ok renliffwis hamber *ib* 20. thänna wingardhin är min cristelikin kirkia *ib* 185. hwat ey haffwer thu här j thännom alrenom, fulkomligasta omwändilsenna formam ällir wtteknilse *SpV* 373. somlighe atskilia thänna timana saa at fiärdhe daghin war til dauid fran abraham *ib* 374. thaa nw emerencia förffärat wart storlika aff thenne röstenne *Lg* 3: 593. thennyn solin som är jhesus christus, war saat fore frydhsins tekn,mellan guddomyn ok brutlika mankynit *MP* 5: 15. thennyn ordhin tillbör hwario syndhogho människio rädhas *ib* 16. *ib* 44, 221. — *substantivt.* thy äru världinna fatike män äkke forsmande som tekna siälwan herran. ok är thässom som är fatikdomsins dygdh ... thy skalt thu altidh akta at göma hona *Bo* 129. hwi tillägx thätta swa som lilian (*sed cur additur sicut liliam*) *SpV* 24. solin är wordhin swa som een haarsäkker, ok mykit thänno likt *ib* 238. — *i motsättning till* hin. swa som hyne äru begafuadhe medh vnderligha snarhet til theres lichame swa twert a mooth äru thesse tyngde ok nidhertrykte medh syndennä tunghet *J Buddes b* 69. *ib.* — *i motsättning till* thän. huru likamlika sinnin säthia sik moth them andeligha sinnomen, huru thänna (*isti*) dragha ok the (*illi*) fly, wil jak kwngöra *SpV* 350. swa som theres glädyr äru othenkeliga ok osigheliga swa äru thessers pynor ok dröfuelse otalliga ok olidheliga *J Buddes b* 70. *c) med avseende på ngt i det följande omtalat: denne, följande. adjektivt.* jtem oppa then-

ne witne sköt magnus skak sig om thet per karson lade hanum til oppa ökletto tinge forst jon fasbyörnson jönis jonson (*o.s.v.*) *ATb* 1: 224 (1461?). — thänne ok thänne, *den och den.* iak kännis mik marghfallelika hafua syndat j thässom oc j thässom syndom oc nämpne them fram *SvB* 491 (*b. av* 1500-*t.*). — *med följ. subst. i best. form.* sigh altiidh thennyn ordhin, gudh alzwaldoghir ... thu miscunna mik *MP* 5: 36. — *substantivt.* fämtan daghum siþan hon var döt (oc) iorþat. stoþ (hon) up af döþ ... vtan annur flere skäl äru än þässen som þät pröua skälict ok trolect: var fru guz moþer härbärghiaþe guþ ... ii sino renasto mödoms rume (*o.s.v.*) *Bu* 15. tesse äru witnissmän hauarder a berghe sigfryder j ope (*o.s.v.*) *JämtlDipl* 143 (1391—1406). *ib* 144 (1392). jtem thenna skulo wara herbergherare pedar i dymba laueres porsöl *ATb* 1: 4 (1450). *ib* 2 (1451). thesso waro the som han (*ɔ: en gård*) war laghleghan hem bodhyn mädher til hus och til hem ... oleff klokkare per galth *ib* 16 (1453). lampona, hwilka alla thänna, thz är fawidzska mz sniällom taka *SpV* 258. jtem titthe här anwardhe jak aren fredank äffther äwärth bokebindhere fförsth ... jtem ... *GPM* 2: 215 ((1506). — *ss determinativt pron.* α) *efterföljt av en relativsats. adjektivt.* hwilka äru thänna lampona, hwilka alla thänna ... taka *SpV* 258. anama mädh kärlek thänna psalma, hwilka jak läsit haffwer *SvB* 276 (*b. av* 1500-*t.*). — *substantivt.* sidhan hon böria akta thz husit som ekke är giorth aff människis handom, hwilkit som är j himlomen, thänno forglömdo ok owirgiffno, som oppa jordhinne är bygdh *SpV* 91. wi wiliom nw latha thänna fara, hwilkom siälff naturin manadhe ok rädh höffwiskhetinna dygdh *ib* 335. β) *efterföljt av en sats inledd av* at. när thätta är löst hwat star sidhan j gen, wthan thänna clausula, at gärningin är fulkompnadh *SpV* 497.

***thännene?** *pron. den där Jfr Sdw* 2:1321.

þär (thär. ther. thäre. *Jfr V. Jansson, Eufemiavisorna* 212 *f.*), *adv., konj. och pron. L. A) adv.* 1) *där, där borta. — där, på det stället, på nämnda ställe. — närmande sig betydelsen: här.* at wy (*ɔ: Jönköpings borgare*) ärom höghelika för idher besagdhe, ath wy skullom holla her nokoth parthy, idher til vidherwilia ... hwlkit ey skal mz oos at spörias ... tz party, som ther stwndhom wankar, ther haffuom wy ey makth medher ... stwndhom äre the ther (*ɔ: här i Jönköping*) och stwndhom andherstes *JTb* 45 (1464). — thär äller thär, *där eller där, på det eller det stället.* moske nokor sägher, j mang aar war aldrig ther äller ther groper äller mwra giorde, os pläghar jngen omaka vm nattena, os tarffwas ey swa mykit arbedha til förwarilse *PMSkr* 150. *B) konj.* 1) *då, när. Jfr R. Pipping, Kommentar t. Erikskrönikan* 265. sampnade hertog erik sina makt/ther vinterin haffde siona lakt *EK* 2918 *f. ib* 1879, 2428. — *då, i det att. Jfr Sdw* 2: 1321. 2) *Sdw* 2: 775 *läs: då, enär. C) pron. rel.* 1) *som, vilken. — i förbindelse med ett föregående* hvilikin. huilka iordh thär iak fik av niclis *NMU* 1: 64 (1373) (*möjl. att föra till A* 1). — *i förbindelse med en följ. prep.* hauer frw birgitta ... nogon rät eller arffwadel jnne medh fornempda jomfrw birgitta i forscriffna godz ther hon ey hauer fangidh fyllist fore eller wedherlägning *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 69.

I förbindelse med följ. partikel. — **þär af,** *adv. L.* 1) *därifrån.* ath magni biörnsson skal bryta sina bygningh aff pa almenningx gatwne ok late koma ther aff bade stocka och steena *STb* 1: 358 (1482). 8) *därav, däribland.* swa ath the x (10) torra tunnar komo i skipper olaff fynnes skip ok ath myntamestaren anamade theraff v (5) tunnar ok claus ficke anamade theraff iij (3) tunnar *STb* 1: 327 (1481). 10) *däremot?* ath alt ... schal wara fult och fast giort. huilken ther aff (*möjl. för* thera) brÿter, böte ... iij mark *STb* 4: 66 (1505). — **þär a mot (-omot),** *adv. L.* 1) *i gengäld därför; å sin sida; däremot.* beddis iosaphat ... at han skulde vnna hanom sit harklädhe ... oc taka et annat klädhe aff hanom ther omot *Prosadikter* (*Barl*) 52. *ib* 53. — *å andra sidan.* jak wänter at aldri var nokor herra nokontidh swa gladher aff sins sons fözlo som jak var aff thinne ther omot var oc aldri ingin swa bedröfdher aff sinom son som jak är wurdhin aff thic *Prosadikter* (*Barl*) 60. — ***thär bort ur (-u),** *adv. bort därur, bort därifrån.* syntis j thät sama ... ath mansins bryst ypnade ok lokit aff karena swa ath gudz likama kom thär vnderlika bort w ok in j mansins liff *MP* 4: 31. — **þär for (-fore. dher faare** *BSH* 5: 582, 583 (1517)), *adv. L.* 1) *där framför.* ok äre pa for:de gotz eeth pyrthe, eth fäähwss, en ryä, en ladha ther fore ok en ladha pa änghen *Svartb* 497 (1470). — ***thär for hen,** *adv.* [*Jfr Fsv.* for hen, *framåt. Mnt.* vorhen, *förut*] *dessförinnan. Ivan ed. Noreen* 4011 *f.* (*konjektur*). *Jfr E. Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 49: 232 *f.* — **thär forinnan,** *adv.* 1) *dessförinnan.* diomedes ... hwg saa manliga tiill honom ... saa ath han störtthe död nider oppa markena ther for jnnan fyngo ather grecana marken jgän, oc troyaner matthe ather giffwa flykten *Troj* 161. — ***thär for ovan (-ouen),** *adv. därovanpå.* vpa hielmen en swort lylia vti et hierta oc ther for ouen en qwast aff pafughlefiedre *Bergius Nytt förråd* 191 (1431). — **þär i mot,** *adv. L.* = = **þär a mot** 1. ther imot (*ɔ: för vissa uppräknade gårdar*) scal jac hafue först synnerstathe ... item... item ... *SD NS* 3: 68 (1415). vppå thz atth ... lijnntiende oc hampa tiende ... tiendhas schal thå schula the ther emoth iij messor huart år sighia *Gummerus Syn-stat* 36 (1425, *nyare avskr.*). — **þär i mällom,** *adv. L.* 1) *däremellan.* jnteribi ther i mellom *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 6. — *Jfr* **thär mällom.** — ***thär in til,** *adv. därtill.* honaget laat siwda ... oc laath thet sidan j eth reenth kaar oc laath vineth ther in til oc röör thet saman *Sex ekon tr* 268. — **þär ivir (-offwer. -offuer. -öffuer. -afuer),** *adv. L.* 2) *därvid.* alle bediende fore michel ... fore then schada han giort hade aff sin faakunnochet, thet elden löss wart aff hans bodh, och fore hans forsumelse och ther offuer miste alt sith, som han ther jnne hade *STb* 3: 207 (1495). — *därvid, där tillstädes.* effter gode mäns syn som ther öffuer wiisthe wore (*ɔ: förordnade att vara tillstädes*) aff raadhit *SJ* 2: 257 (1494). 8) *därutöver, dessutom, till på köpet.* hanom forsmar thu ... oc hathar thz hälgha kors som han tolde dödh a fore allom os. oc ther afuer later thu pina oc dräpa alla them som vppa han vilia tro *Prosadikter* (*Barl*) 10. fför thy the togho ffran hänne städher oc sloth oc alth thät hon aatthe, oc än thär offwer willo the hänne dräpa *JMPs* 406. — **thär iämte,** *adv. därbredvid, därintill.* i myklemark ... closterens

deel är obygdher; item kirkiona deel thär jämpte är bygdher *VKJ* 123. thätta saa iac sitiandhis i mino huse widh eth windögha thär iämpte war widh them badha thär the dobbladha *Hel män* 220. — **þär mäþ (-medh. -meder),** *adv. och konj. L. A) adv. därjämte, dessutom, tillika.* en qwinna som het helena, hwilken wth kommen war aff ärlege släkt, oc thär mädh war hon mykydh ffagher til sin licama *JMPs* 403. **2)** *därmed.* han är ecke i raadh eller dadh thermedh *STb* 1: 370 (1482). om han ... wille ... sig ther meder ey nögie latha *HLG* 1: 131 (1488). **5)** *på grund därav, därför.* kendes elin ... sina appenbare gerninger, ath hon stal ... x alna wallmal, ther medh dömpdes hon til stupan *STb* 3: 431 (1499). **7)** *därmed; därpå, därefter* thär medh wiiste the os aff ok tha wi koma för retten j gen tha dömde the ... *Arfstv* 44 (1461). thermedh bleff skippet *STb* 1: 132 (1477). *B) konj. emedan, eftersom.* j haffue mich jntet til ath thala medh nager lagh ... ther medh j thoghe then gode herres ... her sten stures handh ther fore ok loto mich quit, frÿ, lÿduch och löss *STb* 4: 50 (1505). — **thär mällom (-millan),** *adv.* **2)** *däremellan, ss mellanavgift.* tha vitnade laurens oc niels ... at niels j orinpä gaff ther millan xx mark j suadana wärdh ... *Svartb* 336 (1432). — **þär näst,** *adv. L.* **1)** *därnäst, därintill.* thernäst är koren sialfwer *Hollman Bir Extr* 233. och then deelin thernest, som her nils person tillhörer *STb* 1: 376 (1482). i then skattagardhen thär näst är ägher clostrit en tiilgongh *VKJ* 121. **3)** *vidare, ytterligare.* först hiölt han sieluer a skapteno oc sua vi badhe oc ther näst the sum her epter nämpnas *SD NS* 3: 196 (1416). — **thär ovan a,** *adv. därovanpå, därpå, däröver.* eth stenhus ... medh ena trebögningk ther offuan a bögth *SJ* 2: 108 (1488). — ***thär ovan pa,** *adv. därutöver, därjämte, dessutom.* tordh ... zacer til iij marck fore olÿdne fore wardin, och at han gaff scriffuarenom ondh ordh ther offuan pa *STb* 3: 257 (1495). — ***thär ovan up a (-oppa),** *adv.* = **thär ovan a.** raa rätikia i skiffuor oc salath ther owan oppa *Sex ekon tr* 271. — **thär samastads (thärsamastadz** *VKJ* 40; *ib* 46. **ther sama stazs** *SD* 8: 218 (1362). **ther sama staaz** *ib* 30 (1361). **ther sama stharzt** *Neuman Vokbal* 85 (1453). **ther sama standz** *Svartb* 309 (1423). **ther samestatz** *GU C 20 (hand 2) s.* 5. **ther same stes** *JTb* 27 (1460)), *adv. därsammastädes.* priaranom ii eskilstunum oc hans brödrom ther sama staaz *SD* 8: 30 (1361). oc jak met them dömdom ... mellan domkirkionne j abo ok radhet ther sama standz *Svartb* 309 (1423). hälsar jak, michel skinnare, radhman i jönaköpung, och olaff nielsson, borgare ther same stes *JTb* 27 (1460). — ***thär samastadha,** *adv.* = **ther samastads.** godha manna incigle ... som är swenungh laghman ther samastadha (*o.s.v.*) *JämtlDipl* 146 (1394). — **þär til,** *A) adv. L.* **1)** *dit.* — *därtill, därhän.* dömpdes jngewal birgeson til swerdh epter war keresta nadege herres nade, ath tet ther til kom fran repit, som hans forskullan war *STb* 3: 419 (1499). **5)** *därtill.* — *därtill, därjämte, därutöver, dessutom.* ok þärtil xl marker til wildhä *SD* 8:229 (1362). *B) konj.* **2)** *på det att.* jak vil ider myn deel aff rikit giffua/ther til i vilin mz nade liffua *EK* 662 *f.* — ***thär til mädh,** *adv. därtill, därjämte. PMSkr* 414. takes theen oc files granth som myöl mädh enne järn fiill, oc thär til mädh stötis tör gran qwaadha *ib* 511. — **þär um (-om),** *adv. L.* **3)** *med avseende därpå, därmed.* the ... wordho ... trättandhe ther vm hwat gudhi täkkelicast varo til tyänist, aff trem tinghom, som är fasta almosor ok gudelica bönir, the samfelthe sik swa, ath hwar thera j syn stadh, skuldhe jnnirlica bidhia wan herre ath thee sik hwro ther om ware *MP* 5: 211. ware sidhen therom, som tha dömes om alla andra panta *Rydberg Tr* 3: 334 (1474). — **þär up a (-vppa. -oppa),** *adv. L.* **6)** *därpå, till bekräftelse därav.* och sagdes wilia döö ther vppa, ath for:ne joan ... war medh honom *STb* 1: 390 (1482). **7)** *därpå, på grund därav, därav.* — *i förlitan på.* presumcio thät är ofmykit hop til gudhz miskund, ok thär wppa synda *SkrtUppb* 252. *ib* 254. **8)** *därpå, därefter.* hwa hona (*ɔ: denna bön*) läs daghlika a sinom knäm han skal ey döö i dödhelike syndh wtan han syndar thär oppa *SvB* 7 (*omkr.* 1500). — ***thär up for (-op fore),** *adv. däruppför?* the (*ɔ: bergen*) ära som andre mwrwäggia högha / ther kan ängin op fore öghia *Al* 4040. — **thär ut,** *adv. därutur, därur, ut därifrån.* ath han engin nikel hade til the kystone ... ok ath han engte tog ther wth *STb* 1: 353 (1482). thet han ey skal styra skipith jn j nokra haffn, äller thär wth, wthan theras samtykke *PMSkr* 11. — ***thär up undir (vpp-. op-. opp-. -under),** *adv. i uttryck som beteckna att ngt hör till el. hör samman med ngt annat.* for:de godz ... mz aaker oc äng, skog oc ffiskewatn ... som ther oppunder aff aller tillegat haffuer *NMU* 1: 157 (1508). *ib* 158 (1508). *Medd-Riksark* 1933 *s.* 127 (1513, *L. Andreæ*). — **thär utaf,** *adv.* **5)** *därav, däribland.* skedde thet swa ... at ... magnus fraa ginge thenne waar andeel wy haffuom saalt hanom, alt eller noghat ther wtaff *Svartb* 544 (1481). **6)** *därintill, där i närheten? ett ½ öresl. och en qvarn* »som ther wt af ligger» *RP* 2: 380 (1399). — **thär ute (-vta),** *adv. därute.* till sudra port (*förordnades*) hans lambertsson gödeke frees till tornet ther vta thesse samme *StÄmb* 71 (1461). *ib* 73 (1462); *jfr* til then yterste torn *ib* 77 (1464). — **thär utinnan,** *adv. därutinnan, däruti, i det avseendet.* alt arff, löst och fast, jnnan stadh ok vtan, hwar tet helst är eller ware kan, ther vtjnnan jntet vndentagit *STb* 3: 456 (1499). — **thär ut ivir (-wtoffwer. -wt uffuer),** *adv.* **2)** *därvid, där tillstädes* tha som forscrifna kiöp och skipte giordes ... tha woro tesse eptescripne gode men ther wtoffwer *SJ* 2: 87 (1482). **3)** *därutöver, därtill, dessutom, ytterligare.* her thure skulle thär wt uffuer enktet vere plictik till at lathe thät breff fore koma *Arfstv* 44 (1461). — **þär viþer (-wijdh),** *adv. L.* **1)** *därvid, därbredvid.* — *där i närheten, där i trakten.* sades aff fore retta, tet quinnan aff arnön eller ther wijdh jntet hechter pa helmick stadzscriffuere fore tet breffuit *STb* 3: 197 (1494). **4)** *däromkring, så ungefär.* tha ware the j radit, som wel wisto och kommo j hogh, at ... joan stÿngh hade vpborit xx mark ther pa aff ... staffan eller ther wijdher, mera eller mÿnne *STb* 3: 366 (1498). — **þär äptir (-aptir),** *A) adv. L.* **1)** *därefter, sedan.* ther äptir syntis otalike diäfla *Bir* 2: 18 (*jfr* 339).

þärf, *se* **þarf.**

thärna (tärna), *f. tärna, tjänarinna.* — *i bild.* hon (*ɔ:* höghfärdhin) haffwer sina tärnor (*pedise-*

quas) ok hörror mangha mz sik *SpV* 150.

þäs (tess *STb* 3: 257 (1495). **thys** *FOVkl* 216. **tyss** *Arfstv* 23 (1461)), *adv. L.* **2)** *dess, desto, så mycket. a) framför en komp. som icke efterföljes av ytterligare en jämförelseled med komp.* konungin badh giffwa qwinnone tiwghu mark thz hon wille thz thäs hälder göra *Prosadikter* (*Sju vise m*) 134. sade her thure til honum at kunnet tyss ythirmere dragha til venskap mellom honum oc mic tha vilde han fa mic ena lästh smör renthe *Arfstv* 23 (1461). samma dach gaff tess baÿske skÿppere loff at skÿppa hwar thera xx lester lax, pa thet at the skole tess heller eth annat aar j gen koma medh baÿen *STb* 3: 257 (1495). — *dess, så mycket, i samma mån. framför en komp. och åtföljt av en sats inledd av* at. varen thäs lättare vedher them som ingewas at the viste ändha oppaadh *Saml* 6: 175. eldhin wäxir jo thes mer ath widhin bärs til saman *MP* 5: 129. swa war thänne thes olikare widh cristin man at han ytirlikare thenkte flere fundhir til sin skadha *Hel män* 227. *b) i den ena av två mot varandra svarande jämförelseleder som båda innehålla komparativer: a) dess, desto.* iu ... thäs, *ju ... dess.* iw meer i akten oc görin almennelighit gangn oc nytto än idhert eghit gangn ällir nytto thys mera sculin i witha oc vndirsta idhra ökilse oc triffnadh i gudhi *FOVkl* 216. *c) i båda de mot varandra svarande jämförelselederna som innehålla komparativer.* þäs (ä þäs) ... þäs, *ju ... dess.* thäs thättare oc idhkelikare thu ärffuodhar, thes sälikare hwilas jak j tik *Mecht* 261. thy at ä thäs mere jak ökäs at kennä mik sielfuän, theres (*för* thäs mere?) opfores jak til at kennä myn gud *J Buddes b* 159. ok ä thes mere nagher ther älskär annan ther (*för* thes) mere han ather älskäs aff sielfuom gud *ib* 175. *PMSkr* 607 (*senare avskr.*). **4)** *för det ändamålet? alltså, då?* hwath hafwer han thäs talath at han skal thik nakath rädhas *Prosadikter* (*KarlM*) 261. *ib* (*KarlM B*) 301. *KarlM* (*Ver*) 32.

***thäsgelikis,** se* **thäslikis.**

***thäsivir (thesyfir),** *adv. däröver, i det avseendet.* ware thet oc swa, at nokor ther vppa twifflar, tha wilyom wi thes yfir sikker göra ... *Rydberg Tr* 2: 344 (1365).

thäslikis (täslikes *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 65, 68. **tess liks** *MP* 5: 95. **tislikis** *Arfstv* 23 (1461). **thesgelikes** *KTb* 1. **thes gelikis** *ib* 79 (1441). **theskelikis** *STb* 3: 105 (1493). **tesskelikiss** *GPM* 2: 144 (1500?). **teskelikes** *STb* 4: 56 (1505). **tiskeligis** *SvSkr* 1: 41 (1507). **testelikis** *DD* 3: 222 (1484); *GPM* 2: 125 (1511). **thekeliges** *SSkb* 35 (1502)), *adv. och adj.* [*Fdan.* theslighes, thesligest. *Mnt.* deslikes, desgelikes] *A) adv.* **1)** *på lika sätt, på samma sätt, sammaledes.* ok thes gelikis ludde beggias thera opit breff hwelkit the lätha ther tha läsa fore radheno *KTb* 79 (1441). ath the matthe ok göra mik tesskelikiss *GPM* 2: 144 (1500?). at hon gaff sin bonde jöns hwar iij:e pening j löst och fast ... ok han gaff henne teskelikes (*!*), om hon hans lÿffue lenger liffue matte *STb* 4: 56 (1505). **2)** *desslikes, likaså, likaledes, ävenledes, ävenså, även.* en saagha quern som han haffuir lathit byggia o agligha mic til forfaangh pa min quern vidh emben oc tislikis badhe honum sielff her gozstaff karlson oc mic til forfangh j vaarth laxafiske *Arfstv* 23 (1461). *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 65, 68. theskelikis bade for:ne ärlige gode men borgamesterena och radit om theris stadz sack, huilken the och fordroge fore allis theris bön schul *STb* 3: 105 (1493). *SSkb* 35 (1502). tiskeligis haffde broder pe ingemari eth mandatum ex monasterio nostro lönliga meth sigh *SvSkr* 1: 41 (1507). thet alzwollogh gudh ... skal giffua ider verdughet ... ewerdeligh lön i hijmmerike och ider elskelighe fadher oc modher oc flere gode venner testelikis *GPM* 2: 125 (1511). alt tet them erffua borde effter fför:ne mortins och hans hustrvs ... barn, anders mortinsson, tilsliges och jacob larensson, som anner testamentarius war *STb* 4: 294 (1513). *B) adj. dylik.* swa dana toll äru gäste ok köpmän warit wani ath vtgiffua aff alder ... jtem aff deldermundest j mark ok aff thesgelikes meer *KTb* 1. lönskaleghe ok wärldhinna gyri, ok annat tess liks oränlekit liffuirne, thet är alt affgudha dyrkan *MP* 5: 95.

***thäslikishanda (teslikeshända),** *adv.* = **thäslikis 2.** än är them nw send leyda och felicheth, om the vilja koma helk nw än för och göra äro och retth for sich och teslikeshända aff hwem the skylla vilja *FMU* 3: 218 (1441).

***thäslydhande (thesslwdhandhe),** *p. adj. lydande sålunda, av sådan lydelse.* all breff thesslwdhandhe, thet nisse knwthsons hustrv ... war födh aff brodhernom *SD NS* 3: 342 (1418).

***thässa mällom? (tästaa-),** *adv. under tiden, emellertid.* jnterea aduer temporis tästaamällom *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 36.

***thäsvärkes (theswerkkis),** *adv. i det syftet, i akt och mening?* thenne xii gingho laag mz erik ... ath han gik en theswerkkis v biörn andherssons gard, ath han wildhe naket argha ellis skadha göra *JTb* 75 (1481).

þät (þet. thet. *suffigerat* **-ed: fored** *ATb* 1: 29 (1454)), *konj. L.* **1)** *inledande subjekts-, objekts- och appositionssatser: det, att.* gör iäk þet ... kunnukth ... þet iak hafir gyorth eeth skiptte ... ii þesse matto, þet iäk gaaf hanom min gardh *SD* 6: 288 (1351). ok dömän thänsammä ioon saklösän for thy thät han havär intä merä in tagät *SD* 8: 32 (1361); *jfr* **4.** hans koperslager ffasbiörn hi vibi .. gingo lagh medh rawid ffored olan mikkelsson kalladen en skökenson *ATb* 1: 29 (1454). fässte rawed ... lag ... fored han kallade olan ... en skäwel *ib.* jac thakkar thic min aldra sötasta gudh oc aldra mäst for thy. thät engin är swa syndoghir thät thu nekar honom thina miskund *SvB* 471 (*b. av* 1500-*t.*). **2)** *inledande följdsatser, merendels efter ett föregående* sva. haffde en k[onungh] eric sa scriffuit thät her abramz goz hade varit honum medh rättha tilfallit *Arfstv* 27 (1461). *SvB* 471 (*b. av* 1500-*t.*)(*se ovan under* **1**). **3)** *inledande avsiktssatser: att, på det att.* konungin badh giffwa qwinnone tiwghu mark thz hon wille thz thäs hälder göra *Prosadikter* (*Sju vise m*) 134. hwar wara göme stadhin sin dagh thz the hedhninga koma ey in i stadhin *ib* 159. (*?*) han haffde gärna dräpit mik om han haffde förmat, thät at (*för* upa thät at *el. kontamination av* thät *och* upa thät at) han matte styra oc radha i minom stadh *SkrtUppb* 332. **4)** *inledande kausalsatser: eftersom, emedan.* han (*ɔ: Gud*) er til alskons dygd vphooff/all jorderikis frygd ok hymmerikis nade/thz han er welduger ouer them bade/ at giffwa ok läna hwem han thz an *EK* 2 *ff.* (*jfr R. Pipping, Kommentar t.*

Erikskrönikan 4 *f.*). *ib* 1369. j haffin reeth hans hierta at ider/ thz i ridhin med wenkte hand *ib* 2097 *f.* niclis grafugl wardh saker iij mark thet han gaf eke olaf skomagare sinna pe͞n (*ɔ:* penningar) som honom war aff dömth *ATb* 1: 8 (1452). är thz swa, at thu här mz ärffwodheno saar rätuisonna säädh, tha skalt thu witha, at thu wardhir rikir ällir giordhir rikir, mz äwärdhelikhetinna fruct j äwärdheliko liwse thz om sädhis timan takas twnge kärffwa, thz bör försth sädhinne wäl kastadha (*quod enim messis tempore tolluntur graves manipuli*: *hoc debetur primum bene iacto semine*) *SpV* 406. än thz han är manzslighin, for thän skuld är människionne enkte beqwämmeligharen än räddoghin *ib* 539. waro swänske stena saaghade swa j tafflor oc brwnerade som här görs i waland: tha fwnnos ther j them mangskona lither ok figwre... män thet the slas mädh hambrom oc järn stangom kwnna the ey synas faghre *PMSkr* 494. — for thät, *d. s.* jtem v louadhe for jönes boson for thet han stal j pd talgh *ATb* 1: 5 (1452). feste jon ... j wald for iij mark for thet han kom eke sin tygh fore sama dagh honom war for lacht *ib* 6 (1452). *ib. ib* 7 (1452). — *efter* þäs *med följ. komp.*: *därför att. GO* 614. *Jfr R. Pipping, Stud. i Nord. Fil.* 43: 78 *ff.* **5)** *med syftning på en föregående tidsbeteckning*: *då. Jfr B. Bjerre, Nordiska konjunktionsbildningar med temporal innebörd* 2: 25 *ff.* signad warde then godha stund/thet han kom hiit a wara fund *Ivan ed. Noreen* 1557 *f.* han thänkir thän dagh ey koma ma, /thet han ma sik vidh hina skilia *Flores ed. Olson* 1206 *f.* alth til then dagh thet han är laglighen inlösther af mik *SD NS* 3: 538 (1420). nw tha thz när ledh thiman thz hon födha skulle *Lg* 3: 595. then thime skal komma thz... maria skal aff människiom mykyt försmadh wardha *ib* 661. — *sedan.* thy at thet nw twa winter är/at (*hs. A*: thet) iach her man aldrik saa *Fredrik ed. Noreen* 2138 *f.* **6)** *inledande konditionalsatser*: *om.* thu skulde ey hafua for henne omaka, / thet thu toghe ena iomfru slika *Flores ed. Olson* 464 *f.* the som fly til tik fran fie[n]dans här, oc annamas tryggelika, skadha meer fiendan än thet the haffdo warith slagne j häl *PMSkr* 160. — *såvitt. Jfr* **þän 1** *b α slutet.* **7)** *inledande koncessivsatser*: *om ock, om än.* — thät än, *d.s.* j slikom athäffwom (*ɔ:* skör athäffwe j famtakan j kössan älla klappan *o.s.v.*) är opta större syndh jämwäl j hionalaghina än j sielffue enfallogha kötzsins samblande thät än swa ware at människian vilde ey göra gärningena vtan lwstas j slikom athäffwom *SkrtUppb* 194. — *Jfr* **alt thät** (*Sdw* 1: 24), **sva thät, thy thät** (*Sdw* 2: 752), **þär til þät** (*Sdw* 2: 781), **än tho thät** (*Sdw* 2: 1114), **än thät** (*ib*).

***thätta** (thetta), *v.* [*Fdan.* thætte] *täta, göra tät.* eet skipp skal göras aff eke brädhe, oc festas mz spica oc thettas mz sij *MP* 3: 414 (*fornskånsk text på svenskt grundlag*). *ib.*

thätter (tätter), *adj.* **1)** *tät, utan springor el. läckor.* ath the ransaka wm the (*ɔ: tunnorna*) ärw godhe ok tätte til ath lätha win äller öl j them *PMSkr* 64. — *n. adv.* **1)** *tätt, utan springa el. mellanrum.* lönda dörra ... som saa täth tilföllo ath thz jnthe syntes *Troj* 262. **4)** *utan avbrott*; *flitigt.* thäs thättare oc idhkelikare thu ärffuodhar, thes sälikare hwilas jak j tik *Mecht* 261.

thö (tö), *m. tö.* saa huad som gömss under snön gaar up med tön *HSH* 14: 64 (1525? *Brask*).

thöghia (töghia), *v. tysta, nedtysta.* — *tysta, bringa* (*ngn*) *till tystnad.* godh amma kysse opta sith barn, fampntakir thät, oc swa thögis thät *SkrtUppb* 269. tha thet (*ɔ: barnet*) wardhir slaghit medh riis ... tha latir thet rask[li]ka töghia sik ok blydka sik j gen *MP* 5: 59.

***thöia** (töya. -ar), *v.* [*Isl.* þeyja] *töa.* är thz swa at thz töyar *LB* 13: 21 (*s.* 464).

þör (tör *Arfstv* 63 (1474-75). *f.* **tor** *STb* 1: 22 (1475). *n.* **tört** *Skotteb* 418 (1468, *Kämn*). **törtt** *PMSkr* 607 (*senare avskr.*). **torth** *STb* 2:467 (1490). **thiwrt** *SD NS* 3: 140 (1416). *dat. n.* **thörro** *NMU* 1: 66 (1381). **thyrro** *SD* 8: 82 (1361), 192 (1362, *avskr.*); *Vg FornmT III* 7—8: 153 (1377). **thyrru** *SD* 8: 30 (1361). **tyrra** *JämtlDipl* 156 (1406?). **thorro** *NMU* 1: 64 (1373). **torro** *DN* 14: 67 (1451). *pl. n.* (*nom., ack.*) **thoor** *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 178. *pl. ack. m.* **torra** *Kumla kyrkas rb* 94 (1511). *best. form sing. n.* (*nom., ack.*) **törre** *PMSkr* 607 (*senare avskr.*). *pl. nom., ack. f.* **torra** *STb* 1: 327 (1481). **torre** *ib* 4: 18 (1504). *komp.* **törrere** *PMSkr* 607 (*senare avskr.*)), *adj. L.* **1)** *torr, befinnande sig i torrt tillstånd.* — i þörro, *a) i el. på land* (*i motsats till*: *i vattendrag*). halffiärtha attungh joordh ... medh allum tillaghum, näär oc fiärra ... ii watu oc thÿrru innan gaardz hägnadh oc vtan *SD* 8: 30 (1361). *ib* 82 (1361), 192 (1362, *avskr.*). *NMU* 1: 64 (1373). *Vg FornmT III* 7—8: 153 (1377). *JämtlDipl* 156 (1406?). med allom tillaghom när by och ffiärre holt och hagha j waato och torro hwar hälzt thet kan liggia som them [eg]homen bör ath fylghiä *DN* 14: 67 (1451). — *n. ss subst.* engo wndan taghno, wato eller thörro, skogh ok skywl *NMU* 1: 66 (1381). meth allä the for:de gordhes tilliggilse, wat och thiwrt, ager och äng *SD NS* 3: 140 (1416). **2)** *torr, lidande brist på vatten el. väta.* — *om årstid.* tör sommar *LB* 11: 9 (*s.* 472). **3)** *torr, förtorkad. om växter el. växtdelar o. d.* the födhäs swa som thoor trä til äuerdeligan heluitis eldh *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 178. **5)** *torkad, beredd genom torkning.* iiij mark for xiiij lispund tört köt *Skotteb* 418 (1468, *Kämn*). vj pund tör aal *Arfstv* 63 (1474—75). *ib* 81. iii öra för fiisska förska [*!*] och torra *Kumla kyrkas rb* 94 (1511). **7)** *torr, tom. om för våta varor avsedd tunna e.d.* hanis ... hade ecke meera anamet aff hans skip än en tor tunna *STb* 1: 22 (1475). *ib* 327 (1481). besworo desse köpsuena sit gotz... vij (7) mesa koppar... iij (3) skynmesse och eth torth faath *ib* 2: 467 (1490). sades hans ... frÿ fore the ij torre tunnar karl persson ... pa thaler *ib* 4: 18 (1504). **8)** *torr, som* (*enligt äldre medicinsk och naturvetenskaplig uppfattning*) *har torra egenskaper. om naturföremål, människor, naturförhållanden o.s.v.* malmena ... behollendes i segh altidh thett som törtt är, än tå the äro smälte *PMSkr* 607 (*senare avskr.*). *ib.* — *Jfr* **halfthör.**

thörfisker (torfisch), *m. torkad fisk.* torfisch geddher gös eller braxn *Brasks Matordn* 6.

thörftogher, *se* **thorftogher.**

thörhet (tör-), *f.* **2)** *torrhet, egenskap att* (*enligt äldre medicinsk och naturvetenskaplig uppfattning*) *vara torr* (*jfr* **þör 8**). — *mera konkret.* the malme som haffwe ofulbordelige saman blandningh j jordenes deell medh wäskone, som theen, bly eller

koper, thess offtere the smältas, thes törrere blifwe the och skörere, ty wäskan flyger medh rökenom aff them, och törheten bliffwer åter skör *PMSkr* 607 (*senare avskr.*). *ib* 609.

thörka (törka. torka. *obl.* toorke *HLG* 2: 107), *f.* 2) *torka, torr väderlek, brist på nederbörd.* ey saas tha dimba oc wäska faller äfftber nokra torko *PMSkr* 199. 4) *torrhet, egenskapen att* (*enligt äldre medicinsk och naturvetenskaplig uppfattning*) *vara torr* (*jfr* **þör** 8). — *mera konkret.* så haffwer i them (*ɔ: malmerna*) wäskan tagitt törkona, och torkan weskona, att thett ehna är vpsupitt aff the andro *PMSkr* 607 (*senare avskr.*). 5) *tork, anordning för torkande av spannmål?* rogen i kwarnen xij spen, kornen i toorke iij pund *HLG* 2: 107. — ***thörko ar** (torka aar), *n. torkår, torrår.* baade i torka aar oc i wätha aar *AktKungsådr* 28 (1501).

thörka (törka. thorka. torka), *v.* 4) *torka, avstryka väta el. orenlighet från* (*ngn el. ngt*). han wärdogadhis ... twätta oc törka apostlanna föther *JMÖ* 165. 6) *torka, bereda genom torkning.* swa som brödhet gräddäs ok thorkas mz eldenom *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 165. orka fikonen ey wäl torkas aff solennas hita tha ... *PMSkr* 332. *ib.* törkadher feniculum *ib.* — ***thörka saman,** *intorka, indunsta.* löper thet (*ɔ: en saltlösning*) ey samman ... tha hethes ognen oc jnsäties til thes thet bliffwer törkath samman *PMSkr* 561. — ***thörka ut af,** *torka av, avlägsna* (*väta el. orenlighet*) *från* (*ngn el. ngt*). annor thiänista qwińnan ... thörka wt aff them alla fylsko *SkrtUppb* 263. *Jfr* **utthörka.** — *Jfr* **bort-, for-thörka,** *ävensom* **halfthörkadher.**

***thörkahus** (thorka-), *n. torkhus.* alla bygninga oc hws som nokor wadhe ällir skadhi maghe aff koma skulj op riffuas oc bort föras oc särdelis baka stoffuan oc thorka hws oc the hws thär näst standa *Bisk Nils' vis-st* 196.

thörkan, *f. Jfr* **utthörkan** (*Sdw* 2: 892).

***thörkastova** (törka-. torke-. -stuffua. *obl.* -stwe), *f.* = **thörkahus.** conuentzsins bakostuffua oc törkastuffua *Nio handl rör Vkl* 232 .... ene tompt ... med en meltestwe ... ene torke stwe *STb* 5: 135 (1516).

***thörkilse** (torkilse), *f. torkande, uttorkande.* aff blodzsens oc wäzskona torkilse, oc siälanna gyrnilse sagde tw mic törste *SvB* 57 (*mot sl. av* 1400-*t.*).

***thörkiöt** (tör köt), *n. torkat kött.* xviij öre for tör köt oc xix öre for j tunne saltgrön köt *Skotteb* 414 (1467-68, *Kämn*). ij pund törköt *ib* 446 (1470-71, *d:o*). *Jfr:* xiiij lispund tört köt *ib* 418 (1467-68, *d:o*).

***thörläggia** (tör-. -lade), *v. torrlägga.* så törlade solenes hita en siö allan i salltt, widh staden tarentum *PMSkr* 635 (*senare avskr.*).

thörn, *m.?* [*Ä. Nysv.* törn, *f.? törntagg*] 2) *törntagg? Jfr H. Ronge, Konung Alexander* 137 *f.* dödzsins anbudh som war ... gislor oc swepor mädh tyrnom *SkrtUppb* 172. wingane store som a en örn/föter hwassa som en thorn (*or. har möjl. haft* thörn) *Al* 5209 *f.* — ***thörna ödhkn** (tyrna-), *f. törneöken.* diäffwllin ... wtdreff them höxsta bodsins brytara, aff the blomstrandhe fädhirnislandeno, ok in j thänna tyrna ok tydzsla ödhknena *SpV* 199.

thörne (törne. tyrne), *n.* 1) *koll. törne, törnris, törntaggar.* exspino ... vtdrago törne *GU C 20 s.* 244. jak loffwar oc takkar tik ödhmyuklika, at thu wille ... aff törnenne kronas *SvB* 522 (*b. av* 1500-*t.*). 2) *koll. törne, törnbusksnår, törnbuskar.* sentis törne *GU C 20 s.* 567. thy at opta händhir, at aldra fäghirsta jordh bär tyrne ok tysla (*quia sepe terra pulcherrima spinarum deformis*) *SpV* 20. 3) *törne. ss växtnamn?* aspergus tyrne ok girss *GU C 20 s.* 39.

thörnebuske (tyrne-), *m. törnbuske.* j blandh thina sädh skalt thu faa tisla ok tyrnebuska *MP* 5: 138. — ***thörnebuska rum** (törne-), *n.* dumentum (*för* dumetum) ti törnebuska rwm *GU C 20 s.* 203.

***thörnefulder** (törnefuller), *adj.* dumosus a um törnefuller *GU C 20 s.* 203. sentarius a um huass oc törne fuller *ib* 567. *ib.*

thörnekrona (thyrne-), *f. törnekrona. Mecht* 66. *SkrtUppb* 282. *Jfr* **thörnkrona** *och* **thorn-, thornakrona.**

***thörnekrönilse,** *n. pl. el. f. krönande med törnekrona.* ffor alla thina hälgasta blodz dropa, som thu wt göt for os ... j thörne krönilse, oc j korsfästilse *SvB* 103 (*omkr.* 1500).

***thörnelös** (törne-), *adj.* exspinis ... vthan törne ok törne lös *GU C 20 s.* 244.

***thörneris** (törneriiss), *n. törne, törnbusksnår, törnbuskar.* en liten löndagrop war först wtan for håled oc all offwer wäxt mz högdt törneriiss *Troj* 299.

***thörnetagger** (thyrne-), *m. törntagg. Mecht* 66. (*?*) hänna liws wändis j skwggan rosen j tyrne olio trädh j tyrnotizsla thaggin (*för* tyrne ok tizsla thaggin? *Lat. spinam*) *SpV* 105.

***thörnethistlatagger?** *se* **thörnetagger.**

***thörnkrona** (tyrn-), *f.* = **thörnekrona.** dödzsins anbudh som war ... gislor oc swepor mädh tyrnom tyrnkronona spikana oc korssit *SkrtUppb* 172.

***thörnogher** (törn-), *adj.* dumeo ... idest esse vel fieri spinosum törnogth wara eller varda *GU C 20 s.* 203.

***thörskräppa,** *se* **thordskräppa.**

thörsta (törsta), *v.* 1) *törsta, känna törst. opersonl. med dat. el. ack.* ... sagde tw mic törste oc drak ätikio oc galla *SvB* 57 (*mot sl. av* 1400-*t.*). 2) *törsta efter, åstunda. opersonl. med ack. och direkt objekt.* tik thörste gwl thu skalt drikka gwl oc dö aff gwl *Prosadikter* (*Sju vise m B*) *s.* 198.

thörster (thöster *Ber* 83 (*jfr* 298)), *m. törst.* iac är swa thorstogher at iac mon bliua dödher af thörst *Hel män* 248. *Jfr* **hiärta thyrster** (*Sdw* 1: 500).

þörster, *adj. Jfr* **othyrster** (*Sdw* 2: 187).

thörstogher (thörstugher. thorstogher *Hel män* 248. torstog(h)er), *adj. törstig.* thridhia (miskunsam gärning) at giffwa drikka thörstughom manne *SvKyrkobr* 18. then som torstoger är drikker girliga *Sex ekon tr* 264. *JMPs* 306. — *bildl.* ... giffs torstoghom nadena wädzska *JMPs* 453. — *Jfr* **othyrstogher** (*Sdw* 2: 187).

U.

u, *se* **ur.**

u-, *se* **o-.**

udda, *adj.* 2) *udda, som icke låter fördela sig i par, ojämn.* inpar oiämpn ok vdda *GU C 20 s.* 407. *ib* (*hand 2*) *s.* 14. hyndorna skwla haffwa manga oc ey wdda pappa *PMSkr* 222. the hönor som skwla liggia ok kläkkia wngana skwla wara store oc haffwa ... wdda täär pa fotommen *ib* 251. 3) *ss adv. i udda antal.* tha the (*ɔ: bina*) haffwa jämpt prikkor litadhe pa sigh oc ey wdda *PMSkr* 296.

***uddadher,** *p. adj. Jfr* **två-, thrä-** (*Sdw* 2: 740) **uddadher.**

***udde,** *m. Jfr* **biärgha udde.**

udder (odder), *m. L.* 1) *udd, spets.* pennum dicitur acumen vel extremitas ferri acuti ägh ok vddher *GU C 20 s.* 429. mucor ... mucro ... oddher oc swärdh *ib* (*hand 2*) *s.* 159. roland ... hafdhe i sinne hand sit swärdh dirumdall alt blodhoght fra oddin oc til hiältith *Prosadikter* (*KarlM*) 276. — *allit.* mädh ud ok äg, mädh ud äller äg, *se* **äg,** *f.* (*Sdw* 2: 1089). 2) *udde.* tha han lagh fore ankare viidh hangede vdh *STb* 1: 132 (1477). — *Jfr* **glaf-, knifs-udder.**

uföra, *v. avkläda. Jfr Sdw* 2: 1322. — **uföra sik** *avkläda sig. Jfr Sdw* 2: 1322.

ugge, *m. fena. Jfr B. Hesselman, Språkformen i MB I* 34 *f., O. Thorell, Fem Moseböcker på fsv.* 172.

uggla (vgla), *f. uggla.* bubo vgla *GU C 20 s.* 62. wglor oc bär[g]wffwa haffwa klen öghon *PMSkr* 286. — *ss tillnamn. SD* 8: 71 (1361). gwdmundus wgla *KTb* 143 (1424).

ughn (vgn. vnnghn *HLG* 2: 9 (1509). vngh *J Buddes b* 82; *HLG* 2: 54 (1516). vngdh *ib* 123 (1524). wnghin *SpV* 444. vgen *GU C 20 s.* 302. vghän *ib s.* 117. oghn *PMSkr* 561. ogn: **-enom** *ib* 562), *m. L. ugn.* clibanus vghän *GU C 20 s.* 117. ffornax ... vgn *ib s.* 286. ffurnus ... vgen *ib s.* 302. babilonis wnghin brindher ällir optändis mz napta ok thiärw *SpV* 444. är withandis ath twänne ogna skwla haffwas til glaskonsth *PMSkr* 561. mwres en oghn mädh hwalff *ib.* vtgaff jak och larens mwremestare vi höre, för han mwrade ... en vngdh *HLG* 2: 123 (1524). — *smältugn i hytta.* vgnen bygges så ... *PMSkr* 626 (*senare avskr.*). i swerige plägas ey mera än ehn vgn i huarie hytte haffues *ib* 630 (*d:o*). *Jfr* **asko-, badhstovu-, bakarastuvu-, glas-, glassmidhio-, hytto-, hälvitis-, kalk-, skinnara-, stenstuvu-, tighl-** (*äv. Sdw* 2: 627) **-ughn.** — ***ughnsbakadher** (vngx-), *p. adj. bakad i ugn.* clibanicius vngx bakat brödh *GU C 20 s.* 117. — ***ughns bräd** (vngz-), *f. ugnskant.* i hytto vgnenom, ther lågen aff malmenom och eldenom leker på stenena, och vngzbräddena fastnar ehn huit aska *PMSkr* 624 (*senare avskr.*). — ***ughnsgörare** (vngx-), *m.* clibanarius vngx görare ok muromestare *GU C 20 s.* 117. — ***ughns hvalf** (oghns-), *n. ugnsvalv.* lwghen som slaa wp moth oghns hwalffwit *PMSkr* 561. — ***ughnsiärn** (vngx-), *n.* item köpte jach ... ij longdhjern til vngxje[r]n *HLG* 2: 78 (1518). — **ughns munder** (oghns-. ognx-), *m. L. ugnsmun, ugnsmynning. Jfr Sdw* 2: 1322. tha haffde oss warith onth ath ganga til rätta moth cardinalenom, thy onth är gapa moth ognxmwnnenom *PMBref* 311 (1512). somme (*kalkugnar*) haffwa ey wthan en oghns mwn. och somme twa *PMSkr* 360. *ib. ib* 561. — **ughns munne?** (*Sdw* 2: 791), *läs* **ughns munder.** — ***ughns stol?** *m.* fornaculum ... instrvmenta ad fornacem facta vgns stool (*för* vgns tool?) *GU C 20* s. 286. — ***ughns tol?** *n. Se* **ughns stol.**

uk (wch *JMPs* 21. ook *SvKyrkobr* 11; *SpV* 69. ogh *GU C 20* (*hand* 2) *s.* 49. oogh *ib. Jfr Sdw* 2: 1322), *n. L. ok.* jugum gi ogh *GU C 20* (*hand* 2) *s.* 49. *ib.* — *bildl.* mz stola menas. at han taker gudz wk a sik *SvKyrkobr* 57. taken mit ook a idher. oc minnens a mik thz iak är ödhmiwker. oc milder. thy at mit ook är sööt oc miin byrdhe är läät *ib* 11. at offwirwällis människio tryska kastar aff sik laganna ook, ok lägghir oppa sik hedhninganna wk *SpV* 69. *JMPs* 21. — *Jfr* **hästa-, thrälara-uk.**

uk, *se* **ok.**

***uka** (oka. -adher), *v. oka, lägga ok på, spänna i ok.* jugare oka *GU C 20* (*hand* 2) *s.* 49. vxana ära okade twa til saman *MP* 4: 99. *Jfr* **tväukadher.**

uka, *se* **vika.**

uker, *se* **oker.**

ul (wld(h). *ack. med art.* wllen *Troj* 2. wllena *ib* 18), *f.* 1) *ull.* llana ne wld *GU C 20* (*hand* 2) *s.* 61. *STb* 4: 93 (1505). — *i bild.* thu (*ɔ: jungfru Maria*) äst ok then blomstrande wandh aaraonis/ok thä faghra wld gedeonis *SvRimd* 45. 2) (*på fåret sittande el. avklippt el. avdragen*) *ullpäls.* wty ... colcos ... war en väder hwars wld war all aff gwld *Troj* 2. — thän gyllene ullen, *gyllene skinnet* (*i Kolchis*). thenne wäderen mz then gillena wllen *Troj* 2. *ib* 18, 22. *Jfr* **gulul.** — *Jfr* **lamba ul.** — **ulla fätter,** *m.* = **ul** 2. *Jfr H. Ronge, Konung Alexander* 258 *f.* — *ullflock, ulltapp?* komma mykin sky östan äfftther söndherslithin som andra vlla fätta *PMSkr* 293. — ***ulla kamber,** *m. ullkam.* pecten ... vlla kamber *GU C 20 s.* 421.

***ulbärare** (wldh-), *m.* llaniger ... wldh bärare sicut ouis *GU C 20* (*hand* 2) *s.* 62.

***ulfskin,** *n.* — ***ulfskins handske** (-hanske), *m. handske av vargskinn. NMU* 1: 110 (1434). — ***ulfskins kiurtil** (-kiortil), *m. kjortel av vargskinn.* ther vppa bar han vp ... sin broders silffbelte, hans wlff skins kiortil och ... *STb* 2: 581 (1491).

***ulfulder** (wldfuller), *adj.* llanosus a um wldfuller *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 61.

***ulgärning** (vld-), *f. beredning av ull.* lanificium cii vld gerningh *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 62.

ullin (vllen. *ack. m.* wlnan *PMSkr* 281), *adj.* 1) *av ull, ylle-.* laneus a um wllyn *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 61. llanicus ca cum ... vllen *ib s.* 62. llaniscus ci fa[s]ciola ex lana wllen lynda *ib.* smör en wlnan traad thär mädh oc binth wm halsen aff falkanom *PMSkr* 281.

***ullin** (vllen), *n.? ull.* en mark vllen *HLG* 1: 90 (*b. av* 1500-*t.*).

***ulmber** (*dat. pl.* vlmom), *adj.* [*Isl.* olmr] *argsint, ilsken; ilsket blickande.* en rädhelikin draka bläsande eldh oc seande mz vlmom öghom *Prosadikter* (*Barl*) 39.

***ulsax,** *f. ullsax.* fforfex ... wlsax *GU C 20 s.* 284.

***ulto (-thoo),** *n. ull (ss spånad). ATb* 1: 11 (1452).

ulvalde (*ack. pl.* **olwalde** *KarlM* (*El* 7), *m. och* ***ulvalder** (**wlualder** *KarlM* (*Ver*) 54. **wlffwalder** *Prosadikter* (*KarlM*) 267), *m.* **1)** *kamel.* siw hundradha wlwalla lot han ladha mz gul oc silff *Prosadikter* (*KarlM*) 250 (*möjl. att föra till* **2**). **2)** *elefant.* gernubulus ... ma mera byrdh bära än siw wlffwalla. oc en wlffwalder bär meer än siw hästa *Prosadikter* (*KarlM*) 267 (*möjl. att föra till* **1**).

ulver (**vulff** *PMSkr* 672 (*senare avskr.*). **hwlff** *Troj* 220), *m. ulv, varg.* ehn tyrann må lijknas widh etth diwr ssom haffde drake ether, swäliande mun ssom en vulff *PMSkr* 672 (*senare avskr.*). achilles ... kom som swolten hwlff j blandh lamb rändande j troyaners häär *Troj* 220. — ***ulva gryt,** *n. varghåla. ss ortnamn.* floten aff vlffue grythet kom *Stock Skb* 192 (1521—22). — ***ulva hampn,** *m. en vargs gestalt el. skepnad.* at ey skule warghin j lamba hampn ... skylas for tik ällir lambit wndhir wlffwa hampnin *SpV* 158. — ***ulvaskytta,** *ulvskytt, vargskytt. om person som lägger sig i försåt el. på försåtligt sätt söker angripa. Sdw* 2: 1322.

***ulvävare** (**wldh-**), *m. ullvävare.* llanifex ... wldh wäware *GU C 20* (*hand* 2) *s.* 62.

um (**om.** **oam** *Trolles Jb* 88), *prep. och adv. A) prep. med ack. el. ngn gång dat.* **1)** *i rumsbestämningar: om, omkring, kring, runt om.* epter besworne sÿlsatiares mÿetningh om tompten ... tha haffuer bageren latit sin tompt mÿeta, ath hon är wijdh gatan xjx alin (*o.s.v.*) *STb* 3: 374 (1498) (*möjl. att föra till* **7**). thät hälga kors wari oppa alla sidhor om mik, at ey diäffla ... magho mik skadha *SvB* 464 (*omkr.* 1520). **2)** *i rumsbestämningar: över, omkring i, i.* desse ... godemen äre ... tilnempde at scriffue mantalit om stadin *STb* 3: 326 (1497). **3)** *i rumsbestämningar: om, framom, förbi.* thän sare mannen sagh han om sik riidha ropadhe til hans oc badh at han ey skulde swa brat om han fara *Prosadikter* (*Barl*) 14. ath silwast och een hans tiänare ... gengo vp om iöns diäkns gardh oc tha the komo iämtil portin tha ... *ATb* 1: 285 (1468). *ib.* pedher ... tilstodhe, ath han ... mötte jöns ... j grenden, tha han lop aff husit ... och loth hanom löpa fram vm sich *STb* 3: 268 (1496). trappan, som ligger ret söder nidh til södre port eller södre torgh fram om hustrv margit her erick jonsons port *ib* 4: 88 (1505). **4)** *i rumsbestämningar: genom.* konungen ville vm skogen ridha *EK* 3232. **5)** *i tidsbestämningar: a) för att uttrycka utsträckning i tid: genom, igenom, under.* — *med efterställd prep.* ... dagh oc nat then wintterin om *Skotteb* 352 (1440, *Borgm*). ath hon alth arith wm (*per anni circulum*) framgange j aldras asyn, swa som en äraffwl drothningh *Mecht* 31. — *under.* borghamestarene, som tha vm aret sato *SD NS* 3: 228 (1417). thär äpther om thätsama aaridh, kom hon offta lönlika til then riddaren *JMPs* 349. *b) för att uttrycka tidpunkten då ngt äger rum: om.* tiden skal wara vm kyndelmesso *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 70. en maltith math om middagen *STb* 4: 79 (1505). tha som jach for til vpsale om erikxmessan *HLG* 2: 65 (1519). — *vid.* han skulle ... fornöya detirte ... ena lesth järn om oppin wathin *ATb* 1: 32 (1455). — *om, på.* en kaapa, som han henne aff röffuede pa brone om lÿwsa dagen mot skÿmmingen *STb* 3: 117 (1493). vm lywsom dagh *Lg* 3: 542. stwndom böryas mykin frwkth pa winträn oc thees wm waaren *PMSkr* 321. han var skothen for vpssala om longhe fredhagh *Stock Skb* 139 (1519—20). — *om instundande tidpunkt.* han skulle ... fornöya detirte ... om pädharsmässo nästh komande j lästh *ATb* 1: 32 (1455). athe skulo koma her till retto om maanedagh *STb* 1: 285 (1481). — *på, vid.* tha som jach var til vpsale om presthemothet *HLG* 2: 48 (1516). — *helst utan motsvarande ord i nysvenskan.* tha han kom til henne om en morgon *STb* 4: 51 (1505). *c) för att uttrycka en återkommande tid, då något plägar ske el. bör äga rum: om.* jtem om iwleafften gaar hans (*ɔ: kockens*) sleeff om bordeth *Arnell Brask Bil* 36. *e) för att uttrycka den tidrymd för vilken ngt gäller: om, för. särsk. i distributiv användning.* swa mykit som opbars aff katabÿ at langilde wm eet heelt aar *SD* 8: 256 (1362). aff väntho quärn 2 saldh roghmiöl oc 2 saldh biwgmiöl ... thär görs tollskipte om aarit *VKJ* 183 (1465). — *om.* eeth stenhwss ... rentter x mark aam aarett *Trolles Jb* 88. *g) för att utmärka tid efter vars förlopp ngt sker el. skall ske: om.* kennis jak ... mik ... herra bäna korp ... syn tighio mark penninga skullughan värа vm jordh vm eth aar at [bitala] *VgFornmT III* 7—8: 149 (1372). **6)** *eg. om ett gemensamt varande omkring (ngt); för att beteckna (gemensamt) deltagande, ägande o.s.v.: om.* thera aarligha skat, som war 6 män wm 1 nöt, 2 faar (*o.s.v.*) *VKJ* 43 (1447). — *för att beteckna överenskommelse.* tha han (*ɔ: husbonden*) war om eno wordhin medh them, om thera dagxlön *MP* 5: 157. **7)** *för att beteckna det kring vilket (i andligt avseende) ngt rör sig: om, rörande, angående.* tha skal ... lasse ... tala till gaardin om sin skada *STb* 1: 257 (1480). huru laurens mansson och laurens guldssmit thera mellen forente ware om thera hus- om *SJ* 2: 220 (1493). *ib.* kaderin ... klagade til niclis persson om en kaapa *STb* 3: 117 (1493). hwadh hans hustrv medh nielss scriffuere giort hade om jernit, tet war hans gerningk swa wel som henne *ib* 208 (1495). *ib* 427 (1499). *MP* 5: 157 (*se ovan under* **6**). thu haffde stat medh mik om thin vissa lön *ib* 158. tha rechnade wij ... med skÿpper pawal olsson om allan then rekinscap, som han haffuer giort pa stadzsens vegne bade nÿt ok gamwlt *Stock Skb* 284 (1490—98, *Skip*). rechnade radit med her erich jensson borgamestere om alle vpbördh och vtgifft *ib* 289 (1492? *d:o*). *ib. ib* 287, 292 (*b. av* 1500- *t., d:o*). tha som jach var til vpsale ... om gillessens ärendhe *HLG* 2: 48 (1516). tha som jach for til vpsale ... om hanss gulsmid pa gillesens vegne *ib* 65 (1519). — *på.* nar annar nogen till thöm komber om wore wegna *Svartb* (*Skokl*) 295 (1422?). **8)** *angående, vad beträffar.* — *med avseende på, med hänsyn till.* som henne skulde wt lösa om arff oc rättighet som henne burde hafua j vpland *DN* 14: 79 (1467). om the xv (15) marcker per skytte pa thalar medh the samma xv marcker skulu forstandarana skylia aath kellerana medh eth standelwerke *SJ* 2: 183 (1491). huilkith arffua schiffte och bÿte jacob laurensson fullelica til stode och sade sigh wel fornögden ware allaledis til tacka, bade fore löst och fast, om sin kera hustrves federne *STb* 3: 251 (1495). theus danszer kendes sich aldelis wel fornögdan wara bade om lösth och fast, rör-

ligth och orörligth *ib* 248 (1495). — mik är (stort, nokot, litit, änkte) um þät, *jag bryr mig (mycket, något, litet, icke) om det.* offwer jder werdoghetz höggeligh forbodh och offwer thet jach haffde jder forswarilse breff war honom enkte om *FMU* 4: 458 (1476). **9)** *för att uttrycka begränsning el. avsöndring: för.* — *i förbindelse med ett föreg.* hvar. gifuer jac häredzdomaranom ... fulla macht ... watzstena closters visso vmbudh fasta oc lysn oppa thässen for:do godz all oc hwart thera vm sigh at giwa *SD NS* 3: 261 (1417). *ib* 263 (1417). ath huilka köp jach war foreskäläman, oc serdelis ooth huario moleno vm sik *Svartb* 173 (1380). **10)** *för att utmärka ngt ss föremål för ngns sysslande, omvårdnad el. uppmärksamhet: om, på.* togh hon til ath tenckie om sama nychil *STb* 4: 51 (1505). **12)** *för att uttrycka ett syfte: för, för att få el. vinna.* wj haffuom ärfwodeth alla nath vm fiska ok jnkte haffuom wj fangit *MP* 4: 118. **13)** *för att uttrycka resultatet av en verksamhet, lönen el. priset el. betalningen för ngt: för.* kennis jach ... thet jach haffuer latit mith godz j ... och skiälät ... olaff jönisson ... om hans godz j pöharantha *Svartb* 156 (1375). — *till.* um änkte, *till ingen nytta.* tha her eric tet hörde, at hans ordh om jntet ware, swa ... *STb* 4: 130 (1506). — *om intet, utan giltighet, upphävd.* tha är walit ogilt oc om inthe *Abbedval i Vkl* 100. minste jomffru marie kärleker ower gaar j otänkelige mattho allan natwrliken wenskap oc kärlek, a[n]nars ware om enkte all natwrligh kärleksens oc gudz räthwisos lagh *JMPs* 534. **15)** *för att beteckna orsak: för, för ... skull, på grund av.* the skuldo ryma ryketh om olagha köpslagan *STb* 1: 248 (1480). **16)** *för att uttrycka medlet: genom, medelst.* välsignadhir vari thu gudh som ... gladha giordhe thina modhir ... mz idhkelicom hugnadhom ok sökte hona ok hugnadhe vm (*per*) thik siäluan *Nio kap ur Bir* 19. om (*per*) mins hiärta kärlek böthes oc bätres i tik, hwat thu haffwer brwtit i nakre wantro ällir otrolikhet *Mecht* 109. thenna draken hadhe oc x horn, oc waro oppa them otaligh sma hor[n], oppa hwilkom siälana hängdho om all sin ledamoth *JMPs* 260. rädh han hänne, at hon skulle geffwa sigh til jomffru maria psaltaras bröderskap, thär til at hon matthe delaktogh wardha aff allo thy godho som görs j thät brödherskap om jomffru maria psaltara *ib* 355. *ib. ib* 358. nampnlös syndh, aff hwilko han sedhan warth alzstingx ffrälsther om jomffru maria hiälp *ib* 362. *ib. ib* 363, 364, 440, 497, 498, 586. — *på grund av.* ginstan, han atherkomber til mik wm anger, och skriptamalom (*per poenitentiam*) *Mecht* 333. **17)** *i eder, försäkringar, besvärjelser, böner o.s.v.: vid.* swor han om godhis wndhen at thär skulle en dane fore *Arfstv* 21 (1461). swoor han om gudz dödh *ib* 23 (1461). jach ... warth liwgara mz edhom om gwdz dödh *SvKyrkobr* 308. **18)** *för att beteckna omfattning, storlek, vikt, värde o.s.v.: om. Jfr Sdw* 2: 1322. ther meth ena koo godha om twa marker *SD NS* 3: 622 (1420). en skedh, skattat om ij marck *STb* 3: 301 (1496). ij skÿffue kopper om ij skÿppundh *ib* 465 (1500). ene skedh om fyra lodh *ib* 5: 304 (1513, *Bil*). besilgde borgemestere och raadit tw beuisninge och makt breff ... it om xc mark och annet om ijc gyllene *ib* 34 (1515). *VKU* 81 (1555). **19)** *för att vid beteckning av mått el. sätt uttrycka en överensstämmelse med el. ett närmande till: på.* kännis ... mik hawa skipte giort ... vm þässa mato ... *SD* 8: 57 (1361). **20)** *för att uttrycka att ett antal varelser gör ngt (samtidigt) inom samma område: om.* ganga klöf um klöf, *se* **klöf 1.**

B) adv. **1)** *omkring.* ath thit lusteligha änlite ... war alth wm betäkth mz thy rosen blodheno som nidherflöt (*ita ut roseo sanguine deliciosa facies tua ... tota velaretur*) *Mecht* 64. sagha aff en aff qwistommen ... oc läg träplasther wppa oc kasta jordena wp wm *PMSkr* 321. (*?*) doch kenne wi oss engen rätt haffua hafft til fornempda haga lenger än fran the nordwestersta gaarde om til the korsbundna ekena *Brasks Kopieb* 31 (1513). **2)** *därom, härom.* min kiäre herra ... vmbödh ... mik medh thöm leta sannind ok ransaka ok döma vm *SD* 8: 194 (1362).

Jfr **fram-, här-, in-, nidher-, nordhan-, thvärt-, þär-, up-, ut-, utan-um.**

um (om), *konj. och indir. frågeord.* **1)** *konj. om, ifall.* tho äru jomfrunar sannelika christi jomfrur, om the dyrka dygdhenar *SpV* 24. thw schalt hanom late her bliffue medh fridh, om thu wilth ey fara ther sielff jlle om *STb* 2: 250 (1488). hwar maa tänkia mädh sigh, hwrw honom likadhe, om han skulle tola brännande järn j sinne twngho *JMPs* 258. — *närmande sig mer el. mindre kausal innebörd. Jfr R. Pipping, Kommentar t. Eriks-krönikan* 319 *f.* nw wil jak tho nade mz jder göra/ swa at alle dughande men thz höra/skula sighia at iak gör ider ey oskäll/vtan takka mik vm iak gör wäll *EK* 772 *ff.* — om at, *d.s.* epter malsegienden är her eÿ swa til stedes ... gaff fogitten, borgamestarane ok radit samma tomas smet dach til xx:de dach jule om, ath malsegenden koma kan, som thaler pa then döde *STb* 3: 404 (1498). — *Jfr* **även um.** — **um än,** *konj. och indir. frågeord.* **2)** *konj. om ock, även om.* lasse ... hade giffuit sine hustrv hwar iij:e peningh aff alt tet the aghe, om en the och gardh eller grvndh hade, swa wel som lösörene *STb* 3: 227 (1495). *Jfr* **än,** *adv.* **11** (*Sdw* 2: 1112). **3)** *indir. frågeord.* tha spordo borgomestara ok radit tässa xij ath om än the wille wärian ällir fällan *ATb* 1: 180 (1463).

umbevarning (vmba-), *f. säkerhet, bekräftelse.* til thäss mere [*?*] wisso oc höghre vmbawarning sättiom wi war jncigle for thätta breff *NMU* 1: 79 (1391).

umbevorin, *se* **unbevorin.**

***umbidha,** *v. avbida. Jfr Sdw* 2: 1322.

umbiudha, *v. L.* **2)** *bjuda, befalla.* medhan min kiäre herra ... vmbödh ok ij hender satte ... herra niklisse ... ok mik medh thöm leta sannind ok ransaka ok döma vm wluauadz quærn *SD* 8: 194 (1362). *ib* 444, 445 (1364).

***umbot** (vmbooth), *f.* [*Fnor.* umbót] *förbättring, reparation.* swo mikit aff schoogh som han widhir thorwir til älwith oc til vmbooth (*möjl. för* vmboot *genom påverkan från* älwith?) *JämtlDipl* 116 (1372).

umbuþ (vmbodh *SD NS* 2: 766 (1414). wmbodh: -bodhe *DN* 14: 96 (1474). vmbod: -bode *ib* 102 (1477), -bodi *ib* 154 (1498). ombudh: -budhe *SD NS* 3: 272 (1417, *ä. avskr.*)), *n. L.* **2)** *uppdrag, bemyndigande.* at jach ... är swa offwer eno wordhin meth ... magnus jonsson aff thy ath han staar i fullo oc laghligha ombudhe hustrv märittho nielsadotters *SD NS* 3: 272 (1417, *ä. avskr.*). *DN* 14: 96

(1474), 102 (1477). iak martin gunbiör(n)sson j ffullo ok lagligho vmbodi minom syskynom *ib* 154 (1498). 3) *ombud, fullmäktig.* giffwir iac härazhöffdinganom ... ffulla makt ... biscop torde älla hans wisso wmbudhi thät gothzet at ffastffara mz ffastom *NMU* 1: 68 (1381). kärdhe for os priars oc conuentz vmbodh i äskilstwnum *SD NS* 2: 766 (1414). — **umbuds man** (vmbodz man: -mannom *JämtlDipl* 115 (1371). vmbutzman *ib* 137 (1383). ombwsman *DN* 14: 139 (1488). ombozman *ib* 100 (1476). ombozdman *ib* 112 (1480). ombosman: -men *ib* 463 (1525)), *m. L. ombudsman.* teslikis samtykker oc jac botylle med mith handalag sum min ombozman haffuer giort oc stadffest vm ten jordäpart *DN* 14: 100 (1476). jak peder j rasten barnanna laghleghen ombwsman *ib* 139 (1488). niels monsson j ödnom ok giordh j rastin kirkin ombosmen po frösön *ib* 463 (1525). — *särsk. ombudsman, ämbetsman i konungens tjänst. JämtlDipl* 115 (1371).

***umbyta,** *v. byta, utbyta, göra utbyte av* (*ngt mot ngt annat*). sagdhe härren jhesus sägh henne, at hon bidhie mik, at jak for min stora godhlek, skipte oc umbyyte (*commutem*) alla tara, hon swa läthlika haffwer wthguthit ... ok at jak them swa thäkkelika anamä, ok henne swa stor lön fore them giffwi, oc atherlöne *Mecht* 328.

umbära (vmbere. ombära), *v. L.* 2) *bära, lida, finna sig i.* — *hava fördrag, hava överseende* (*med ngn*). beder jak ödhmyukliga alla them som tässa bok läsa älla höra at j tolomodeligha ombären mädh mik som skreff *JMPs* 588. 4) *hava misskund* (*med ngn*), *hava el. visa skonsamhet* (*mot ngn*). parco ... spara ok mz androm ombära *GU C 20 s.* 409. 5) *umbära, försaka, vara utan.* sade thöm jntet arff haffua wÿlle, epter gielden swa stoor war, vtan togo kop och kaar, hwath testamentarij kunne vmbere fore gielden *STb* 4: 151 (1507).

***umböghia** (om bögia), *v. böja* (*ngt*) *omkring* (*ngt*). circumflectere om bögia *GU C 20 s.* 278.

umdragha (*imperat.* vmdrag *SvB* 498 (*sl. av* 1400-*t.*)), *v.* 1) *borttaga* (*ngt*) *från* (*ngn*), *befria* (*ngn*) *från* (*ngt*). o mildaste gudh vmdrag mik myna otäkkelikhet *SvB* 498. 2) *draga omkring* (*ngn*), *kringgå.* han vilde sina glafuia ey brat forgöra/ok vmdrogh thöm (*ɔ: fienderna*) a thän samma riidh *Ivan ed. Noreen* 3704 *f.* 3) [*Ä. Nysv.* umdraga. *Ä. Dan.* omdrage] *ha fördrag* (*med ngn*). hwlken kan mz tolka myldhet blydkias ath han kwnne skona oc omdraga mz en sadan wannardog man *Troj* 275.

umeghn (wmäghn: -äghne. om eghn *L.* omäghn *L.* vmäng (*ombildning under inflytelse av* äng)), *f. L. utjord, jordstycke som ngn äger utom sin andel i byns gemensamma ägor. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 662. i allom vmängiom *SD NS* 2: 403 (1411, *gammal avskr.*). alt mitt godz lankis ... medh alle syne wmäghne *Svartb* 498 (*omkr.* 1470). *ib* (*Skokl*) 518 (1474). *Jfr* **umiorþ, umägha, utiorþ.**

***umfamna,** *se* **umfämna.**

umfara (om-), *v. L.* 1) *fara omkring, kringfara.* een son ... hwilkin alla werldena skal vmfara mz store makt oc wald *ST* 513. symon om farandis alt jwdha land bygdhe ... *MB* 2: 268. 3) *verkställa överlåtelse av jordegendom under iakttagande av »omfärd». Jfr* **umfärþ** (*äv. Sdw* 2: 799). *med dat. och prep.-uttr.* thät jäk hawer giwit herra broþere af jwng fult wald at wmfara heþirlikum herra herra lauris magnussoni i mit goz arnathorp ... äpte vesgözskum laghum *SD* 6: 343 (1352, *nyare avskr.*).

***umflyta** (om-), *v.* 1) *flyta omkring* (*ngt*). circumfluere omflyta *GU C 20 s.* 281. 2) *flyta förbi* (*ngt*)*?* perfluere vmflyta *GU C 20 s.* 281.

umfämna (wmfämpna *SkrtUppb* 5; -as *MP* 5: 152. *pres.* wmffämpner *JMPs* 278. wmfämpnär *PMSkr* 673 (*senare avskr.*). wmfämpne *SkrtUppb* 30. omfämpnar *Mecht* 221. *impf.* omfämpnade *ib* 238. vmfamnade *Hel män* 261. *refl.* omfämdhis *JMÖ* 48. *supin.* wmfämpnath *Mecht* 21. *imperat.* wmfämpn *SvB* 90 (*b. av* 1500-*t.*). wm fängh *ib* 85 (*senare h. av* 1400-*t.*). omfägna *Troj* 49. *Jfr Sdw* 2: 1322), *v.* 1) *omfamna.* ath the jomfruligha modheren haffdhe swa söteligha wmfämpnath (*amplexata fuerat*) ok til taladh sinom älskeligha son *Mecht* 21. nar thu är siwk tha omfämpnar iak tik mz winstra handenne (*sinistra te circumcomplector*), än tha thu är helbrygda tha fämpnar iak tik mz höghra handenne *ib* 221. aff the stora frygdhinne gar tha människian swa som staplandis som thän som drwkkin är ... ok al skapath thing som hon finder wmfämpne hon, for kärlexens storlek som hon haffwer til skaparan *SkrtUppb* 30. thogh han swa liofflegha thil sin, oc vmfamnade han, oc kysthe han *Hel män* 261. 2) *omfatta, mottaga, anamma.* hwat kärleka iak tik omfämpnade (*qualiter te sum amplexatus*) nar iak stodh bwnden widh studhena *Mecht* 238. o ihesu christe ... dragh mik. oc wm fängh mik mädh thina sighnadha (nadhe) oc kärlek *SvB* 85 (*senare h. av* 1400-*t.*). *ib* 90 (*b. av* 1500-*t.*). iomffrunnas wärdoghet, som swa sötelika omfämdhis aff guddomsens kärlek *JMÖ* 48. konungen vmfämpnär alle godhe och mechtighe ssom ssin egin barnn *PMSkr* 673 (*senare avskr.*). thän som miskunsamber är, giffwer rifflika ffatighom ... oc gladeligha wmffämpner andeliken ffatigdom *JMPs* 278. 4) *omfatta.* — *mottaga, underkasta sig.* aldra hälzst bör hänne wmfämpna (*amplexari*) ok wndfa sinna formanna lydhno ok budh *SkrtUppb* 5. tw myn aldra käraste son hector... omfägna mith bod oc fwlfölga myn wilie mz fwllom hwg *Troj* 49. — *refl.* **umfämnas,** 2) *ha könsumgänge* (*med ngn*). then man kan ey fulkomlika medh allo hyärtha medh gudhi vmgangha, som altiidh vildh olofflica vmfämpnas medh quinnom *MP* 5: 152. — *Jfr* **kringum fämna.**

***umfämnan** (omfämpnan), *f. omfamning. i bild. omfattande, mottagande.* aff thässo ... math thu märkia j wnga mannenom ok jomfrunne konungxlika omfämpnan, brudhgomans ok brwdhinna christi ok the hälgha kirkio (*regios amplexus sponsi et sponse, christi et ecclesie*) *SpV* 53.

***umfämnelika** (omfängneliga), *adv. lydigt? Jfr* **umfämna** 4. oc tw mz fornymmeliget hiärta omfängneliga anamar myn bod *Troj* 12.

umfämnilse (omfämpnilse), *n. pl. och f. omfamning.* — *i bild.* enkte swa mykith intrökkir oss j gudz kärlekx omfämpnilse som jdhkelikin ... gudz godhgärninga betraktilse *SkrtUppb* 164. sacramentanna omffämpnilse *JMPs* 559.

umfämning (omfämpning), *f.* 2) *omfamnande. om könsumgänge.* twe orma lagho kring om han oc aato hans köt. thz tholde han fore qwinno omfämpning *SvKyrkobr* 6.

umfärþ, *f. L. omfärd* (*vid överlåtelse av*

jord enligt västgötsk och värmländsk rätt). — ***umfärþa maþer,** *m. vid* »*omfärd*» *närvarande man.* thesse waaro vmfärdha män *SD NS* 3: 61 (1415).

umganga (vmgaa: -gaas *STb* 4: 97 (1505). wnga *Gummerus Syn-stat* 26 (*senare h. av* 1400-*t.*). omganga *FMU* 1: 392 (1384). omgaa *GU C 20 s.* 316; *JMÖ* 130. *impf.* omgik *MP* 5: 190. *pl. 3 pers.* wmgingho *JMPs* 447. *2 pers.* vmginges *STb* 4: 97 (1505). *supin.* wmgat *ib* 5: 358 (1522, *Kop*). wntgaath 1: 226 (1480)), *v. L.* 1) *gå* (*en omgång el. ett varv*) *omkring.* — *ss led i syneförrättning.* olafver lot met xij mannom omganga huru viit the skuldo fara oc fykiä *FMU* 1: 392 (1384). 2) *gå omkring, angiva.* — *göra en kringgående rörelse?* girare omgaa *GU C 20 s.* 316. 7) *umgås* (*med*), *hava umgänge* (*med*), *vara samman* (*med*). alla the som thessa ... ilgerningia ... dyrffwis ath göra ... bansäthiom wi ... ok forbiwdhom allom hardelicha mz them wnga *Gummerus Syn-stat* 26 (*senare h. av* 1400-*t.*). thetta ordhit communicare wttydhis margffallelika som är wnfaa, omgaa, deelaktogher wardha (*o.s.v.*) *JMÖ* 130. — *umgås med, vara samman med. med ack.* en man war ffallen j swa storth wanhop, at alle the honom wmgingho wantrösto om hans siäla helso *JMPs* 447. 8) *uppträda, gå till väga, bete sig.* han hade wntgaath här i sitt fögedi som en dandeswen *STb* 1: 226 (1480). swasom jhesus christus omgik j tesse wärldhinne oss til äptir dömilse *MP* 5: 190. thesse knekter, hurw the haffue her wmgat hoss oss *STb* 5: 358 (1522, *Kop*). — *part. pres.* ***umgangande** (wn-), *som är på omgång, som i viss ordning byter innehavare? om jord.* swa ath the (*o:* menigha almogin aff säkkele sokn) honum soldhe ... en wngangande iordh pa säkila malm *FH* 5: 36 (1466). — **umganga sik,** *umgås* (*med*), *skicka sig i umgänge* (*med*). wij hopes, att han schall och så omgå sig med eder, att i framdelis ydermere gärne hans gode omgengelse begäre schole *Kyrkohist Årsskr* 1920—21 *s.* 261 (1503, *avskr.*).—*refl.* **umgangas,** 1) *umgås* (*med*), *hava umgänge* (*med*), *vara samman* (*med*). marthin och j ware til hopa swa mangen godh dagh (*härefter sannolikt ett* ok *uteglömt*) vmginges *STb* 4: 97 (1505). vij sage eder altijdh vmgaas ok alle stedes waar han pa eders besta *ib.*

umganga (vmgango *MP* 4: 69. om-), *f.* 1) *umgängelse, vistelse.* människio kroppir födhis aff fadhir ok modhir til wärldhinna vmghangho *MP* 5: 83. tha maa han sighia mädh apostlenom, war vmganga är all i hymnomen *Hel män* 126. *JMPs* 274. *ib.* 2) *umgänge, samvaro.* om thera syäl skal nokra vmgangho haffwa ällir löön faa j hymerike, medh gudz änglom *MP* 5: 175. — *närvaro.* wars härra jhesu christi nadh ok gudz faders kärleker ok täns hälga andha samhällelikin vmgango wari mädh oss allom *MP* 4: 69. 3) *umgängelse, sätt att bete sig el. skicka sig, vandel, leverne.* swasom jhesus christus omgik j tesse wärldhinne ... swa skulom wi ok halla wara omgangho *MP* 5: 190. giff mik fwlkomna thät iac iätte ... thic thäkka omgango *SvB* 295 (*b. av* 1500-*t.*). 4) *omgång, omgångsperiod?* all the thing som röra til äwinnelikhetinna, ok gamwl waro, skiptas j nyhetena ällr j nyghia omgango (*per nova mutantur*) *SpV* 380. — *Jfr* **värulds umganga** (*Sdw* 2: 1064).

umganger (om-. omgonger *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 85. omgong *ib* 138), *m.* 1) *kringgående, omgång, varv.* — *kringgående rörelse?* girus ri vel girum i omganger *GU C 20 s.* 316. 3) *omlopp, kretslopp.* thz är nogh oppinbarlikit alla thinga, ok scrifthinna omgangh wändas widh thwänne axil, som är antiggia aff naturinna älla fornyilsenne (*omnium rerum scripturarumque circuitum gemino cardine volui manifestum est, aut conditione vel reparatione*) *SpV* 45. 4) *omgång, omgångsperiod.* än nw wil jak witha aff thik, hwat wi haffwom sammansankat j thännom omgangenom (*digressione*) *SpV* 378. 6) *omgång, gång, passage, galleri e.d. som sträcker sig* (*utvändigt el. invändigt*) *omkring en byggnad* (*el. del av en byggnad*). llimbus ... folder omgonger oc haffs strandh *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 85. the processio giordhis omkringh omganganna oc j choren oc sidhan in i kirkiona (*hæc processio facta est per ambitum usque in chorum, et inde in ecclesiam*) *Mecht* 127. huilka bodh ... olaff ... hade giffuet til grabrödra till woro [frv?] altare i vmgangen *STb* 1: 332 (1482). efftir messonar skall siwngas offuer hennes fadhers oc hennas modhers graff j vmgangen (*i Arboga klosters kyrka*) *ATb* 2: 368 (1490). *Troj* 15. — *i bild* alla himerikis omganga (*atria*) opnas aff äwinnelighetina nadh *SpV* 579. 9) *vändpunkt?* meta te omgong *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 138.

umgangilse (om-. wmgängilsse: -ene *MP* 3: 126. vmgengilsse *PMSkr* 660 (*senare avskr.*). omgängilse *JMPs* 311, 528, 552), *n., vanl. pl. och f.* 1) *umgänge, samvaro.* renliffwis människio omgängilse är j hymerike *JMPs* 311. andeliken omgängilse *ib. ib* 528, 552.—*samvaro, sammanlevnad.* han skopp them til at wardha man oc quinna j wmgängilssene *MP* 3: 126. — *förtrogenhet* (*med ngt*), *vana* (*vid ngt*)? oc sigher sanctus ambrosius at thz är et wist fordömilse tekn idhelik omgangilse oc lykkelikhet i wärlz godho *SvKyrkobr* 52. — *konkretare. umgänge, umgängeskrets.* huadh är thå wentandes aff them herra barnomen annat ehn onth, huilke strax the komme aff vaggone, förderffuas medh ontt vmgengilsse, vpfostras iblandh lössactigeste quinner och pigor (*o.s.v.*) *PMSkr* 660 (*senare avskr.*). 2) *umgängelse, sätt att bete sig el. skicka sig, vandel, leverne.* än thog at apostolin ... manar, at wi skulum afläggia gambla mannen, oppa the omgangilsenna wäghna (*deponamus secundum priorem conversationem veterem hominem*) *SpV* 328. — *Jfr* **synda umgangilse.** — ***umgangilse systkin** (omgängilse sysken), *n. person som man umgås med el. är samman med.* o huru margfal frestilse människian aff sino omgängilse syskena blodhe (*felaktig övers. av: sociali sanguine*) lidher *SpV* 575.

***umgangliker** (-gank-), *adj. umgängsam, som gärna är samman med andra människor.* än tho är thät ey thwäkande at somlike actiui haffwa meer kärlek ok faa större lön, än somlike contemplatiui ok thwärt amoth ok somlike wmganklike mer än the som ensampne ärw ok thwärt amoth *SkrtUppb* 69.

***umgardher,** *m. hägnad, gärdsgård?* försymas nokot görandis j wmgardenom thet kan naplika förbätras thet aarith *PMSkr* 210.

umgiuta, *v. omgjuta, gjuta omkring.* — *omgjuta, övergjuta. bildl.* thu skalt stwndom wmgiwtas (*perfundaris*) ämwäl i thässa liffweno aff them söthmanom hon känner i minom son *SkrtUppb* 49.

han wil nidherböghia sith änlithe wmgutidh mädh dödhzens räddogha *ib* 52. *ib* 67, 97.

***umgiäld** (wmgäld. vmgel. vmgeld(h). omgell), *n.?* [*Jfr Mnt.* ungelt. *Mht.* ungelt, umgelt] *omkostnader, utlägg.* jtem j ort. i vmgeldh fore ... ij gambla kisto *Skotteb* 463 (1471-72, *Kämn*). *ib. ib* 452 (1471-72, *d:o*). *STb* 1: 28 (1475). item gaff jach skaffarna her hans olai och her hendrik conradi vij mark for beggiss theris vmgeldh *HLG* 2: 81 (1516). in bibicione skaffarens vmgel ... iij mark til ölskoteth (*o.s.v.*) *ib* 85 (1517). *ib* 93 (1519).

umgiälda, *se* **untgiälda.**

umgänge (om-. wngänge *Troj* 1), *n.* 1) *umgänge.* — *samvaro, sammanlevnad.* epter hon fich ... jon persson, hade hon sigh medh hanom j vmgenge som en dandequinne, tesliges medh granom och naa grannom *STb* 4: 5 (1504). 2) *vandel, leverne.* theris iämcristen klagar för onth äptirdöme oc ond omgänge *SkrtUppb* 150. aller almogan ... wnthe honom gath for syna dygdeliga seder skuld, oc goda wngänge *Troj* 1.

***umgärdha** (*part. pret. n.* vmgiärt *Bir* 1: 41. *ack. m.* wmgärdhan *PMSkr* 263), *v. omgärda, kringgärda.* husit ... är vmgiärt (*circumsepta*) mz hwassom ... gaddom *Bir* 1: 41. gaasa hyordh wil ... haffwa en gräshagha wmgärdhan *PMSkr* 263.

umgöra, *v.* 1) *skaffa ur vägen, nedgöra, besegra.* han bant sik sialuan vndi suärþ. än han gate eigh um giort georgium *Bu* 494.

***umhugha** (omhoga), *v.* — ***umhugha sik,** *bekymra sig, oroa sig.* twiffler eller omhoger eder i then motte engte *HSH* 24: 37 (1512).

***umhughan** (vmhogann. omhogan), *f. omtanke, omsorg, omtänksamhet.* then herren är mykit pris wärdher, ssom legger sigh win och vmhogann ther vm, ath then bliffuer godh man ssom skall regera rijkitt effter honum *PMSkr* 659 (*senare avskr.*). — *omsorg, bekymmer.* äpter myn hog oc persona haffwer ther ey wtan stor twnga oc omhogan wtaff thz herradome och regementh *Troj* 191. haffwer jac bwrid eder styrlzs oc regementzs twnga byrda, j hwlka jac haffwer haffdt margfalleliga stordt oc swardt arffwode oc omhogan om allas edert bästa gangn oc bestand *ib* 192. — *omsorg, strävan.* all annan omhogan, gik j fraa achillem, och atenast war hans omhogan ath skodha polixenam *ib* 197.

***umhughi** (vmhoge. omhoghe), *m. omtanke, omsorg, omtänksamhet.* konungenom tilhörer ... vtwidge alle ssine kraffter alle sine gerninger alle sine åstundelige tanker och vmhoge *PMSkr* 704 (*senare avskr.*). — *omsorg, bekymmer.* thå någer är walder till konungh skall han ey tänckia till huru mykin hedher han är kommen. vthen heller till huru mykin omhogha och stor tungha *PMSkr* 671 (*senare avskr.*).

umhughsa (omhwgxa. omhogxa), *v. L.* — *part. pres. omtänksam, som har omtanke* (*om ngt*). om fridhin omhogxande (*sollicita*) *SpV* 161. thy thin eghin glömska om thin ända huru ällir nar thu skalt döö, gör tik hällir mistänkta ok omhwgxande (*sollicitam*), til thz som komaskolande är *ib* 295.

umhughsan (wmhuxan. omhox(s)an), *f. L. omtanke, omsorg, omtänksamhet.* alla idhra wmhuxan framkastandis til honom, for thy han haffwer omhoxsan om idher (*ipsi cura est de vobis*) *SpV* 519. cura a corde et vro, thz är omhoxan kombir aff hiärtano, ok jak brännir *ib* 520. — amaritudo är een hoxsins j manga mattho bortkiptom, omhoxan (*quædam distractæ mentis solitudo; solitudo läst sollicitudo*) *SpV* 141. — *Jfr* **värulds umhughsan.**

***umhöra,** *v. höra sig för, förhöra sig.* herr jöns ... säyandis sigh wilya scriffwa til conwentith j watzstena wmhörandis än the wilya fa honom hwsith mädh godho *PMBref* 314 (1512).

umiordh, *f. L. för sig själv liggande jordstycke el. jordegendom som någon äger utom sin andel i byns gemensamma ägor.* hwilkit ... gotz mz hws, iordh ... thomptom ... öyom ... oc allom androm wmyordh om, scoxplutom oc tillaghom ... iac affhender mik *NMU* 1: 67 (1381).

***umkastilse,** *n. pl. el. f. omkastning, omslag* (*i väderlek*). december ... 18 dagen vädersens wmkastilse *PMSkr* 376.

umkoma, *se* **untkoma.**

***umkostnadher** (-kostneth), *m. omkostnad, kostnad, utlägg.* all vmkostneth stode xj mark vij artich *SSkb* 39 (1502).

umkring (om-. om kringk *STb* 4: 97 (1505). om i kringh *SvB* 178 (*senare h. av* 1400-*t.*). om kringin *Prosadikter* (*Barl*) 92), *prep. och adv. L. A*) *prep. med ack.* 3) *i tidsbestämningar för att beteckna utsträckning över en hel tidsperiod: under, igenom, runt, till ända. ställt efter det beroende ordet.* josaphat ... badh gudh mz gratande tarom siw dagha om kringin *Prosadikter* (*Barl*) 92. bródhranna vidherthorffth ... til thät arith vm kringh som tha til stunda *Bisk Nils' vis-st* 197. tha läsi daghlika .xv. pater noster. oc .xv. aue maria eth ar om i kringh *SvB* 178 (*senare h. av* 1400-*t.*). *B*) *adv.* 1) *i krets, omkring.* — *omkring, runt. om rörelse hos hjul e.d.* en swarffwadh tridza som löpa kan wmkringh *PMSkr* 504. 3) *omkring, runt omkring* (*inom ett område*), *kors och tvärs, överallt.* aff barnsens änlite framgingo fyra skinande solgislor hwilka som wpfylto alla fyra wärdhlinna dela, mz hwilkom som beteknas hälghasta jhesu christi wmgängilse ok hans kännedomber hwilkin alla wärdhlina wm kringh haffwer wplyst *Mecht* 22. — *i bild avseende tal hit och dit* (*som icke har med saken att göra*). tha sporde the gode men hanom til, j hwat han thet kunne bewisa. tha slogh han langt om kringh hijt och thijt *STb* 4: 97 (1505). 5) *för att beteckna kringgående rörelse.* ok biddarin gik the andra gatwna om kringh ok in til lafrins byörnson *ATb* 1: 35 (1455). — *Jfr* **nidher-, þär-** (*äv. Sdw* 2: 781), **utan-** (*äv. Sdw* 2: 872) **umkring,** *ävensom* **kring um.**

***umkringbygning** (-bygnindh), *f. byggnad uppförd omkring ngt.* hans (*ɔ: en källas*) radhus ällir wmkring bygnindh (*consistorium*) war aldra fastaste *Mecht* 151.

***umkringfara** (omkringh-), *v. kringfara, överfara.* vmkring farnom (*perlustratis*) flerom skoghom *Bir* 4: (*Dikt*) 289. härran ... sagde til hänna gak in oc wnfaa mins hiärta langhlek oc widhlek ... thänne langlek oc widhlek skal thu omkringh fara (*perambula*) *Mecht* 92.

***umkringganga** (omkring-), *v.* 1) *gå omkring, vandra omkring.* at han skuli j allom wara kallande främsta wald ... alt opfyllande omkring gangande (*ambiens*) ok styrande *SpV* 545. 2) *genom att gå omkring ägor utmärka* (*gräns el. rågång*), *gå upp.* soro, at thessa epterscriffna raar ära rettha raar

thera j millan, som är först omkringangne raar om gambla gardh *FMU* 4: 278 (1466).

umkringgärdha (*part. pret. ack. m.* **-gärdhan**), *v. kringgärda, omgärda, inhägna.* the som wilya halla affwel aff them (*ɔ: påfåglar*) oc hyordh skwla haffwa en gräshagha wmkringh gärdhan *PMSkr* 260.

***umkringhvälva** (*impf. pl. 3 pers.* **om kring hwolffwo** *Troj* 278), *v. kantra, slå runt.* sedan woltho skippen j mällon wagerna til täss the om kring hwolffwo oc sönder slogos *Troj* 278. *Jfr* **hvälva umkring.**

***umkringlidha,** *v.* 1) *förgå, förflyta.* tha thän manaden war vm kringh lidin *MP* 4: 72. 2) *förgå, gå under.* hurw skulde wärldin wara swa snart vm kringh lidin *MP* 4: 261.

umkringläggia (**om kringh-**), *v. omgiva, omringa.* idhar gardher är om kringh lagdher mz hoffmän *Lg* 3: 309. — *omgiva, omsluta, innesluta.* o maria ... om kringh lägh os wsla syndhara mz thine beskärman (*circumda miseros proteccione tua*) *JMÖ* 40.

***umkringlöpa,** *v. löpa omkring.* mädh hwat ängxla thu wmkring löper äpther thinom älskogha *SkrtUppb* 28. hwat kan min grymhet thik skadha ... hwru mykit jak ingar ok wm kringh löper i thinom sarom *ib* 102. *Jfr* **löpa um kring.**

***umkringmura** (**om kring-**), *v. omgiva* (*ngt*) *med mur.* tha war en fagher äng widh ens rikx riddara hws. om kring mwrath mz gamblom mwr *Prosadikter* (*Sju vise m*) 120.

***umkringskina,** *v. skina* (*runt*) *omkring.* henne wm kring sken gudhz liws (*circumfulsitque eam lux divina*) *Mecht* 20.

umkringskipta (**-skifta**), *v.* 1) *ombyta, förbyta.* sa at the ix aff alla try rike skolo et aar saman koma j jenaköpung thet annadh ar j halmstada och thet tredie j lödösa eller kongälla sa thet skal hwart ar vm kring skiftes *G. Carlsson, Kalmar recess* 1483 *s.* 70.

umkringskyrdh (**-skördh** *MP* 4: 222), *f. omskärelse.* wm kringskyrdh som hälga forfädher gamble j gudzlagom huldo for sin döpilsse *MP* 4: 33. *Jfr* **umskyrdh.**

***umkringvafra,** *v. röra sig hit och dit.* — *part. pres. ostadig.* vmkring vafrande j aktinne *Bir* 1: 401. — *Jfr* **vafra umkring** (*Sdw* 2: 897).

***umkringvända** (**omkring(h)-**), *v. genomgå, överväga, undersöka.* hwilkin som dirffwis inganga, ällir omkringh wändha (*revolvere*) gudhelika skipadha diwphet *SpV* 190. hwar fins thän som alt thz kan omkringh wända ällir athirwända (*per singula revolvere*), som här sigx j thänne läxenne *ib* 196. — *överväga, besinna, begrunda.* omkring wändhom iomffrunnas sons pino i warom siälom (*revolvamus in animis nati tormenta virginis*) *JMÖ* 106. — *Jfr* **vända umkring.**

***umkringvändilse** (**omkring-**), *f. tidsförlopp?* swa länghe alla nadhinna opfyllilse christus syntis, ok sanna solin gambla wärldinna mörka omkringwändilse (*obscura seculorum antiquorum volumina*) fordriffwande, sik oppinbaran giordhe alle wärldinne *SpV* 381.

***umkroker** (*pl.* **-kroka**), *m. krokväg? omväg?* am[b]ago ginis twäkande talan ok wmkroka *GU C 20 s.* 19 (*möjl. bildl.: omsvep, krumbukter?*).

um kul, *se* **kulder.**

***umkulblasa** (*impf.* **om kwl blosthe**), *v. fällas av blåst, blåsa omkull.* kom saa starker storm the natthen at alla grecana paulon om kwl blosthe *Troj* 158.

***umkulfalla** (**om kwl-**), *v. falla omkull.* han (*ɔ: muren*) war aller mäst om kwl fallen *Troj* 299.

***umkulfälla** (**om kwldh-**), *v. fälla omkull.* llabefacio ... slaa oc om kwldh fälla *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 55.

umkulkasta, *v.* 1) *kasta omkull, kullkasta, kullstörta.* ey skal en sten bliffua till saman mädh them andra vtan alth vm kull kastat *MP* 4: 162.

***umkulränna** (**om kwll-. om kwld-**), *v. ränna omkull, rida omkull. Troj* 125. diomedes drap oc sargade oc omkwld rändhe mongha troyaner *ib* 213. *ib* 216. *Jfr* **ränna um kul.**

***umkulskiuta,** *v. skjuta omkull, välta omkull.* fför thet han slog, hög och wmkul sköt jesper borgere ned j sin baat *STb* 5: 68 (1515).

umkulstyrta (**om kwl störta**), *v.* 2) *intr. störta omkull.* j osalog död skalt tw om kwl störta *Troj* 92.

***umlikna,** *v.* — ***umlikna sik,** *omskapa sig, förvandla sig* (*till likhet med ngn*). diäfwlin wmliknandis sik i liwsens ängil *SkrtUppb* 31.

umlöpa (**om-**), *v. förlida, förflyta.* — *part. pres. löpande, innevarande.* burgmestere och rådh i thetta omlöpande år för retta sittiande *StÄmb* 221 (1536).

***ummura** (**om-**), *v. kringmura, omgiva med murar.* at thu tik bekymbrar mz then stadhen, wiliandhes honom begraffua (*ɔ: förse med vallgravar*) oc om mwra *Lg* 3: 185.

um mäla, *v.L. Jfr* **mäla um** (*Sdw* 2: 79).

***umprydder** (**om-**), *p. adj. runt omkring prydd.* til hymmelska brudhahwset, i huilko konunghen ower alla konunga sither oppa konugx stol, ompryddan mz stiärnor (*stellato sedet solio*) *JMÖ* 184.

***umröra** (**om-**), *v. rubba, föra* (*ngt*) *ur dess läge.* herran stadhfäste wärldena ällar iordherike, huilken ey skal omröras (*commovebitur*) *JMÖ* 180.

***umrösta** (**om-**), *v. omrösta, företaga röstning.* omröstades etc. (*rubrik*) *STb* 5: 253 (1519).

um sidhir, *se* **sidh,** *f.*

***umsidhis** (**om-. -sidhes**), *adv. och prep. A*) *adv. vid sidan* (*om ngn el. ngt*), *jämte. eg. och bildl.* j eno klostre sighx haffwa warit nwnno samqwämdh ... omsidhes widh them waro (*aderant ex latere*) nakre klärka, a thera kost, for gudz thiäniste skuld *SpV* 77. the systren som standhir om sidhis widher tik daghlika *ib* 417. *B*) *prep. vid sidan av, intill, bredvid. ställt efter det beroende ordet.* thryghetin är starkle[ke]nom omsidhes boandis (*fortitudini vicine est*) *SpV* 519.

***umskikkan,** *f. anordning, försorg, åtgärd.* jomfru maria födde sin welsignadha son ... ey aff mandz samanblandhan ällir aff kyndzskap, vthan aff thess helghans nadh ok vmskikkan *MP* 5: 62.

***umskipa** (**omskypa**), *v. ändra, förändra.* j thessom fasto tymanum, j hwilkom hwar cristin människia skal omskypa sina sydwenior, j math ok dryk ok j klädhabonadh *MP* 5: 174.

***umskipning** (**om-**), *f. förändring.* affectus tus wili astundan ok meningh ... jtem affectus hogsins omskipnigh (*el.* omskipingh) *GU C 20 s.* 10.

umskipta (**om-. -skiffta**), *v. L.* 2) *dela, fördela, avdela, uppdela.* — *dela, splittra.* opwäkkir thu

hoghin j marghahanda omskipte, wthan fruct (*in multa sine fructu divisam*) j thinom mästirlika wisdom *SpV* 488. **3)** *skifta, byta.* at vy vänligha omskypth haffua *DD Suppl.* 17 (1465). — *utbyta, göra utbyte* (*av ngt mot ett annat*). hökana wmskiffta fiädrana oc fälla them hwart aar *PMSkr* 270. **6)** *ändra, förändra.* thänne dyre stenen jacinctus wmskiptis mädh wäderlekenom *JMPs* 555. *ib* 556. — *förändra, förvandla.* i thy at thu likamlikit brödh i thin wälsignadha likama oc win oc watn i thin dyra blodh omskipte, oc wndherlika om wände *SvB* 148 (*omkr.* 1500). *ib.* wm nakor wmskipte (*commutuat*) ledhastan thräk i allan thän hedher... som thässin wärdlin haffwer *SkrtUppb* 86. *ib* 87. — **umskipta sik, 1)** *omskapa sig, förvandla sig.* hurw ärafult thät är at wmskipta sik in til gudh *SkrtUppb* 86. tha wmskipter sik människian i gudh (*se ipsum commutat in Deum*) nar hon wthwäl sik at hatas ok ensammen gudh älska *ib* 87. — *Jfr* **skiptas um,** *ävensom* **oumskipter.**

umskiptan (omskifftan), *f. omskifte, förändring.* alla tingha ymsän eller omskifftan *J Buddes b* 65.

umskipte (om-. -skiffte), *n.* **1)** *skifte, byte.* ath jak haffuer giorth eth venligith omskypthe mz ... joan olafsson *DD Suppl* 17 (1465). **2)** *omskifte, ombyte, växling, förändring.* wädersens omskiffte *JMPs* 556.

umskiptelika (om-. -skifteliga), *adv.* **1)** *omskiftande, omväxlande, växelvis.* — *i olika omgångar, vid olika tillfällen.* skoopp han alt j sendher eller omskifteliga j flerom delom eller stykkiom *SvKyrkobr* (*Lucid B*) 126. **3)** *på olika sätt.* hulka systor och brödhir ... som mädh naghro wilkor ellir oc owisseligha ellir omskiffteligha giffua sina röster *Abbedval i Vkl* 78. — *Jfr* **oumskiptelika.**

umskipteliker (vmskipthelighen *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 91. omskiptelikin *SpV* 6; -likit *ib* 74. omskiptelighin *ib* 5; -lighen *ib* 72; -ligha *Prosadikter* (*Barl*) 3. omskiffthelighen *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 169), *adj.* **1)** *delad?* vmskiptelika könidh (*sexum divisum*) *SpV* 465. — *utgörande olika faser e.d.?* i speghlenom synis ok thäns biläte, som ser j honom, ok än tho at tilsynen ok gensynen almenneligha är omskiptelighin (*atque licet divisa sint aspectus atque respectus*), thog likowäl fästir thän som seer j spegillin, sina syn opp thz han astwndar *SpV* 5. **2)** *växlande.* leuiatan omilde diäffwllin, ormin thän gamble klokir omskiptelighen (*varius*) *ib* 72. **4)** *föränderlig, underkastad förändring.* mutabilis... omskiffthelighen *GU C 20* (*hand 2*) *s.* 169. **5)** *skild, olika.* somlighe gingo ... j andra omskipteligha gudz thiänist äpter thy gudh gaff hwariom nadhena til at vndersta gudz wilia *Prosadikter* (*Barl*) 3. äpthir thz at wtganghin ok inganghin j the hälgha script säthias widh omskiptelikit moth (*diverso modo ponuntur*) *SpV* 74. thär är ok margha ok omskiptelika (*variarum*) skapnadha ok personarum wtdriffwilse *ib* 387. the vmskypthelica jordhin som sädhin fyol vti *MP* 5: 167. **6)** *åtskillig, växlande, mångahanda.* — *omväxlande.* nw for thy at omskiptelikin läsningh lustar hoghin ... haffwer jak ... *SpV* 6. **7)** (*?*) liricus ... vmskipthelighen *GU C 20* (*hand* 2) *s.* 91. — *Jfr* **oumskipteliker.**

umskiptelikhet (om-. -skifftelighet), *f.* **1)** *ombytlighet; ombyte, omväxling, omkastning från det ena förhållandet till det andra.* j hänne (*ɔ:* thänna werdlen) fin zingin stadhelikhet vtan flärd oc fals oc mykin omskiptelikhet *Prosadikter* (*Barl*) 38. än för thy at the samma persona leffwer än, thy tor jak ey hänne wt[t]rykia widh sith nampn för ffaffänga ära skuldh, oc wärldena omskiptelighet *JMPs* 467. — *omväxling, omväxlande beskaffenhet.* sjetta dödhelica synden är swalgith j hänne maa människian swa ransakas ... om hon mykith kräslighin haffuir warith j mat oc dryk ällir theris omskifftelighet *SkrtUppb* 197. **4)** *växling, mångfald.* — *mera konkret.* drotningin stodh oppa thinne höghra handh, omkringgiffwin mz mykle omskiptelikhet (*varietate*), ok j forgyltom hampn *SpV* 565. — *Jfr* **oumskiptelikhet.**

umskiptilse (-skifftilse), *n. och f.* **2)** *växling, förändring.* wiliom ingalund tilstädia, at nogra vmskiptelse, tilökilse eller oc minzskan skal här vtinnan koma j wora daga *Svartb* 496 (1470). *ib* 537 (1478).

***umskiptning** (omskifftning), *f. växling, förändring.* tror tw myn frw epter gudena haffwa drageth tiig j fraa tiith födha land ... ath tolken omskifftning skall wara skadeligen *Troj* 67.

***umskiuta** (om-), *v. skuffa omkull. Sdw* 2: 1322.

umskodha (om-), *v. se sig om, se sig för.* war människia j blandh människior, war granneligha omskodhande (*circumspecta*) oppa alla sidhor *SpV* 454.

***umskodhilse** (om-), *n. pl. el. f. betraktande.* thär fore wnflyr een wiis siäl, hwilkin som altidh gudz omskodilse (*circumspectionem Dei*) haffwer for sinom öghom, mz sakto owensins snaror *SpV* 423.

***umskygdh** (om-), *f. försättande i skugga* (*och svalka*), *omskuggande.* thy for siwka kropsins wngn swalkandhe, ok hiärtans omskygdh (*ad ... cor ... obumbrandum*), hwilkit alt är som smältande, aff lastanna smitto, talom wm thän förra rördha blomstirs läkedom ok skugga *SpV* 11.

umskyggia (*part. pres.* wmskiggiandis *Mecht* 13. *part. pret.* omskygdhir *SpV* 243. omskygdh *JMÖ* 118. omskygh *SvB* 216 (*b. av* 1500-*t.*)), *v. omskugga, överskygga.* tha jngik ginstan thän hälghe ande ... j iomfrunna siäl wmskiggiandis henne mz sälighet *Mecht* 13. o maria clarasta lykta huilken mz sino lyuse opplyste alla wärldhenas skipilse huilken all omskygdh war aff mörket (*obumbratam caligine*) *JMÖ* 118. *ib* 136, 151.

umskyrdh (om-), *f.* **1)** *omskärelse.* mädh abraham vppböriadis först the vmskyrdh *MP* 4: 34. *SkrtUppb* 334. — *Jfr* **umkringskyrdh.**

umskära (*pres.* omskär *SpV* 147. *refl. pl.* 2 *pers.* wmskärins *Mecht* 32. *part. pret. ack. m.* omskornan *JMÖ* 190), *v. omskära.* glädz gudz sons födhirska omskornan, tik täkkom (*gaude parens dei nati, circumcisi tibi grati*), huilken kom at lidha för os *JMÖ* 190. — *bildl.* ok tha hon badh (j the hälgho natthinne circumscisionis domini) for sinom systrom, ath hwat honom mistäktis j them, skulle han thz wmskära, härran jhesus swaradhe, wmskärins j hiärtano aff allom högfärdhinna thankom, ok othwlughom *Mecht* 32. betracta thy människia thin skapara, ok hans waldh, at thu omskär thz wädhirfulla tith hogmodogha hiärta (*circumcide supercilium ventose cordis*) *SpV* 147.

***umskötilse,** *n. pl. el. f. förhållandet att ha tankarna riktade på något, aktgivenhet.* swa skulde oc hon altidh ... bliffua widh ensampnom gudh, mz

hans wmskötilse (*per considerationem eius divinitatis*) *Mecht* 259.

umsla (om-), *v.* 2) *slå omkull. bildl. slå, drabba, träffa.* warth hon bradhelika om slaghin aff myklom fasa (*horrore concussa*) *Lg* 3: 410.

***umsmyria,** *v. runt omkring smörja. Jfr Sdw* 2: 1322 *f.*

umsorgh (om-), *f.* 1) *bekymmer, oro.* tha thänne konungen waknade fik han ther epter ena stora vmsorgh ok ahoga fore thänne drömana skul *MP* 4: 148. hon plaghade sik medh storum grath vmsorgh ok fastho *ib* 5: 171. — *omsorg, omtanke.* gudh haffwer omsorgh (*curam*) om idher *SpV* 520. han ville jntet lenge ... haffua vmsorg fore thöm *STb* 4: 9 (1504). 2) *skötsel, vård.* for säyarens omsorgh faar han (*ɔ: klockaren*) aarlighä vi pund rogh *ÅK* 63. 3) *ombesörjande, ombestyrande.* gaffs her niclis ... loff ... ath bẏggia stuan j helge andz garden... haffuer hospitalit tillate pala verchket och ... tẏmbret ok kosten ok her nielz vmsorgen och arbeydeth *STb* 4: 69 (1505).

***umsorgha?** *se* **umsyrghia.**

***umspyria** (omspöria), *v. spörja om, fråga om* (*ngt*). här star nakot j gen j samma läxenne omspöriande (*perquirenda*) *SpV* 190.

***umstinga,** *v. runtomkring nedsticka, omgiva med nedstuckna föremål.* ther gardher äro gordhe oc stöör vm stungin *DD Suppl* 1 (1386). *Jfr* **umstungdher.**

***umstiälpa** (om-. -stiälpt), *v. stjälpa omkull. eg. och bildl.* fingo the see ath waggan war omstiälpt *Prosadikter* (*Sju vise m C*) 235. fräls oc göm oss ... fraan allom varom skadhandhis owinom oc oss omstiälpandis fiandom *SvB* 185 (*sen. h. av* 1400-*t.*). thy (*ɔ: valarna*) springa oc wältha skipith vm styälpandis thet *PMSkr* 109.

umstridha (om-), *v.* 2) (*i strid*) *besegra, övervinna.* nw mono the fara som skulu os omstridha *Prosadikter* (*KarlM*) 280. *KarlM* (*Ver*) 88.

umstungdher? (om-), *p. adj. omgiven med nedstuckna föremål.* affhender han sigh then halffwe täkth ... swa mikit stört och omstwnght (*för* omstwnghit?) är *DD* 3: 229 (1490). *Jfr* **umstinga.**

***umstyrtning** (omstörtningh), *f. omkullstörtande.* occasus döder ok omstörtningh *GU C 20 s.* 372.

umställa, *v. Jfr H. Ronge, Konung Alexander* 241.

umsvepa, *v. omsvepa, omslingra.* til hans innarsta kärlex inälfwe aff hwilkom iak war aldra wäghna wmswepter (*circumplexus*) *SkrtUppb* 53.

***umsyrghelika** (omsörghelika), *adv. sorgfälligt, omsorgsfullt.* hwilkin thu mädh thinna renasta, oc sötasta spena jomfrulika miölk omsörghelika födde *SvB* 243 (*sl. av* 1400-*t.*).

umsyrghia (omsörghia. *part. pres.* omsorghande (*för* -sörghande?) *SkrtUppb* 211), *v. ha omsorg om* (*att*), *vara sorgfällig* (*att*). — *part. pres. orolig, full av bekymmer.* the som swa göra ok vmsyrghiandhe haffwa ätit sith brödh, j gudz räddugha *MP* 5: 230. — *sorgfällig* (*att*), *mån om* (*att*). war omsorghande at thu haffui trona tiänara foghota oc ämbetis män *SkrtUppb* 211. — (*omsorgsfullt*) *sörjande* (*för ngt*), *vinnläggande sig* (*om ngt*). wj skulom wara warkunsamy, ok kiärleke til wara föräldhra, ok omsörghiande til thera bärningh *MP* 5: 10.

***umtal** (om-. -tall), *n.* [*Ä. Nysv.* omtal. *Isl.* umtal. *Jfr D.* omtale] *förhållandet att det talas om ngn el. ngt.* wi kunne dock ey sua ytterlige radlegge eder nade i thette ärende för mycket omtal som eder nades bestand i framtiidher tilkräffuer *HSH* 13: 47 (1524? *Brask*). för thet gifftemåll mester oluff giordhe i stockholm effter thet hann var en andelig person, ähr mykett umtall i landett *Linkbiblh* 1: 178 (1525, *dens.*). oc haffde thy better warit then förste vredhen än then siste oc med minne umtall *HSH* 16: 124 (1527, *dens.*).

umtala (om-), *v.* 2) *väcka el. föra talan* (*inför rätta om ngt*). han aldrich kunne eller formatte ther pa sacha eller vmtahle *SJ* 2: 180 (1490). om then rekinschap ... hade hartwick eller hinrik eẏ om thale ythermera än pa forrörde swmma *STb* 4: 136 (1506).

***umtroa,** *v. anförtro, uppdraga.* om the skulld ... later iagh till mina executores, att the therom göra, såsom all annor ährennde som iagh hafuer them vmtrodt *Bjärka-Säby* 360 (1384, *nyare avskr.*).

umthanke (om-), *m. omtanke, omsorg.* epter thet wor kereste naduge herre för mong ärende skyll kan ej at komma til sinnes som wi förmode och för monge omtanka *HSH* 13: 69 (1524, *Brask*).

umthrängia, *v. tränga, behövas, vara av nöden. opersonl.* vm hon matte nagat sälia aff thy aflatena sik til bärningh vm henne vm trängde j wägenom *MP* 4: 263.

umthänkia (omtänkia), *v.* 2) *tänka, föreställa sig.* decernere döma mena eller tänkia omtänkia stadga ok kampa *GU C 20 s.* 167. ffingo...liwga pryda samonsätia göra skapa omtänkia skrömta ok affstörkia *ib s.* 273.

***umvalla** (om-), *v. vandra omkring.* swa monde han thz berghith om walla *Al* 7478.

***umvandas** (om-), *v. refl. vårda sig om, bekymra sig om, bry sig om?* see thins fadhirs hws j hwilko som thu siälff litidh tilförenna om wandadis (*ecce domus patris tui in qua ut paulo ante causabaris*) *SpV* 363.

***umvar** (om-), *adj. varsam, försiktig, omsorgsfull.* än hwat thu skalt wtwälia, thär om skalt thu wara omwar ok fornompstogh (*quid eligas tu videris*) *SpV* 419.

umvarþa, *v. L. Sdw* 2: 807 *r.* 27 *nedifr. läs RK.*

***umvardhan** (om-), *f. omsorg, bekymmer.* hwadhan kombir thänna omwardhanen ällir omsorghin (*cura*) *SpV* 520. hanom brännir j thänna skapadha thinganna omwardhan ällir skikkan, enghin änxla ällir orolikhet (*non urit eum ... ulla cura vel sollicitudo*) *ib.*

umväla, *v. L. överlägga. Jfr Sdw* 2: 1323.

umvända (om-. *part. pret. f.* omwändhna *SpV* 451. *pl. f.* omwändna *ib* 436. *imperat.* omwänt *SvB* 148 (1400-*t.*). omvent *J Buddes b* 149), *v. L.* 1) *omvända, vända om, låta göra en vändning.* — *tvinga att vända.* öregrvndz borgara hade vmwent en hop botnaskẏp, som hijth til staden wẏlde *STb* 4: 14 (1504). 3) *vända* (*i annan riktning än den vanliga*). nw wilt tw omwända tyna kåpo oc mantell och rada thz som owyrdeliget oc ogangneliget [är] *Troj* 246. 7) *omvända, giva* (*ngn*) *en ändrad sinnesriktning. i relig. mening.* omwänt min wilia alzstingx i thin wilia *SvB* 148 (1400-*t.*). antighi omvent til tik thet öömä ok vsla hofudhet vj hafwom (*ɔ: den usle biskopen Udo*) eller ok tagh hanom fra oss *J Buddes b* 149. *SpV* 436. än enghe siäl omwändhna til gudh (*ad dominum conversæ*) äptir fallith, är wanhopandis om gudz miskundh *ib* 451. 10)

Namnlös ed. Wolf Namnlös och Valentin. Kritische Ausgabe. Herausgeg. von Werner Wolf. *SFSS.*

Neuman Vokbal E. Neuman, Utbredningen av vokalbalansen a:å i medelsvenskan. 1918.

Nio handl rör Vkl Nio handlingar rörande Vadstena klosters fridlysta område, dess inhägnad, tomter och byggnad samt frihet från intrång. I *Smånst på Fsv.*

Nio kap ur Bir Nio kapitel ur H. Birgittas uppenbarelser nedskrifna omkr. år 1385. I *Smånst på Fsv.*

NMU Närkes medeltida urkunder I. Riseberga kloster. Utg. av K. G. Grandinsson. 1935.

Nunneinv Ceremonielet vid nunneinvigning i Vadstena kloster. I *Smånst på Fsv.*

Ol. Magnus Hist. de gent. sepientr. Historia de gentibvs septentrionalibvs .... Avtore Olao Magno Gotho .... 1555.

PMBref Vadstenabrodern Peder Månssons bref på svenska från Rom till Vadstena kloster 1508—1519. I *Smånst på Fsv.*

PMSkr Peder Månssons Skrifter på svenska. Utg. af R. Geete. 1913—15. *SFSS.*

Priv f Sv st Privilegier resolutioner och förordningar för Sveriges städer. Första delen (1251—1523) utg. av N. Herlitz. 1927.

Priv o skyddsbr Privilegie- och skyddsbref för Vadstena kloster utfärdade af K. Kristofer åren 1442 och 1444. I *Smånst på Fsv.*

Prosadikter Prosadikter från Sveriges medeltid. Utg. af G. E. Klemming. 1887—89. *SFSS.*

Reuterdahl Kyrkohist H. Reuterdahl, Svenska kyrkans historia. III, 2:528—59.

Reuterdahl Stat syn Statuta synodalia veteris ecclesiæ Sveogothicæ. Ed. H. Reuterdahl. 1841.

RP Svenska Riks-archivets pergamentsbref från och med år 1351. Förtecknade med angifvande af innehållet. 1, 2. 1866—68.

Rydberg Tr Sveriges traktater med främmande magter jemte andra dit hörande handlingar. Utgifna af O. S. Rydberg. Del. 2, 3. 1880—95.

Saml Samlaren. Tidskrift utgifven af Svenska Literatursällskapets arbetsutskott. 1880 o. följ.

Schlegel o. Klingspor B. Schlegel och C. A. Klingspor, Den med sköldebref förlänade men ej på riddarhuset introducerade svenska adelns ättartaflor. 1875.

Scr. rer. svec. Scriptores rerum svecicarum medii aevi. 1818 o. följ.

SD Svenskt Diplomatarium. Bd 6 s. 265—584. 1916—21. Bd 8 s. 1—272. 1953.

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Bd 3. Utg. genom C. Silfverstolpe. 1885—1902. — Bd 4 s. 1—240. Utg. genom K. H. Karlsson. 1903—1904.

Sex ekon tr Om trädplantering, beredning af mjöd, claret och salvieöl, matsedlar från olika land samt om brännvins nytta. Sex ekonomiska traktater från medeltiden. I *Smånst på Fsv.*

SFSS Samlingar utgifna af Svenska Fornskriftsällskapet.

SJ 2 Stockholms Stads Jordebok 1474—1498. Utg. genom H. Hildebrand [och L. M. Bååth]. 1889, 1914.

Skotteb Stockholms stads skottebok 1460—1468 samt strödda räkenskaper från 1430-talet och från åren 1460—1473. Utg. genom J. A. Almquist. 1926. [Beteckningen *Borgm* avser de borgmästareräkenskaper som åro tryckta s. 337—356 och *Kämn* kämnärsräkenskaperna s. 359—480].

SkrtUppb Skrifter till uppbyggelse från medeltiden. Utg. af R. Geete. 1904—05. *SFSS.*

Smånst på Fsv Småstycken på Forn Svenska. Andra serien. Samlad af R. Geete. 1900—1916. *SFSS.*

Spegel Skrbev Skriftelige bevis hörande till svenska kyrckiohistorien eller biskops chrönikan [af Haqvin Spegel]. Ups. 1716.

SpV Speculum Virginum — Jungfruspegel — öfvers. från latinet af Mathias Laurentii. Utg. af R. Geete. 1897—98. *SFSS.*

SSkb Stockholms Stads Skottebok 1501—1510. Utg. genom H. Hildebrand. 1889, 1915.

STb 1 Stockholms Stads Tänkeböcker 1474—1483 samt Burspråk. Utg. genom E. Hildebrand. 1917.

STb 2 Stockholms Stads Tänkeböcker 1483—1492. Utg. genom G. Carlsson. 1921—44.

STb 3 Stockholms Stads Tänkeböcker 1492—1500. Utg. genom J. A. Almquist. 1930.

STb 4 Stockholms Stads Tänkeböcker 1504—1514. Utg. genom J. A. Almquist. 1931.

STb 5 Stockholms Stads Tänkeböcker 1514—1520 jämte utdrag ur de förlorade årgångarne 1520—1524 samt stadens kopiebok 1520—1522. Utg. genom J. A. Almquist. 1933.

Stock Skb Stockholms stads skottebok 1516—1525 samt strödda räkenskaper. Utg. genom J. A. Almquist. 1935.

StÄmb Stockholms Stads Ämbetsbok 1419—1544. Utg. genom J. A. Almquist. 1927.

Svartb och *Svartb* (*Skokl*) Registrum Ecclesiæ Aboensis eller Åbo domkyrkas Svartbok med tillägg ur Skoklosters Codex Aboensis. Utg. genom R. Hausen. 1890.

SvB Svenska Böner från medeltiden. Utg. af R. Geete. 1907—09. *SFSS.*

SvGst Fragment af en svensk gillestadga. I *Smånst på Fsv.*

SvKyrkobr Svenska Kyrkobruk under medeltiden. Utg. af R. Geete. 1900. *SFSS.*

SvRimd Två Svenska Rimdikter från medeltiden. I *Smånst på Fsv.*

SvSkr Svenska Skriftprof ... i boktryck återgifna af E. Hildebrand, A. Börtzell och H. Wieselgren. H. 1. 1894.

SVklE Stadga af år 1443 för Vadstena klosters ekonomi. I *Smånst på Fsv.*

SvT Den Svenska Tideboken. [Utg. av G. E. Klemming] 1854. [Efter gammalt tryck fr. c. 1525].

Thomas Varningsbref Varnings-bref från Biskop Thomas i Strengnäs till Konung Carl Knutsson. 1837.

Troil Skrifter och handlingar til uplysning i svenska kyrko och reformationshistorien. [Utg. av U. von Troil.] 1—5. 1790—91.

Troj Historia Trojana. Från latinet öfversatt till svenska år 1529. Utg. af R. Geete. 1892. *SFSS.*

Trolles Jb Arvid Trolles jordebok 1498 jämte åtkomsthandlingar och andra därmed samhöriga aktstycken. Utg. av J. A. Almquist. 1938.

Uppl Fornmt Upplands Fornminnesförenings tidskrift.

Uppl Lagmansdomb Upplands Lagmansdombok 1490—1494. Utg. af K. H. Karlsson. 1907. *SFSS.*

Uppspriv Uppsala stads stadsprivilegier jämte dit hörande handlingar. Utg. af C. M. Kjellberg. 1907.

UrkShist Urkunder rörande Stockholms historia. Utg. genom K. Hildebrand (och A. Bratt). 1900—1913 (s. 1—36).

Val af Conf gen Ordning vid val af confessor generalis i Vadstena kloster. I *Smånst på Fsv.*

Vg Fornmt Vestergötlands Fornminnesförenings tidskrift. 1869 o. följ.

Vis sten Den vises sten. I *Smånst på Fsv.*

VKJ Vadstena klosters Jordebok 1500 jemte tillägg ur klostrets äldre jordeböcker. Utg. genom C. Silfverstolpe. 1898. [Beträffande dateringen jfr E. Noreen, Historisk Tidskrift 39, s. 187 f.]

VKU Vadstena klosters Uppbörds- och Utgiftsbok 1539—1570. Utg. af C. Silfverstolpe. 1895.

Vm Fornm Årsskr Vestmanlands Fornminnesförenings årsskrift. 1874 o. följ.

Vrml skatteb En värmländsk skattebok från 1503. Utg. av S. Samuelsson och G. Kallstenius. Nationen och hembygden 2.

Vårfrup Handlingar på svenska rörande »Vårfrupänningen» till Vadstena klosters byggnad och underhåll. I *Smånst på Fsv.*

Växtförteckn. fr. slutet (resp. medlet) af 1400-talet hos Th. M. Fries, Ark. f. Bot. Bd 3 nr 14.

ÅK Åbo Klockarelag. I *Smånst på Fsv.*

Beträffande övriga förkortningar se tills vidare omslagen till häftena 1—6.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
439.73 SO10SUP. C001 pt.29
Ordbok ofver svenska medeltids-spraket.
3 0112 088350688

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

Ser. I. Svenska skrifter.

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* (Fullständig i 3 häften.)
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* (Fullständigt i 11 häften.)
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* (Fullständiga i 6 häften.)
10. *Sagan om Didrik af Bern.* (Fullständig i 3 häften.)
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* (Fullständig i 3 häften.)
13. *Skrå-Ordningar.* (Med fyra planscher.)
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* (Fullständiga i 11 häften.)
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* / *Legenden om Gregorius af Armenien.* (I ett band.)
16. *Helige Bernhards Skrifter.* (Fullständiga i 2 häften.)
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* (Fullständiga i 7 häften.)
18. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* (Fullständig i 3 häften.)
19. *Själens Tröst.* (Fullständig i 4 häften.)
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* (Fullständiga i 2 häften.)
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* (Facsimile.)
22. *Klosterläsning.* (Fullständig i 3 häften.)
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1—5. (Fullständiga i 11 häften.)
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* (Facsimile.)
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* (Fullständiga i 3 häften.)
26. *Läke- och Örte-Böcker.* (Fullständiga i 3 häften.)
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* (Fullständig i 29 häften. Jfr nr 54.)
28. *Prosadikter från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* (Fullständig i 2 häften.)
31. *Speculum Virginum.* (Fullständig i 3 häften.)
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* (Fullst. i 2 häften.)
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden 1 och 2.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
36. *Skrifter till Uppbyggelse.* (Fullständiga i 2 häften.)
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*
38. *Svenska Böner från Medeltiden.* (Fullst. i 3 häften.)
39. *Upplands Lagmansdombok 1490—1494.*
40. *Arfstvisten mellan Erik Eriksson Gyllenstjerna och Ture Turesson Bjelke.*
41. *Östgötalagens 1300-tals-fragment.*
42. *Hj. Lindroth, J. Th. Bureus, den svenska grammatikens fader.* (Fullst. i 2 häften.)
43. *Peder Månssons Skrifter.* (Fullst. i 4 häften.)
44. *N. Beckman, Studier i outgivna fornsvenska handskrifter.*
45. *Latinskt-svenskt Glossarium efter Cod. Ups. C 20.* (Hittills 5 häften.)
46. *Flores och Blanzeflor. Kritisk upplaga.*
47. *Erikskrönikan enl. cod. Holm. D 2.*
48. *Jungfru Marie Psaltare.* (Fullständig i 3 häften.)
49. *Hertig Fredrik av Normandie. Kritisk upplaga.*
50. *Herr Ivan. Kritisk upplaga.* (Fullständig i 3 häften.)
51. *Nampnlos och Falantin. Kritisk upplaga.*
52. *Upplandslagen efter Codex Esplunda.* (Fullständig i 2 häften.)
53. *Arboga stads tänkebok.* (Fullständig i 11 häften.)
54. *Supplement till Ordbok över Svenska Medeltidsspråket.* (Hittills 24 häften.)
55. *Fornsvenska Legendariet.* (Hittills 1 häfte.)
56. *Svenska Fornskriftsällskapet 1843—1943. Historik.*
57. *Kalmar stads tänkebok.* (Fullständig i 2 häften.)
58. *Heliga Birgittas originaltexter.*
59. *Själens tröst. Kritisk uppl.* (Fullst. i 3 häften.)
60. *Fem Moseböcker på fornsvenska enl. Cod. Holm. A1.* (Fullständig i 3 häften.)
61. *Flores och Blanzeflor.* Nytryck av 46.
62. *Bibelöversättningarna av år 1536.* (Fullst. i 3 bd).
63. *Karl Magnus enl. Cod. Ver. och Fru Elins bok.*
64. *K. G. Ljunggren, En fornsvensk och några äldre danska översättningar av Gutasagan.*
65. *Enköpings stads tänkeböcker.* (Fullst. i 3 häften.)
66. *S. Henning, Skrivarformer och Vadstenaspråk i Siælinna Thrøst.*
67. *J. Gussgard, To fragmenter på svensk av den hellige Birgittas skrifter.*
68. *Erikskrönikan.* Nytryck av 47.
69. *Konungastyrelsen.* Ljustryck av Burei utgåva 1634.
70. *Upplandslagen efter Cod. Holm. B 199 och 1607 års tryck.*

Småstycken på Forn Svenska. Ser. [I]—II. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)

Fornsvensk Bibliografi med supplement 1 och 2.

Ser. II. Latinska skrifter.

1. *Acta et Processus Canonizacionis B. Birgitte.* (Fullständig i 10 häften.)
2. *Vita B. Christinæ Stumbelensis.* (Fullständig i 1 häfte.)
3. *Processus seu negocium canonizacionis B. Katerine de Vadstenis.* (Fullständig i 6 häften.)
4. *Birgerus Gregorii, Legenda Sancte Birgitte.* (Fullständig i 1 häfte.)
5. *Sancta Birgitta, Reuelaciones extrauagantes.*
6. *Birgerus Gregorii, Officium S. Birgitte.*

Mera har ej utkommit intill 1966.

Årsavgift för medlem av Svenska Fornskriftsällskapet 15 kronor. Avgift för ständig ledamot 450 kronor; denna avgift berättigar medlem att erhålla alla av sällskapet utgivna verk (med undantag av utgångna häften).

Anmälan om medlemskap göres hos Sällskapets sekreterare, prof. C. I. Ståhle, Gärdesvägen 28, Lidingö 1.